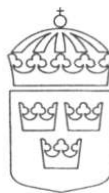


Riksdagens protokoll

1991/92:28

Onsdagen den 20 november

Kl. 9.00 – 14.28



Protokoll
1991/92:28

1 § Anmälan om försök med nya debattformer

Anf. 1 TALMANNEN:

I syfte att försöka få mer koncentrerade och livligare debatter i kammaren har talmanskonferensen på förslag av talmannen enats om att under hösten rekommendera följande.

1. Ett *huvudanförande* bör inte överstiga 10 minuter eller i större ärenden 15 minuter.

2. Om *flera partier* står bakom en och samma mening i ett utskottsbetänkande (majoritetsskrivning eller reservation) bör endast *en* talare företräda de berörda partierna såvida inte särskilda skäl föranleder annat.

3. *Replikskiften* läggs upp på ett nytt sätt. I varje replikskifte deltar endast två talare. Om ledamöterna B och C begär replik på ledamoten A:s huvudanförande, blir det först ett replikskifte mellan A och B och därefter ett mellan A och C. I varje replikskifte får varje talare liksom hittills två tre-minutersrepliker.

Rekommendationen gäller inte för interpellations- och frågedebatter eller för särskilt anordnade debatter. Den kommer därför att få sin huvudsakliga tillämpning vid ärendedebatter.

Talmanskonferensen hade också förslag om *statsrådets* deltagande i försöket. Men eftersom detta förutsätter ett godkännande av regeringen och ett sådant ännu inte har lämnats, tillämpas ovanstående tills vidare endast beträffande riksdagsledamöterna.

2 § Utökning av antalet suppleanter i utrikesutskottet

Valberedningen hade enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag tillstyrkt att antalet suppleanter i utrikesutskottet skulle utökas från 19 till 20.¹

Kammaren biföll denna framställning.

3 § Val av suppleant i utrikesutskottet

Företogs val av en suppleant i utrikesutskottet.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i utrikesutskottet

Lena Hjelm-Wallén (s)

4 § Avsägelse

Talmannen anmälde att förste vice talman Stig Alemyr (s) avsagt sig uppdraget att vara ombud i Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling.

Kammaren biföll denna avsägelse.

5 § Anmälan om kompletteringsval till Europarådets parlamentariska församling

Talmannen meddelade att socialdemokratiska riksdagsgruppen på grund av uppkommen vakans anmält Mats Hellström som ombud i Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling efter Stig Alemyr.

Talmannen förklarade vald till

ombud i Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling

Mats Hellström (s)

6 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 14 november.

7 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades

Redogörelse

1991/92:3 till utrikesutskottet

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att näringsutskottets betänkanden NU4, NU1, NU2 och NU3 samt arbetsmarknadsutskottets betänkanden AU1, AU2 och AU3 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1991/92:NU4 Teckning av aktier m.m. i Nordbanken (prop. 1991/92:21).

*Teckning av
aktier m.m. i
Nordbanken*

Anf. 2 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Jag skulle kunna inleda med den gamla klyschan att "oförberedd som jag är har jag blivit ombedd att säga några ord i den här frågan".

Det handlar alltså formellt sett om statens garanti och om ett kapitaltillskott till Nordbanken på 5,2 miljarder. Detta är ett utslag av den finanskris som Sverige befinner sig mitt uppe i och som inleddes med krascher i finansbolag för ett eller ett och ett halvt år sedan.

Krascher i stora banker är ett stort och allvarligt samhällsproblem. Samhället drabbas på många olika sätt, och enskilda drabbas på en mängd olika sätt. Detta går ut över seriösa lånekunder, som hamnar i svårigheter genom att utrymmet för nya lån begränsas. Det går ut över små och medelstora företag, som har ett skriande behov av riskvilligt kapital. Aktieägarna, stora som små, drabbas. Risken är också uppenbar att spararna får vara med och betala genom att gapet mellan utlånings- och inlåningsräntor görs så stort som möjligt när bankerna sedan skall sanera sin ekonomi. Eftersom staten i princip inte kan tillåta att åtminstone stora banker går i konkurs, får skattebetalarna, slutligen, ytterst ställa upp när staten tvingas göra räddningsaktioner i form av kapitaltillskott, garantier, villkorslån eller vad det nu kan vara.

Det vi ser i Sverige med Nordbankskraschen är en del av ett internationellt fenomen och kommer inte som en överraskning. Det här har börjat i USA. Det har drabbat Japan, Storbritannien och Frankrike. Det har drabbat våra nordiska grannländer. För tio år sedan hände något liknande en bankkrasch i Danmark. Det kan ses som en sorts upptakt till de här problemen.

Det vi ser är en följd av 80-talets spekulationsekonomi, framför allt de våldsamma spekulationerna på fastighetsmarknaden. Det hänger samman med den snabba avregleringen av den svenska kreditmarknaden. De här spekulationerna byggde på antagandet att fastighetspriserna skulle öka mycket snabbare än inflationen och räntorna och att detta – så verkade det – skulle fortsätta i evighet. Det antagande som gjordes var korrekt under en begränsad tidsperiod. Priser på fastigheter mångdubblades på kort tid. På fyra år ökade aktievärdet på börsnoterade fastighetsbolag med 300 %.

Men inte ens den mest blåögde optimist kunde väl tänka att detta skulle fortsätta i evigheter. Detta var en bubbla, en hårt uppumpad ballong, och i det ögonblick priserna på fastigheter vände nedåt skulle bubblan spricka. Man kunde också anta att de som slutgiltigt skulle drabbas var de som hade finansierat det hela och inte kunde dra sig ur.

Detta har alltså drabbat Nordbanken. Det är den svenska bank som framför allt har hamnat i klistret och i skottgluggen. Det har den gjort delvis därför att det är en statlig bank, därför att det rör sig om en svag kapitalbas och därför att riksdagen, som en följd av internationella överenskommelser, har beslutat att kapitalbasen i banker skall vara minst 8 %.

Den svaga kapitalbasen och de stora kreditförluster man har gjort gör det

nödvändigt med ett kapitaltillskott på ca 5,2 miljarder. Vi får i alla fall anta att detta är fallet. Det märkliga är nämligen att det inte verkar finnas någon beräkning på hur stort kapitaltillskott som behövs, åtminstone inte utanför bankens dörrar. Enligt uppgift hade inte den gamla regeringen något sådant underlag. Enligt uppgift har inte den nya regeringen något sådant skriftligt underlag. Något sådant skriftligt underlag har inte heller redovisats för näringsutskottet vid de utfrågningar som har gjorts under beredningen av det här ärendet.

Fru talman! Detta är synnerligen märkvärdigt och synnerligen anmärkningsvärt.

Regeringen säger att det är dess fasta övertygelse att staten inte bör äga en bank. Man vill ha fribrev, fullmakt från riksdagen, att sälja ut statens aktieinnehav i Nordbanken. Man säger att detta är en principiell syn. Det skulle väl betyda att det i sig inte har med Nordbankens affärer att göra, men i debatten har åsikten framförts, att just på grund av att Nordbanken är en statlig bank har den hamnat i den knipa den befinner sig i och att Nordbankens dåliga affärer är ett argument för att staten inte skall äga en bank.

Jag instämmer inte i den bedömningen. Frågan om staten skall äga en bank och hur mycket staten skall äga i en bank eller banker kan diskuteras förutsättningslöst, men bankkrisen varken lägger till eller drar ifrån den här diskussionen någonting. Det är inte så att bankkriser – det internationella fenomenet – har drabbat statligt ägda banker mer än andra banker. Tvärtom är privatägda banker snarare överrepresenterade.

Vad som gör Nordbanken sårbar, som kanske har försatt Nordbanken i den situation den befinner sig i, är att ägaren, staten, har haft ambitionen att göra Nordbanken till den tredje verkligt stora affärsbanken och att man på grund av stämningarna på marknaden och på grund av detta krav har gett sig in i verksamheter som främst har gått ut på att öka volymen, att vinna kunder. Där har, litet förenklat sagt, kundernas kvalitet och kreditvärdighet kommit i andra hand, efter strävan att öka utlåningsvolymen och skaffa sig marknadsandelar.

Den rimliga frågan är snarast: Vad skall den statliga banken syssla med? Skall den statliga banken vara en bank som konkurrerar med och är lika stor och stark som de privata affärsbankerna? Eller skall den statliga banken styra över till en allemansbank, en bank som betjänar småsparare, som har god service åt småsparare och som inte ger sig ut på äventyrligheter? Jag håller på att det senare bör vara inriktningen för Nordbanken.

Det finns många oklarheter i Nordbankens affärer, framför allt koncentrerade kring affärerna med Nobel Industrier AB och Gamlestaden AB. Dessa affärer bör utredas ordentligt, opartiskt och snabbt och redovisas för allmänheten, innan riksdagen beslutar om ett kapitaltillskott. Jag tycker att detta är en självklarhet.

Man måste ställa frågan: Vad har tillsynsmyndigheterna, bankinspektionen och finansinspektionen, gjort under den här framväxande finanskrisen? Att man har agerat aktivt i det akuta krisläget för några månader sedan är väl dokumenterat, men vad har man gjort innan dess? Ja, skall vi ta nuvarande chefen för finansinspektionen Anders Sahlén på orden, kan vi säga

det snabbt och lätt i ett ord: Ingenting. Man har inte ansett sig böra eller kunnat göra någonting.

Vi tycker att detta är märkvärdigt, och det föranleder oss att understryka vårt krav i den motion som vi har skrivit, att banksinspektionens och finansinspektionens roll i framväxten av bankkrisen och i finanskrisens förlopp måste utredas. Finns det brister i rutinerna, i det sätt på vilket man har strävat efter att leva upp till sitt reglemente, till de bestämmelser man skall följa, måste de bristerna i organisationen rättas till. Om regelverket är otillräckligt måste detta skärpas.

Fru talman! Med det här anförda vill jag yrka bifall till meningsyttringen till betänkandet som är inlämnad av mig och dessutom bifall till reservation 1 av Ny Demokrati, som med litet andra formuleringar kräver en offentlig redovisning av Nordbankens affärer.

Anf. 3 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Fru talman! Nordbankens situation i den finansiella krisen har varit föremål för en relativt allsidig belysning i näringsutskottet mot bakgrund av regeringens proposition i frågan. Bl. a har vi haft hearingar med Björn Wahlström, Hans Dalborg från Nordbanken, statssekreterare Olle Wästberg, finansinspektionens Anders Sahlén och ordföranden i Bankföreningen Curt G Olsson.

Mot bakgrund av de förutsättningar som redovisats har vi inom Ny Demokrati ingen anledning att motsätta oss regeringens förslag i propositionen om teckning av aktier och att garantera den aktuella nyemissionen samt att sälja statens aktier i Nordbanken, men vi kan inte reservationslöst medverka i detta beslut. Det finns enligt vår uppfattning flera motiv till att titta närmare på såväl handläggningen av ärendet som framtida konsekvenser, kopplat till såväl banken som oss konsumenter och insättare.

Beträffande händelseförloppet har föregående talare också varit inne på att det finns behov av ytterligare information. När det gäller kapitaltillskottet finner vi i Ny Demokrati att det är anmärkningsvärt att näringsutskottet skall behandla och ta ställning till propositionen utan att ha fått ta del av något siffermaterial. Denna information och handläggningen i övrigt bör inte bara vara en sak mellan de inblandade parterna, i detta fall banken och finansinspektionen. Det är dock våra skattepengar det gäller. Därför hoppas vi på riksdagens bifall till vår reservation, där vi begär att regeringen presenterar en utredning om händelseförloppet och de ekonomiska förhållandena i övrigt i Nordbanken.

Troligen har vi inte heller sett slutet på den finansiella krisen då det gäller bankerna, kanske också försäkringsbolagen. Därför är det viktigt att ta lärdom av Nordbanksaffären. Sunt förnuftsmässigt ser vi i Ny Demokrati det som angeläget att omgående utreda möjligheterna till en förebyggande kontroll för undvikande av framtida statsingripanden, där vi skattebetalare i slutändan får gå in som hjälpgumma och reda upp en kanske självförvållad bankkris.

I dag finns det ett krav på 8 % kapitalbas i bankerna. Säkert kan man också komma fram till vissa nyckeltal då det gäller bankernas kreditportföljer och fördelningen av säkerheter i fastigheter, aktier och obligationsinne-

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Teckning av
aktier m.m. i
Nordbanken*

hav etc. I dagens läge har tillsynsmyndigheten, i detta fall finansinspektionen, uppenbarligen inte haft möjligheter att fortlöpande följa bankens kreditvärdighet i det avseendet, utan bara genom den kontrollerbara kapitalbasen på 8 %. Därför har Ny Demokrati i ett andra motionsyrkande begärt att riksdagen ger regeringen i uppdrag att utreda frågan om en bättre förebyggande kontroll av bankernas kreditgivning.

Självfallet har den aktuella finansiella krisen, som allmänheten upplevt den i samband med Nordbanksaffären och Första Sparbankens krissituation, utlöst stor oro hos alla människor med sparade pengar i bankerna. Därför vill vi att riksdagen skall ge regeringen i uppdrag att snarast utreda frågan om ett säkert insättarskydd, främst inriktat mot spararna. Det visar sig nu att regeringen redan har en sådan lösning under arbete och har utlovat en departementspromemoria i ärendet som skall presenteras i början av 1992. Därför är vi i nuläget beredda att när det gäller vårt yrkande om insättarskydd ansluta oss till utskottets ställningstagande i denna del. Självfallet kommer vi att noga bevaka att resultatet av arbetsgruppens arbete verkligen presenteras i början av 1992 – det finner vi synnerligen angeläget.

Fru talman! Innan kammaren tar ställning och röstar i frågorna kring Nordbanken vill jag avslutningsvis betona att näringsutskottet inte – och därmed inte heller kammaren – fått någon skriftlig redogörelse för händelseförloppet eller någon ekonomisk dokumentation i Nordbankenaffären. Det är ett förhållande som vi i Ny Demokrati finner synnerligen anmärkningsvärt.

Fru talman! Med anknytning till de anförda synpunkterna yrkar jag bifall till våra reservationer, dels om utredning kring förhållandena kring Nordbanken i fråga om händelseförlopp och kapitaltillskott, dels om en förebyggande kontroll av bankernas kreditgivning.

Anf. 4 ROLF DAHLBERG (m):

Fru talman! I propositionen om Nordbanken föreslår regeringen att staten skall teckna sin andel av den nyemission som styrelsen i Nordbanken har föreslagit på totalt 5,1 miljarder kronor. Statens ägarandel i banken är som bekant ca 70 %. Det betyder att statens andel i nyemissionen blir 3,6 miljarder kronor.

Dessutom föreslås i propositionen att staten som huvudägare skall garantera att nyemissionen till övriga aktieägare kommer till stånd. Man skall alltså garantera det beloppet. Förhoppningsvis skall staten slippa att betala de ca 1,5 miljarder kronor det är fråga om i det fallet. Det här förslaget överensstämmer med det förslag som den tidigare socialdemokratiska regeringen hade utarbetat strax före regeringsskiftet.

Vi kan nu konstatera att det råder politisk enighet om att staten måste fullgöra de här ekonomiska åtagandena.

För att inte skada tilltron till det svenska bankväsendet och finansväsendets stabilitet är det angeläget att bankens ägare, oavsett vem det är, i en krissituation i bankväsendet tar ansvaret och ser till att man fullgör sina förpliktelser och i ordnade former sanerar och omstrukturerar verksamheten. Samtidigt är det när staten är ägare viktigt att man ser upp så att man inte genomför en räddningsaktion på ett sådant sätt att den statligt ägda banken

får konkurrensfördelar framför övriga banker som konkurrerar på marknaden.

I debatten kring Nordbankenaffären har det framförts olika synpunkter på storleken av statens engagemang. En del har hävdad att behovet av nytt ägarkapital är ännu större än det belopp vi nu diskuterar. Man menar att banken snart kommer tillbaka till regering och riksdag för att man behöver mer pengar. Andra däremot har hävdad att den nya bankledningen har tagit till i överkant och på det viset har skaffat sig möjlighet att få ett bättre konkurrensläge gentemot konkurrenterna på bankmarknaden.

Utskottet har vid behandlingen av ärendet, som innefattar en rad utfrågningar av personer som har insikt i banksystemet i Sverige – det framgår också av utskottsbetänkandet, där det finns redogörelser för utfrågningarna – inte fått några indikationer på att detta skulle vara ett för stort belopp. Inte heller från den andra sidan har man hävdad detta. Vi har inte heller fått indikationer på att beloppet är för litet och att vi så att säga kommer att få nya krav från banken. Utskottet har därför godtagit de beräkningar som banken har gjort och som ligger till grund för regeringens framställning.

Regeringen begär som ni har sett dessutom ett bemyndigande att längre fram, när bankens situation har stabiliserats och det från affärsmässig synpunkt är lämpligt, sälja ut statens aktier i Nordbanken. Alla partier har ställt sig bakom det utom vänsterpartiet, som i en motion och i en meningsyttring i utskottet har motsatt sig detta.

Vänsterpartiets tro på statligt ägande av banker har tydligen inte rubbats av smällen för Nordbanken. Rolf L Nilson sade i sitt anförande att det faktum att det var just Nordbanken som råkat så illa ut inte beror på att det är staten som är ägare till banken. Jag skulle vilja hävda att det är precis vad det gör, Rolf L Nilson. Det är Nordbanken, som har staten som anonym huvudägare, och Första Sparbanken, som över huvud taget inte har någon ägare, som har drabbats i särklass värst. Jag tror att de flesta människor inser att i en bank som har många privata ägare, som så att säga vakar över hur bankledning och bankstyrelse fungerar får man trycket på ögat på ledningen på ett helt annat sätt än i en bank med en anonym ägare.

Vänsterpartiet har också fört fram krav på en oberoende utredare av den s.k. Nobellaffären. Det har man konstigt nog satt som villkor för statens medverkan i nyemissionen. Nobellaffären är ju bara en liten del av Nordbanken-krisen, men den har man av någon anledning fastnat för.

Det kravet avvisar utskottet och pekar på att börsstyrelsen har tillsatt en utredning om just Nobel Industrier AB. När den föreligger får Rolf L Nilson säkert möjlighet att ta del av den. Det har för övrigt tillsatts också andra utredningar, som också kommer att lägga fram sina resultat och där man får den här affären belyst.

Ny Demokrati vill ha en utredning om händelseförloppet i Nordbanken liksom grunderna för det beräknade kapitaltillskottet. Här har utskottet pekat på att det är naturligt att den instans som statsmakterna har tillsatt, nämligen finansinspektionen, får söka skapa ökad klarhet i de missförhållanden som kan ha medverkat till att banken nu har hamnat i den här situationen.

Det är naturligtvis lätt att kritisera den tidigare bankinspektionens arbete. Vi har vid behandlingen i utskottet funnit att organisationen i den tidigare

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Teckning av
aktier m.m. i
Nordbanken*

bankinspektionen och inriktningen av dess arbete inte har varit bra när det gällt just den typ av kriser som kan uppstå i banker och finansbolag. Men vi har också fått en mycket ingående redogörelse för hur man nu omorganiserar finansinspektionen med inriktning på att klara ut just den typ av problem som vi nu diskuterar. Det är utskottets majoritets mening att den omorganisation som har gjorts i finansinspektionen gör att den i framtiden kommer att ha betydligt större möjligheter att utföra sitt arbete som kontrollorgan. Men – och det är viktigt – vi skall aldrig räkna med att någon statlig inspektion kan följa varje kreditärende i det dagliga arbetet ute i bankerna. Det kan heller inte vara meningen.

Det utredningskrav som ställs stöter naturligtvis på patrull av rent legala skäl. Det går inte att mot de lagar som bankerna arbetar under begära att de skall lägga alla papper på bordet och avslöja hur affärskontakter med kunderna har varit och vilka resultaten har blivit. Därför har utskottets majoritet avvisat de krav som Ny Demokrati och vänsterpartiet har framfört i denna del.

Fru talman! Hur kunde då dessa enorma kreditförluster uppkomma utan att någon ansvarig slog larm i tid? Den frågan har diskuterats livligt i massmedia de senaste månaderna av bankmän, finansanalytiker, politiker och många andra. Några huvudorsaker kan utkristalliseras ur den debatten.

De omfattande kreditförlusterna de senaste åren har sin grund i att flera banker under 1980-talet har etablerat sig på en ny marknad, företagsektorn, och till den gruppen hör Nordbanken. Brister i erfarenhet och kunnande om vad företagande är har varit orsaken till den alltför lättvindiga kreditgivningen, hävdar somliga. Andra säger att den överlikviditet som uppstod i bankerna vid överhettningen av den svenska ekonomin under 1980-talet ledde till ett starkt tryck på bankledningarna att låna ut pengar på ett alltför vidlyftigare sätt till finans- och fastighetsbolag. Vi fick en lånekarusell där panterna ständigt rakade i höjden och där ingen riktigt tog ansvaret för att stoppa karusellen. Andra bedömare hävdar att huvudorsaken till bankkrisen är att avregleringen på kreditmarknaden ledde till att det blev alltför lätt att sälja pengar. Andra åter har pekat på att skatteomläggningen i kombination med avregleringen gjorde att man fick den här våldsamma svängen i hela kreditväsendet.

Beträffande ansvarsfrågan, fru talman, tycker jag att det finns all anledning att här i riksdagen slå fast att bankstyrelsen och bankledningen har det fulla ansvaret för vad som har hänt, oavsett vilka omständigheter i övrigt som har bidragit till den uppkomna krissituationen.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen från Ny Demokrati. Jag avvisar också den meningsyttring som vänsterpartiet har fogat till betänkandet.

Anf. 5 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Rolf Dahlberg sade att det rådde enighet om att staten skall uppfylla sina skyldigheter som ägare och att staten i ett större perspektiv inte kommer ifrån att i sista hand ställa upp som garant när stora banker och deras betalningssystem är hotade. Det är något som vi kan vara överens om. Men det är lika självklart att staten inte villkorslöst och på relativt dåligt be-

slutsunderlag skall ställa upp och uppfylla sina skyldigheter. Det kan inte vara rätt mot den allmänhet som vi som riksdagsledamöter representerar.

Av Rolf Dahlbergs anförande har framgått att det inte föreligger någon redovisning i egentlig mening av hur stort kapitaltillskott som egentligen behövs i Nordbanken. Rolf Dahlberg sade också att vissa aktörer på marknaden har sagt att det föreslagna beloppet är för stort och gynnar Nordbanken. Andra har sagt att beloppet är för litet och att det finns risk för att Nordbanken begär mer.

Om vi i riksdagen skall fatta beslut i en fråga som rör ett betydande antal miljarder kronor, så anser jag att det skall finnas ett beslutsunderlag som med en säkerhet på låt oss säga 1 miljarder kronor när ligger till grund för beslutet. Någon sådan säkerhet finns inte. I stället föreligger det muntliga uppgifter som man får tro på eller inte. Jag tycker det är ytterst otillfredsställande att fatta beslut på en sådan grund.

Rolf Dahlberg sade också att det är egendomligt att vänsterpartiet har lyft fram just Penser-affären, Gamlestaden Nobel, som är en liten del av Nordbankens problem. Men den affären utgör en betydande del av kreditförlusterna. Det är den utlösande faktor som har lett fram till detta ärende. Frågan har debatterats mycket, och många har ställt sig undrande. Är det här ett sätt av banketablissemangen att manövrera ut Erik Penser, har man frågat sig. Eller finns det andra skäl bakom det hela? Utredningar som påbörjats har stoppats. Nu pågår det också utredningar, varför regeringen, om den tar initiativ till ytterligare en utredning, inte behöver låta den utredningen göra allt från grunden. Det går att sammanställa resultat som redan föreligger. Men det är enligt min mening ändå regeringens skyldighet att göra ett utredningsarbete.

Anf. 6 ROLF DAHLBERG (m):

Fru talman! Det är inte riktigt som Rolf L Nilson säger att utskottet inte har någon uppfattning om det rimliga i det belopp på nyemissionen som propositionen nu anger. Vid behandlingen i utskottet har vi haft möjlighet att bl.a. träffa den nuvarande ledningen för Nordbanken, dvs. dess verkställande direktör och styrelseordförande. De har redovisat hur beräkningarna har gjorts med utgångspunkt i de kapitaltäckningskrav som statsmakterna ställer på bankledningen och med bankens beräknade kreditförluster under detta år. Dessa uppgår till ca 9 miljarder kronor. Från dessa utgångspunkter kan man beräkna storleken på det tillskott av kapital som man har behov av. Det ligger självklart i sakens natur att ingen exakt kan ange detta belopp, eftersom det är fråga om kreditförluster som så att säga ligger i tiden löpande framåt. Självfallet har man fortfarande dessa lån utestående. Banken får göra en bedömning av vilka de krediter som har givits som är i riskzonen.

Jag tycker att utskottet ändå av den nuvarande bankledningen har fått en god beskrivning av den nuvarande situationen. Det underlaget är tillräckligt för att riksdagen skall kunna fatta ett beslut i ärendet i dag. Det är att kräva litet för mycket när det sägs att regeringen antingen tidigare eller också nu i efterhand skall göra en fullständig utredning om alla detaljer som lett till den nuvarande situationen för Nordbanken.

Anf. 7 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Det vore väl magstarkt om det var som Rolf Dahlberg sade, att vi inte hade någon uppfattning alls om hur mycket pengar som Nordbanken behöver. Vi har uppgifter från bankledningen om storleken på beloppet. Men det är bara deras egna ord. Det finns egentligen inget skriftligt beslutsunderlag, varken hos den gamla eller den nya regeringen. Jag är ledsen att behöva upprepa det. Inte heller förelåg det någon sådan redovisning vid utfrågningarna i näringsutskottet.

Låt mig så övergå till frågan om fullmakt för regeringen att sälja ut Nordbanken. I mitt inledningsanförande sade jag att jag inte ansåg det vara motiverat. Det finns ingenting i bankkrisen som säger att det här är ett problem för statligt ägda banker. Det är kanske inte ens ett problem för banker med ett diffust ägarskap, som Rolf Dahlberg kallade det.

Stadshypotek har såvitt jag förstår klarat sig hyfsat i den här härvan. Man skärpte sina kreditkrav relativt tidigt under krisens uppegående. Det är ett exempel på ett finansinstitut som har ett mycket diffust ägarskap.

Det är ingen brådska som motiverar att regeringen ges fullmakt att sälja ut Nordbanken. I propositionen sägs att en utförsäljning kan ske tidigast om ett par år. Uppenbarligen ser man framför sig möjligheten att erbjuda utländska ägare att komma med i bilden. Det kräver i så fall att bundna aktier görs om till fria aktier tillsammans med att en del andra förändringar görs, och det tar som sagt tid.

Jag kan inte dela uppfattningen att Nobelaffären är en liten del av Nordbankens problem. I stället är den en betydande del i problemen.

Jag vill också lyfta fram problemen med inspektionen och tillsynen. Jag kräver inte en granskning av bankinspektionens och finansinspektionens agerande bara därför att jag vill vara efterklok och leta efter fel, utan jag gör det därför att jag anser att man skall lära sig att förbättra rutiner samt undvika liknande händelser i fortsättningen, om det nu är möjligt.

Jag har framför mig en artikel från Financial Times som behandlar den nordiska bankkrisen. I artikeln påpekas att det har varit brister i tillsynen. Man citerar Anders Sahlén, som säger detsamma och nämner att det nu har gjorts organisatoriska förändringar.

Anf. 8 ROLF DAHLBERG (m):

Fru talman! I frågan om utförsäljning av Nordbanken är Rolf L Nilson och hans parti isolerade. De tycks vara kvar i den kommunistiska tron på att allt sköts bäst av staten. Det går naturligtvis inte att övertyga Rolf L Nilson om motsatsen, och därför lämnar jag den frågan därhän.

Beträffande kapitaltillskottets storlek sade jag att utskottets ledamöter, genom de utfrågningar som ägt rum och på annat sätt, har fått en ganska klar bild av situationen. Det föreslagna beloppet är nog det rimliga belopp som man i dagsläget kan bedöma att staten som ägare bör gå in med för att ge banken en chans att restaurera verksamheten och kunna arbeta igen de förluster den har gjort. Om riksdagen skulle säga nej till detta kapitaltillskott, så går ändå inte Nordbanken i konkurs. Men den tvingas dra ned på verksamheten och bli en liten provinsbank som aldrig ges möjlighet att arbeta tillbaka förlusterna. Det är sanningen. Därför anser jag det rimligt att tillföra

banken det kapital som har föreslagits. Jag tror också att beloppets storlek, såvitt kan bedömas, är den rätta. Rolf L Nilson sade att tillskottet måste vara på 1 miljard kronor när rätt avvägt. Det tror jag faktiskt att det är.

Jag tror att vi kan vara överens om att inspektionen tidigare inte har fungerat bra. Den omorganisation som nu har gjorts av hela inspektionen, där man bl.a. har tagit in särskild kompetens för att studera orsakerna till kreditförlusterna, kommer med all sannolikhet att göra att inspektionen blir mycket effektivare och ges större möjligheter att lyckas i det framtida arbetet. På den punkten tror jag trots allt att vi är överens.

Anf. 9 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Det är inte en låsning i någon sorts gammal kommunistisk syn på det här som gör att jag finner det omotiverat att ge regeringen fullmakt att sälja ut Nordbanken. I mitt inledningsanförande underströk jag att man bör undersöka om staten skall äga banker, hur mycket den skall äga och vilken typ av banker det skall vara. Min bedömning var att det kanske inte är rimligt eller ens lämpligt att staten på det sätt som man har gjort i fråga om Nordbanken försöker konkurrera och genom volymökningar slå sig in bland de två tre största affärsbankerna.

Problemet för mig är att jag inte tycker att det är sakligt grundat att begära en fullmakt för utförsäljning. Krisens upprinnelse och utfall motiverar inte att man gör sig av med aktieinnehavet i Nordbanken. Det motiverar snarare att man blir en aktiv och mer bestämd ägare. Det står också fullständigt klart att det inte är någon brådska med att ge regeringen en eventuell fullmakt.

Det är enligt min uppfattning obegripligt att inte representanter för bankinspektionen vid sina informella träffar med den nya och gamla ledningen för Nordbanken – det kan ha varit i samband med luncher eller frukostar – har diskuterat frågan om Nordbankens affärer. Det borde tydligt och klart ha utsagts att bankens affärer håller på att gå åt skogen. Jag utgår från att det är klokt och förnuftigt folk som styr och leder bank- och finansinstitut. De kan omöjligen ha trott att Nordbankens "affärer" skulle bära för evigt.

För cirka tio år sedan var det en bankkrasch i Danmark till följd av att – som det sades – kapitalmarknaden avreglerades. Det fanns ett uppdämt lånebehov, och bankerna blev vårdlösa i sin kreditgivning. Den här kraschen, som var väl känd, borde man ha dragit lärdom av. Det finns också exempel på banker och andra som visserligen har reagerat sent, men ändå i tid. Eftersom det är bankinspektionens skyldighet att slå vakt om sundheten i systemet, menar jag bestämt att bankinspektionen borde ha reagerat tidigare.

Anf. 10 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Fru talman! Jag har inte velat ge mig in så mycket i den här debatten, men jag gör det nu avslutningsvis. För en gångs skull är vi överens med vänstern i en sakfråga, nämligen att näringsutskottet har utrett en fråga som riksdagen kommer att fatta beslut om och som saknar dokumenterat underlag. Det bygger på muntliga framställningar från berörda parter. Det gäller skattepengar och således stora belopp på flera miljarder kronor.

Jag vill avslutningsvis uttrycka förhoppningen att varken näringsutskottet eller riksdagen fortsättningsvis skall låta nöja sig med att komma fram till ett

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Teckning av
aktier m.m. i
Nordbanken*

bifall när det gäller problem och frågor utan att ha det skriftliga och doku-
menterade underlag som enligt min uppfattning – framförd i reservationen –
verkligen behövs, i denna och andra frågor.

Anf. 11 ROLF DAHLBERG (m):

Fru talman! Jag skall inte heller förlänga debatten. Jag vill ändå säga till Bengt Dalström att det är litet förvånande att Ny Demokrati har ställt kravet att man skall få en kartläggning av händelseförloppet bakåt samt att resultatet av utredningen skall bli offentligt. Det skulle betyda att vi struntar i allt vad banksekretessen heter. Vi skulle då lämna ut enskilda personer, företagare och andra till allmänheten. Jag har svårt att tro att detta egentligen är meningen med Ny Demokratis framställan. Ni måste ha tänkt litet för hastigt i iveren att få veta så mycket som möjligt om orsakerna. Jag har då tolkat Ny Demokratis avsikter på bästa sätt. Efter att ha fått en förklaring borde ni inse att ni ställer ett orimligt krav.

Fru talman! Jag vill även ta upp den andra delen i reservationen under mom. 6, där man begär en utredning om ett insättarskydd. Detta hoppar nu Bengt Dalström av här. Bengt Dalström, ni har i utskottet fått uppgifter om att regeringen har tillsatt en arbetsgrupp som sysslar med dessa frågor. Ni reserverade er ändå i utskottet, och hoppar av det nu. Det finns ingen logik i den hanteringen. Det medför bara att ni belastar utskottet med arbete och kammaren med onödiga yrkanden. Det är bättre att man hoppar av sina yrkanden redan i utskottet när man är tillgodosedd.

Anf. 12 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Fru talman! Rolf Dahlberg funderade över underlaget och varför vi inte låter oss nöja med detta. Bankerna har sin sekretess och finansinspektionen har sin. Men är det inte så att även näringsutskottet arbetar under sekretess? Vi borde åtminstone kunna få den mer detaljerade redovisningen skriftligen oss tillhanda för att kunna fortsätta en diskussion med de berörda parterna. Jag kanske är ute och cyklar litet grand, men jag har för mig att vi arbetar under sekretess.

När det gäller insättarskyddet är vi överens och borde kanske enligt Rolf Dahlbergs uppfattning ha dragit tillbaka vår reservation. Vi ville dock inte göra det. Vi ville i det här sammanhanget också påpeka tidsaspekten. Från regeringens sida har man lovat att detta skall vara genomfört till början av år 1992. Vi vill verkligen betona detta. Det är vad jag har att säga i den frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

9 § Utrikeshandel

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1991/92:NU1 Utrikeshandel.

Fru talman! Detta betänkande bygger på motioner om utrikeshandel från förra riksdagsperioden. En del av dessa motioner ger med dagens politiska maktförhållanden ett litet egendomligt intryck. Det har lett fram till en ganska summarisk behandling av motionskraven. Jag tycker att det är viktigt.

För min del har jag valt att ta upp ett par frågor som jag tycker är grundläggande och som vänsterpartiet tillsammans med miljöpartiet och i viss mån även centerpartiet tog upp under förra riksdagsperioden. Jag hoppas att vi kan fortsätta att driva frågan tillsammans med centern även under den här perioden. Vi har betonat behovet av att i internationella handelsregler, i det internationella handelsutbytet, införa begränsningar i en i övrigt fri handel. Begränsningarna skall bygga på miljöhänsyn och sociala hänsyn.

När det gäller miljöhänsynen förstår jag genom redovisningar från det svenska arbetet i GATT och Uruguayrundan att frågan har drivits förtjänstfullt och framgångsrikt av den svenska delegationen, i viss mån av Anita Gradin. Det tycker jag är mycket bra. Det arbetet måste intensifieras. Det verkar dock vara svårare att få ett hänsynstagande till sociala förhållanden än till miljö och hälsa.

Jag tycker att det är oerhört viktigt att sociala hänsynstaganden förs in på ett ansvarsfullt sätt om man skall kunna nå framgång i avregleringar på t.ex. tekoområdet och andra områden där utvecklingsländer och de nya demokratierna i Östeuropa genom billig arbetskraft har möjlighet att konkurrera. Den konkurrensen måste vi tillåta som ett uttryck för solidaritet. Konkurrensen måste dock ske på ett sådant sätt att den utgår ifrån acceptabla sociala villkor. Det får inte vara fråga om barnarbete och orimliga arbetsmiljöer. Det här är välkända synpunkter från debatten om svenskt skydd för tekoindustrin. Vi i vänsterpartiet tycker att det är riktigt att man går från generella skydd till att föra in sådana här mer rimliga hänsynstaganden.

Det jag har talat om har mest handlat om importen. Den andra sidan måste emellertid också tas i beaktande, nämligen vår export. I det internationella handelssamarbetet bör det föras in begränsningar och förbud mot export av sådana produkter som inte är tillåtna i det egna landet av miljöskäl, hälsoskäl och andra skäl. Man skall inte tillåta det man brukar kalla för miljödumpning eller ekologisk dumpning. Enligt vad jag förstår finns det i samband med FNs miljökonferens i Rio starka krafter för att de rika länderna skall binda sig för något sådant. De internationella handelskamrarna har i sin miljö-charta t.ex. sagt att när man investerar och bygger upp verksamheter i tredje världen skall man tillämpa det egna landets miljölagar och miljöregler. Det är alltså en viljeinriktning som jag tycker är positiv. Det är i den riktningen man måste arbeta.

I betänkandet är en gemensam miljöparti- och vänsterpartimotion inom detta område behandlad. Den handlar om vårt gamla krav på förbud mot export av kärnteknisk utrustning. Jag skall inte tala speciellt länge om detta – det är ett välkänt krav. Argumenten är att vi har beslutat att avveckla kärnkraften och att vi har markerat att kärnkraftsteknologi inte är förenlig med ett tryggt, miljövänligt samhälle och en miljövänlig produktion. Med denna markering är det ologiskt och orimligt att vi, enligt principen att vi inte bör

sälja till andra det vi inte själva vill ha eller bedömer som icke säkert, tillåter svenska företag att exportera kärnkraftsteknologi och kärnteknisk utrustning till andra länder.

Med det anförda yrkar jag bifall till den meningsyttring som finns i anslutning till betänkandet.

Anf. 14 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på vänsterpartiets meningsyttring.

I näringsutskottets betänkande om utrikeshandeln behandlas motioner som väckts under tidigare riksmöte då det rådde ett annat styrkeförhållande i riksdagen och då regeringen var en annan än i dag.

Bl.a. har borgerliga parti- och kommittémotioner passerat utskottet utan att föranleda vare sig tillkännagivanden eller reservationer.

Även om det ryggmärgsmässigt bär mig emot att behandla motionerna på detta något summariska sätt, tröstar jag mig med att skälet är så entydigt glädjande för moderata samlingspartiet, folkpartiet, centern och kds, nämligen att vi i dag har en borgerlig regering.

Handelns betydelse för välståndsutvecklingen i vårt land och i alla andra länder i världen kan knappast överdrivas. Genom handeln stärks inte bara ländernas ekonomier utan handeln öppnar också dörrarna för samarbete och utbyte på många andra områden. Inte minst är det kontakterna som uppstår människor emellan som är värdefulla.

Den fria handeln för som ringar på vattnet med sig kunskapsspridning och åsiktsutbyte som banar väg för demokratisk utveckling. Den samverkan som handeln skapar mellan fria ekonomier, företag och människor ger både ökat välstånd och de bästa förutsättningarna för varaktig fred.

För de fattiga länderna är ökade möjligheter till handel särskilt betydelsefullt. Den mest effektiva hjälp som de rika länderna kan ge dem är att underlätta för dem att bedriva handel med just de varor som de är bra på att producera. Det är den bästa, ja, kanske rent av den enda vägen till en bättre levnadsstandard för befolkningen i dessa länder. Det effektivaste bistånd vi kan ge dem är därför att motarbeta protektionismen.

Förhållandet är detsamma för de länder i Europa som under lång tid varit avskärmade bakom järnridån och utsatta för det planekonomiska experiment som lett till stagnation och armod. En fungerande handel kan verksamt bidra till omställningen mot marknadsekonomi och demokrati och vända utvecklingen i de länder som lidit under kommunismens röda fana.

När det gäller de baltiska staterna har Sverige ett alldeles särskilt ansvar att som nära grannland befrämja handelsutbytet våra länder emellan. De handelsavtal som utrikesministern nyligen undertecknade mellan Sverige och var för sig Estland, Lettland och Litauen innebär viktiga markeringar för ett ökat handelsutbyte våra länder emellan.

I Sveriges strävan att stödja Baltikum och länderna i Centraleuropa är nya steg mot frihandel de som kan ge viktig draghjälp i förändringsprocessen mot marknadsekonomi.

Fru talman! Det är inte bara utvecklingsländer och forna öststater som är beroende av att utrikeshandeln fungerar. Det gäller även i högsta grad vårt

eget land. För Sverige är det ett centralt intresse att en så omfattande global frihandel som möjligt säkerställs.

Som litet land är Sverige beroende av att den internationella frihandeln fungerar och av att svenska företag kan verka utomlands. Handelshinder och antidumpingsregler kan slå hårt mot svensk industri och därmed mot vår ekonomi och vårt välbefinnande. Frihandel är en förutsättning för att vi skall kunna hävda oss gentemot de stora handelsblocken.

Det är därför oerhört betydelsefullt för Sverige att förhandlingarna som sker inom ramen för GATT-avtalet lyckas. När vi nu diskuterar detta betänkande är Uruguayrundan inne i sin slutfas. Mer än fem års arbete för att åstadkomma fungerande regler för att öka den globala frihandeln skall vara avslutade i december.

I dagens situation, med den allmänna lågkonjunktur som råder världen över, behövs den stimulans som en friare världshandel skulle ge.

Uruguayrundan är inne i slutspurten, och vi kan bara innerligt hoppas att ett avtal kan undertecknas i december.

EG är Sveriges viktigaste marknad. Natten mellan den 21 och 22 oktober avslutades EES-förhandlingarna. Efter bara två år och med hållen tidsplan fördes därmed det mest omfattande avtal någonsin i hamn. Detta är både den gamla regeringens och den nys förtjänst.

Det ligger ett stort värde och en styrka i att EES-förhandlingarna hela tiden har haft brett parlamentariskt stöd. Jag vill gärna här ge Anita Gradin en särskild eloge för hennes mycket framgångsrika arbete i denna process.

Inom kort kommer avtalet att paraferas och det kommer, om tidsplanen håller, att undertecknas av alla de 19 EG- och EFTA-länderna kring årsskiftet. Den 1 januari 1993 får Sverige därmed del av EGs inre marknad.

Även om Sverige redan i dag har en väl fungerande handel med EG, innebär EES stora förändringar och fördelar. När det gäller varusidan öppnas den internationella upphandlingen på hela EG-marknaden för svenska företag. En väsentlig del av de hinder för fria varurörelser mellan de nordiska länderna som finns i dag kommer att undanröjas genom EES-avtalet. EG-EFTA-samarbetet har härigenom åstadkommit mer än vad som kunnat uppnås i det nordiska samarbetet.

Handeln kommer att avregleras i och med borttagandet av de tekniska handelshindren. EES får också som effekt att möjligheterna att exportera tjänster, t.ex. transporter, bank- och försäkringstjänster, blir bättre.

Förändringarna kommer, förutom tillgång till en större marknad, även att innebära en tuffare konkurrens för våra svenska företag. Det kan inte nog understrykas hur viktigt det är att de svenska småföretagen noga förbereder sig inför både EES och EG-medlemskapet.

Även vi politiker bör skaffa oss ökad kunskap i ämnet. I morgon kl. 13.00 finns den chansen för alla intresserade. Då ger regeringen information om EES-avtalet i andrakammarsalen.

Det råder bred enighet i riksdagen om Sveriges medlemsansökan till den europeiska gemenskapen. För Sverige innebär EES-avtalet en nödvändig språngbräda mot EG-medlemskapet.

I regeringsförklaringen slås fast att regeringen med all kraft kommer att verka för att Sverige snarast möjligt blir fullvärdig medlem. Målet är att ett

svenskt medlemskap i den europeiska gemenskapen skall bli verklighet den 1 januari 1995.

Fru talman! När det gäller vänsterpartiets synpunkter kan jag bara konstatera att frihandelstanken inte står i någon motsatsställning till arbetet för att komma till rätta med miljöproblemen.

Regeringen har i regeringsförklaringen uttalat att FN:s roll i miljövårdsarbetet måste stärkas, och regeringen avser att ta initiativ till en bred diskussion om internationella miljöregler för handeln.

I förhandlingarna kring den internationella handelspolitiken gäller för GATT-avtalet att det omfattar regler till skydd för hälsa, miljö och säkerhet. Inom frihandelns ram kan farliga produkter stoppas.

I EG:s regelverk och i EES-avtalet slås tydligt fast att hänsynen till miljö, hälsa och säkerhet inte får äventyras när den gemensamma marknaden genomförs.

Eftersom vänsterpartiet säger sig vilja värna om miljön blir förbudsivern när det gäller export av kärnteknik närmast obegriplig. Svensk kärnkraftsteknologi tillhör den mest framgångsrika i världen. Genom att exportera kunskap, kompetens, säkerhet och högteknologiska produkter inom kärnteknikområdet kan Sverige verksamt bidra till säkrare kärnkraftverk i världen och till en tryggare miljösituation i vår omvärld. Samtidigt kan vi bidra till välfärdens utvecklingen.

Anf. 15 ROLF L NILSON (v) replik:

Fru talman! Jag tar upp det sista först. Jag tycker inte att export av svensk kärnkraftsteknologi är att bidra till bättre miljö och bättre teknik. När man nu i Tyskland försöker komma till rätta med sitt energislöseri och sina miljöproblem, förorsakade av fossilbaserad produktion av energi och el, är det ganska intressant att se att man inte väljer utbyggnad av kärnkraft, utan man väljer i huvudsak den väg som den internationella miljörörelsen, den svenska miljörörelsen och faktiskt den svenska riksdagen har valt, nämligen att i huvudsak satsa på energieffektivisering, på sparande. Jag tycker att det är ett uppmuntrande tecken.

Karin Falkmer är, trots att hon är frihandelsvän, utan några större förbehåll beredd att krypa innanför EG:s tullmurar. Det är väl ett opartiskt konstaterande, tycker jag, att EG genom sin protektionism har varit ett problem vid genomförandet av Uruguayrundan. EG bedriver i allmänhet, i sin handel med u-länder, en mycket tveksam politik. Det kan också konstateras att det inte finns någon självklar harmoni mellan frihandel och miljöhänsynstagande. Såvitt jag förstår har det krävts ett mycket hårt arbete, mot ett mycket starkt motstånd, att föra in miljö, säkerhet och skyddsaspekter i de internationella handelsavtalen. Industrin vill inte ha detta. Det är tveksamt om de övre klasserna i u-länderna vill ha det, när de vill öka sitt välfärd.

Ett internationellt ansvarstagande, insikt om att det enda som håller är långsiktigt hållbar produktion och välfärdens ökning, gör att vi måste vara offensiva i våra krav på att slå vakt om miljöhänsynen, att föra in dem på allt fler områden. Men vi måste också ställa krav när det gäller att slå vakt om sociala hänsyn.

Anf. 16 KARIN FALKMER (m) replik:

Fru talman! Miljösituationen och situationen för handeln i de länder där vänsterns idéer har härskat och där handeln har stått stilla förskräcker. Avslöjandena i samband med de planekonomiska ländernas kollaps talar sitt tydliga språk. Nog måste väl även vänsterpartiet i Sverige dra lärdom av den stagnation som den kommunistiska ideologin har resulterat i i länder som nu har övergivit vänsteridéerna. De följer för miljön som vänsterns planekonomisystem har lett till är minst sagt förfärande.

Jag har siffror som gäller kärnkraftens situation just i dag. Det finns 324 kärnkraftverk. Under 1990 togs nio nya i bruk. Som jag ser det finns det allt skäl i världen att den svenska kärntekniken, som är säker och högteknologiskt effektiv, får en god chans. Fick vänsterns förbudspolitik råda skulle såväl miljösituationen som möjligheten att producera elenergi under säkrare former försämrats. I säkerhetshänseende och ur miljösynpunkt är vänsterns inställning förkastlig. Jag ser det faktiskt som omoraliskt att förmäna andra länder chansen att dra nytta av svensk kärnteknologi när det gäller att producera elektricitet på ett säkert sätt.

Anf. 17 ROLF L NILSON (v) replik:

Fru talman! Det senaste förstår jag var en del av Karin Falkmers allmänt religiöst färgade politiska uppfattningar när det gäller frihandel, utbyggnad av kärnkraft och liknande ting. Jag föredrar, med all respekt för religiösa uppfattningar, en mer materiellt, sakligt grundad syn på tingen.

Jag kan när det gäller utbyggnad av kärnkraft konstatera att Karin Falkmer representerar ett extremistparti, som vill satsa på en ohämmad kärnkraftsutbyggnad och är fullständigt ensamt om detta. Jag vet förstås inte riktigt var Ny Demokrati står. Det är möjligt att ni har fått en bundsförvant. Det får kommande riksdagsdebatter utvisa. Men den svenska riksdagen har faktiskt med överväldigande majoritet uttalat sig för avveckling av kärnkraften, ett uttalande grundat på att den inte är säker. Det är inget långsiktigt hållbart sätt att producera energi. Då är det ologiskt att vi skall "kurs ut" detta på världsmarknaden, till folk i en nödsituation. Det är inte bara ologiskt, det är omoraliskt också.

Jag tycker att man skulle ta en seriös debatt om de problem som den fria europeiska marknaden skapar. Det förs en sådan debatt i EG-länderna, inom EG-kommissionen, där man inser att de ökade marknaderna, den tillväxt som den fria marknaden ger upphov till, måste tyglas. Den måste ledas in på uthålliga, miljövänliga banor, annars spränger man taket för vad naturen tål. Det är hårda ingrepp och hårda regleringar som man måste vidta.

Anf. 18 KARIN FALKMER (m) replik:

Fru talman! Jag tycker faktiskt att Rolf L Nilson skall vara ganska tacksam och glad över att Sverige är på väg in i EG. Utvecklingen av miljöreglerna inom EG är en ständigt pågående process. Som medlem kan Sverige fullt ut medverka i den processen. Vi kan bidra till en förbättrad miljösituation även i de gamla planekonomiländerna. Där bedriver EG ett mycket omfattande arbete i dag.

Som jag sade i mitt inledningsanförande innebär frihandelssystemet ökat

välstånd. Handelsutbyte medför en bättre ekonomi och skapar resurser som kan användas i miljöarbetet. Onödiga inskränkningar i frihandeln, som vänsterpartiet är förespråkare för, leder i rakt motsatt riktning. De ekonomiska möjligheterna att värna om miljön krymper om handelsutbytet minskar för de fattiga länderna. Särskilt de fattiga länderna i tredje världen skulle stå som förlorare, om regler innebärande ökade handelshinder skulle införas enligt vänsterns modell.

Talmannen anmälde att Rolf L Nilson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 19 ANITA GRADIN (s):

Fru talman! Det handelspolitiska betänkande som kammaren nu behandlar visar att vi har många viktiga frågor på dagordningen: EES-avtalet är i hamn; från GATT-förhandlingarna sänds för första gången på länge optimistiska tongångar; utvecklingen i Öst- och Centraleuropa inger både bekymmer och glädje – viktiga steg tas där i riktning mot demokrati och marknads ekonomi.

Sverige är en handelsberoende nation, och därför måste vår handelspolitik främja våra relationer till alla delar av världen. Utan ett starkt GATT har små länder som Sverige svårt att hävda sina handelspolitiska intressen. Förstärkta och utvidgade GATT-regler är också viktiga för att förhindra att de regionala liberaliseringsprocesserna inom och utom Europa blir exklusiva och inåtvända.

På sistone har jag alltså fått en del positiva rapporter med budskap att förhandlingsarbetet blivit konkret. Uruguayrundan går mot slutet av sitt femte år. Vi får hoppas att det här betyder att allt fler regeringar insett sitt politiska ansvar för att Uruguayrundan slutförs vid årsskiftet, eftersom man nu tagit fatt i frågor som immaterialrätt, tjänstehandel och investeringar, som ju vid sidan av jordbruket är svåra frågor. Skälet till att tiden snart rinner ut är att det 1992 blir presidentval i USA och intresset där självfallet kommer att ägnas helt andra frågor. Likaså kommer förändringar att ske inom EG-kommissionen. Jag vet att de svenska förhandlarna är pådrivande. Nu är det bara att hoppas att de får gehör hos sina kolleger den här gången.

Fru talman! Som konsumenter blir vi mer och mer medvetna om miljön. Även på handelspolitikens område måste miljön få bättre genomslag. Där håller jag helt med Rolf L Nilson. Tyvärr är frågetecknen alltför många på vilket sätt och i vilken omfattning de multilaterala handelsreglerna är tillämpliga på olika typer av miljöåtgärder. De här frågetecknen måste rätas ut för att undvika osäkerhet. Då tror jag också att vi kan undvika svårlösta handelstvister, som vi med jämna mellanrum råkar ut för i dag. Här måste GATT bli betydligt mer aktivt än i dag, så att man gifter ihop handel och miljö. Det är viktigt att klara ut hur handelsreglerna kan förstärkas och hur man kan komplettera dem för att vi skall kunna ta hänsyn till miljöfrågornas växande betydelse. Här är det också glädjande att den kommande internationella miljökonferensen kommer att ta itu med dessa frågor. Jag tror också att det skulle betyda väldigt mycket om man på den kommande UNCTAD-

konferensen kunde ha miljöaspekterna med i det samarbete som vi skall ha med utvecklingsländerna.

Fru talman! Vi gläder oss åt att EES-avtalet har seglats i hamn. Vi kommer på detta sätt att kunna delta i världens största marknad med 380 miljoner människor. Vi kommer med samtidigt som EG självt inför den inre marknaden. Mandatet från riksdagen att svenska medborgare och företag skall kunna delta och ha samma möjligheter och rättigheter som medborgare och företag i EG är därmed tillgodosett.

Jag vill tacka Karin Falkmer för det erkännande jag fick. Jag håller med om att det har haft stor betydelse i förhandlingarna att vi har haft ett brett politiskt samarbete och att EFTA-delegationen och regeringarna har fungerat så bra tillsammans. Nu gäller för oss att lotsa avtalet genom riksdagen i tid. Jag hoppas att den begäran som EG-domstolen riktat till kommissionen om att få ha en hearing inte kommer att medföra förseningar i arbetet. Parferingen blir tydligen framflyttad från den 18 november till någon gång vid årsskiftet. Även om tidtabellen är snäv, hoppas jag att regeringskansliet ändå skall orka med att få fram en proposition i tid.

Fru talman! För oss här i riksdagen gäller att vi mycket snart bestämmer oss för vår egen organisation. Vi socialdemokrater ställer oss bakom förslaget att riksdagen skapar ett nytt utskott, ett EES-utskott. Skall riksdagen kunna hantera det största avtal Sverige någonsin har slutit måste vi ha en bra organisation. Då ser jag att ett nytt utskott är nödvändigt. Det handlar nämligen om att få en helhetssyn, med andra ord att få balans i lagstiftningsarbetet. Vi behöver ett beslut om detta före jul för att på detta sätt kunna få ett utskott organiserat fram till den 1 februari.

Slutligen några ord om informationen. Genom EES-avtalet anses EFTA-länderna få tillträde till 75 % av EG-marknaden. Nu behöver vi alla lägga ned ett stort arbete för att tala om vad EES-avtalet betyder på olika områden i samhället. Vi är på god väg att tänka europeiskt i vårt politiska handlande, men avtalet måste föras ut på bredden. Det kan vi göra samtidigt som vi ger information om vad ett EG-medlemskap kommer att betyda. På det sättet kan vi föra en parallell debatt fram till folkomröstningen, som vi förhoppningsvis skall kunna ha 1994 och bli medlemmar i EG 1995.

Anf. 20 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Jag har många gånger från denna talarstol yttrat mig i frågan rörande GATT och gett mitt varma stöd för den handel i internationell regim som GATT erbjuder. Precis som Karin Falkmer som representant för regeringskoalitionen och Anita Gradin för oppositionen har framfört stöder ju Sverige varmt en framgång i GATT-rundan. Jag vill emellertid särskilt belysa en frågeställning i den situation som nu råder, för att om möjligt få instämmanden från andra partier i denna speciella fråga.

Det hinder som det i varje fall talas mest om för framgången med Uruguayrundan gäller jordbrukspolitik. GATT nödvändiggör att man kommer fram till en gemensam regim för jordbrukshandel så att verkliga världsmarknadspriser kan etableras. För att åstadkomma en gemensam regim måste de stora aktörerna på livsmedelshandelsmarknader komma överens om en jordbrukspolitik. Det har inte lyckats hittills. Det finns nu efter samtal

mellan Jacques Delors och president Bush tecken som tyder på att den politiska viljan har ökat men att metoderna ännu inte har kommit på bordet. Min uppfattning är att vi från svensk sida, från riksdagens och regeringens sida, kan ge ett kraftfullt bidrag till lösningen av de återstående problem som måste lösas under de kommande månaderna, om vi i en sådan här debatt förklarar oss beredda att låta svensk jordbrukspolitik och svensk livsmedels-handel anpassas till för det första den europeiska lösning som blir nödvändig för att en verklig uppgörelse inom ramen för GATT skall kunna uppnås och för det andra den blivande GATT-reglering som kommer att styra etableringen av världsmarknadspriser.

När det gäller den här frågan står jordbrukets egna organisationer på denna sida. Det är mycket viktigt, och det bör inte försummas att man från politiskt håll utnyttjar den situationen.

Jag skulle gärna vilja se att t.ex. Hadar Cars, som kan dessa frågor väl, på folkpartiets vägnar uttryckte sitt stöd för att man från svensk sida i dag gör en markering – gärna i denna debatt – att vi är beredda att vidta de förändringar som är nödvändiga och att ta det steg som kan demonstrera denna beredskap.

Den andra frågan vill jag ta upp därför att jag är skyldig riksdagen det. Jag har sedan 1982 varje gång dessa frågor behandlats yrkat på råvaruavtalens avskaffande. Jag vill gärna vara traditionen trogen och gör så även i dag.

I detta betänkande visar utskottet för första gången att man inser att råvaruavtalen är till skada för de u-länder som avtalen ursprungligen tillskapades för att stödja.

Jag vänder mig nu särskilt till Anita Gradin, som ju har sluppit ifrån ministerbördorna och kan agera litet friare. Det är nu dags för svensk politik att slutligen i den UNCTAD 8-konferens som förestår ta ställning för ett avståndstagande från råvaruavtalens många misslyckanden. Det är nog egentligen bara i-ländernas stolthet som gör att detta ämne fortfarande förekommer på UNCTAD 8:s dagordning. Det vore på tiden att det avfördes.

Till sist, fru talman, bör man i denna debatt väl utveckla behovet av ett EES-utskott. Det behovet utgör en del av handelsdebatten i så måtto att när ett EES-avtal har kommit till stånd och den formella propositionen har antagits av riksdagen, kommer det att finnas ett fortlöpande behov av riksdagsinsatser när det gäller den beredningsprocess som kommer att påbörjas inom EES regim redan före 1993. Det är naturligtvis väldigt viktigt från handelspolitisk synpunkt att riksdagen då är representerad av ett utskott, som inte bara har speciella insikter i EES-juridiken utan även har en organisation som möjliggör det effektiva utskottsarbete som denna situation kräver.

Vi biträder alltså tanken på ett EES-utskott. Jag tycker att den tidsram för tillsättandet som Anita Gradin pekade på, nämligen att utskottet skall tillsättas innan propositionen läggs fram, är rimlig. Detta innebär dock inte ett ställningstagande till huruvida detta EES-utskott skall permanentas eller övergå till förhandlingspart i EG-förhandlingar o.d., utan det innebär bara ett ställningstagande till behovet av ett effektivt och kompetent utskott under EES-tiden.

Anf. 21 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Det pågår för Sverige utomordentligt viktiga förhandlingar: de nu avslutade förhandlingarna om EES-avtalet, de alltså pågående förhandlingarna om GATT-avtalet och de förhandlingar om svenskt medlemskap i den europeiska gemenskapen, som vi hoppas snart skall komma till stånd.

Alla dessa olika, men också delvis sammanlänkande, förhandlingar motiverar enligt min mening mycket starkt att det inrättas ett särskilt utskott här i riksdagen för att på ett rätt sätt hantera i första hand EES-arbetet och på sikt EG-frågorna. Jag ställer mig bakom de påpekanden som i detta sammanhang har gjorts av Anita Gradin och Nic Grönvall.

Till Nic Grönvall vill jag säga att jag självfallet är medveten om att ett avtal med GATT av det slag som vi hoppas få se också måste innebära betydande ansträngningar till förändringar i olika avseenden även i vårt land. Jag kan garantera att om avtalet får en sådan utformning som vi gemensamt arbetat för, kommer inte mitt parti att motsätta sig den typen av förändringar.

Anf. 22 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Eftersom Nic Grönvall ställde direkta frågor har han rätt att få svar även från riksdagens minsta parti.

När det gäller frågan om GATT och värdet av att föra GATT-förhandlingarna i hamn, har jag vid flera tillfällen deklarerat vänsterpartiets övertygelse om att detta är nödvändigt för att undvika hotet om ett handelskrig. Det har på jordbruksområdet gjorts markeringar av Annika Åhnberg i den här frågan. Vi har båda konstaterat att jordbruksfrågornas lösning är avgörande för att GATT-rundan skall kunna föras i hamn. Konsekvensen av detta måste innebära att vi i Sverige är beredda att ta de konsekvenser och stödja de åtgärder inom svensk jordbrukspolitik som är nödvändiga för att uppfylla GATT-avtalet. I första hand måste vi underlätta för att GATT-avtalet skall få en lycklig lösning, och sedan måste vi följa upp åtgärderna även på det jordbrukspolitiska området.

När det sedan gäller frågan om ett EES-utskott, nöjer jag mig med att markera att vi alla är intresserade av en effektiv, bra och allsidig hantering av EES-avtalet fram till dess beslut fattas. Ett särskilt EES-utskott är enligt vår uppfattning en intressant möjlighet. Jag nöjer mig med detta så länge.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 12 §.)

10 § Utvinning av sand och olja på kontinentalsockeln

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1991/92:NU2 Utvinning av sand och olja på kontinentalsockeln.

Anf. 23 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Detta betänkande bygger också på motioner från den förra riksmötesperioden. Under denna period återkom dessa motioner ett antal

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Utvinning av
sand och olja
på kontinental-
sockeln*

gångar. Betänkandet handlar om utvinning av sand och olja på kontinentalsockeln.

Vänsterpartiet och miljöpartiet gjorde under förra mandatperioden starka markeringar mot utvinning av olja och för att det när det gäller utvinning av sand skall tas särskilda hänsyn till miljön. Man skall alltså vara mycket försiktig vid sådan utvinning.

Skälen till att vi är motståndare till utvinning av olja är att vi anser att både prospektering och senare utvinning inte går att genomföra utan påtagliga miljöstörningar. Det bör alltså inte ske någon prospektering och utvinning.

Om man från svensk sida skall satsa på att utvinna olja ur Östersjön innebär detta också en markering för ett energisystem som bygger på fossila bränslen. En sådan markering är olycklig.

Jag nöjer mig med detta konstaterande och yrkar bifall till den meningsyttring som är fogad till detta betänkande.

Jag beklagar att jag inte längre har tillfälle att driva dessa frågor tillsammans med någon representant för miljöpartiet. De två motionerna om en kärnteknisk utrustning och om förbud mot oljeutvinning är gemensamma angelägenheter för våra partier.

Anf. 24 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! Jag vill erinra om att det i regeringsförklaringen slås fast att miljöomsorgen är en av de fyra huvuduppgifter som kommer att dominera den nya regeringens arbete. Regeringen har klart deklarerat att Sverige skall spela en pådrivande roll i det europeiska miljövårdsarbetet. Samtidigt slås det fast att ansvaret för vattenmiljön förenar länderna kring Östersjön, och i regeringsförklaringen lovar regeringen att verka för en utbyggnad av samarbetet och stöd för rening av Östersjön.

Det råder alltså inget tvivel om att moderata samlingspartiet, folkpartiet, centern och kds är beredda att särskilt värna om Östersjöns miljöskydd.

Av betänkandet framgår tydligt att näringsutskottet delar denna syn på vikten av att värna Östersjöns havsmiljö. Som Rolf L Nilson sade har problematiken om utvinning av olja och sand på kontinentalsockeln stötts och blötts i riksdagen vid flera tillfällen.

Liksom vid tidigare behandling i näringsutskottet anser utskottsmajoriteten det önskvärt att det klargörs vilka fyndigheter av olika slag som finns på den svenska kontinentalsockeln. Samtidigt är det en förutsättning att det vid prospektering i Östersjön ställs mycket höga miljökrav och att strikta säkerhetsbestämmelser följs.

Som framgår av utskottstexten har Sverige och övriga länder runt Östersjön undertecknat Helsingforskonventionen, vars syfte är att verka för en förbättring av miljön i Östersjön och hindra havsföroreningar. En översyn av konventionen pågår med bl.a. syftet att försiktighetsprincipen skall föras in i konventionen. Som jag ser det finns det ingen anledning att avstå från att undersöka Östersjön och de möjligheter att tillvarata de olje- eller gasfyndigheter som kan finnas. Inte minst med tanke på behovet av olja i våra grannländer i Baltikum och Sovjets aviserade minskning av oljeexporten finns det skäl att ha kvar en prospekteringsmöjlighet beträffande Östersjön.

Samtidigt måste man när det gäller Östersjön fästa särskilt stor vikt vid miljöaspekterna.

Vid all prospektering av kontinentalsockeln utnyttjas avancerad mätteknik, och den maringeologiska kartläggningen ger besked om hur undersökning kan ske på ett betryggande sätt. Undersökning tillåts bara på ställen där geologerna vet att miljön inte riskerar att ta stryk. Alla Östersjöstater har ansvar för att höga miljökrav och strikta säkerhetsbestämmelser tillämpas när man söker efter naturfyndigheter i Östersjön.

Genom den maringeologiska karteringen och det miljökemiska program som kombineras med det arbetet kan Sverige hjälpa till att inhämta och sprida kunskaper om kontinentalsockeln och miljötillståndet i Östersjöns havsbotten.

Vänsterpartiet förkastar i detta sammanhang olja och gas som energikällor lika hurtigt som partiet fördömer kärnkraftsenergin. Den närmast katastrofala energisituationen i vår nära omgivning borde ge anledning till eftertanke, men det gör den uppenbarligen inte. Vänsterpartiets förbudsiver leder som vanligt i fel riktning. Den gagnar inte miljön, och den motverkar i vanlig ordning välståndsutvecklingen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på vänsterpartiets meningsyttring.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

11 § Vissa elfrågor

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1991/92:NU3 Vissa elfrågor.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 12 §.)

12 § Den arbetsrättsliga lagstiftningen, m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1991/92:AU1 Medbestämmande och anställningsskydd m.m.,
1991/92:AU2 Arbetstid, semester och annan ledighet samt
1991/92:AU3 Personalpolitik.

Talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i ett sammanhang.

Anf. 25 MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Den diskussion som vi nu skall ha handlar om arbetsrätten. Jag vill inledningsvis påminna om bakgrunden till att den arbetsrätt som

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

Den arbetsrättsliga lagstiftningen, m.m.

vi har i dag kom till på 1970-talet. Man insåg då att det var nödvändigt med en demokratisering av arbetslivet, och man insåg också att avtalen då inte räckte. Mycket av den trygghet som man tyckte var självklar behövde lagfästas. Det är viktigt att minnas denna bakgrund.

Det är också viktigt för diskussionen att tänka på vad som har hänt på svensk arbetsmarknad sedan 1970-talet: den otroliga förändringen under 1970- och 1980-talet av vårt arbetsliv och av villkoren på arbetsmarknaden.

Jag vill peka på något av det som för mig och mitt parti är mycket viktigt som utgångspunkt när det gäller en översyn av de arbetsrättsliga lagarna. Det handlar om den internationalisering av arbetslivet som har skett och det intåg av kvinnor på arbetsmarknaden som under just 1970- och 1980-talet ägde rum med otrolig fart och omfattning. Vidare rör det sig om att arbetsförhållandena har ändrat karaktär. Arbetsorganisationen har ändrats. Vidare handlar det om den tekniska moderniseringen på våra arbetsplatser.

Bl.a. allt detta gör att det är hög tid för en bred översyn av de arbetsrättsliga lagarna. Jag vill betona att utgångspunkten för socialdemokratin icke är att det finns för mycket inflytande eller för mycket av demokratiska spelregler för löntagarna på vår arbetsmarknad.

Det är viktigt att framhålla att det för socialdemokratin finns fyra områden som måste vara utgångspunkten för arbetsrätten och en översyn av denna. Arbetsrätten behöver i många stycken bli enklare och mer överskådlig. Det är viktigt att understryka den enskildes möjligheter att på sin egen arbetsplats ha ett inflytande. Den lokala arbetsplatsen måste i större utsträckning stå i centrum när det gäller arbetsrätten. Det är också viktigt att ha som utgångspunkt att kvinnornas inträde på arbetsmarknaden har förändrat arbetslivet, ett förhållande som måste beaktas vid en översyn av arbetsrätten. Från vår utgångspunkt handlar det inte om att försämra de fackliga organisationernas möjlighet att hävda sina intressen. I stället behöver man flytta fram och ibland förändra positionerna för att spelreglerna skall passa i det samhälle och på den arbetsmarknad som vi har och kommer att få under 90-talet.

Det är också viktigt för alla att man har utgångspunkten att det skall vara balans mellan parterna på arbetsmarknaden. Såväl för arbetsgivarna som för de fackliga organisationerna är det viktigt att det finns en balans i arbetsrätten.

Är balansen så sned i dag att man bör ha som utgångspunkt att försämra för de fackliga organisationerna? Nej! Jag vill ta några exempel. Hade facket vid ASSI i Karlsborg för mycket inflytande när facket inte ens kunde åstadkomma ett beslut om att en oberoende ekonom skulle granska det ekonomiska underlaget för nedläggning av en pappersmaskin? Eller hur förhåller det sig beträffande den arbetsskadade flickan som får kämpa i många år för att få ett högre arbetsbord eller bättre verktyg som passar hennes mindre händer? Man fick bara nej från arbetsgivaren. Har den flickan för mycket inflytande? Eller hur förhåller det sig med situationen för den småbarnsmamma som inte får förändra sina arbetstider, så att hon kan hämta och lämna barnen på dagis? Hon får inte detta för arbetsgivaren. Har denna småbarnsmamma för stora möjligheter att påverka sin arbetstid? Eller hur förhåller det sig när det gäller vårdbiträdet som febrilt önskar att få komma ur

deltidsarbetslösheten och få full arbetstid? Har hon för stora möjligheter i dag?

Exempel som de jag nämnde och behovet av enkelhet, liksom den enskildes möjlighet till lokalt inflytande, ville den socialdemokratiska regeringen ha som utgångspunkt för den översyn av arbetsrätten som vi i dag behandlar.

Den borgerliga majoriteten har arbetsgivarnas perspektiv på tillvaron, vilket kommer till klart uttryck i betänkandena. Detta är ingenting att skämmas för. Jag och mitt parti har löntagarnas perspektiv, ni har arbetsgivarnas perspektiv. Även här råder det balans.

Men det är nog viktigt att erkänna att det förhåller sig på detta sätt, att mycket av det som förs fram i betänkandet handlar om att minska inflytandet men också om att befästa myten att den här balansen mellan parterna inte finns, att facket i dag har den egentliga makten på våra arbetsplatser. Vi socialdemokrater anser givetvis att det är en felsyn, men det är också en syn som är mycket konsekvent utifrån de ideologiska grunder som driver de borgerliga partierna.

Sverige behöver på 90-talet en mycket flexibel arbetsmarknad, men också en trygg arbetsmarknad. Det behövs starka fackföreningar och starka arbetsgivare. Återigen handlar det om balansen som är, och förhoppningsvis kommer att fortsätta att vara, en oerhört viktig principiell utgångspunkt när man diskuterar arbetsrätten.

Vi socialdemokrater säger nej till och vill inte ens fundera över att ännu fler människor skulle få otrygga visstidsanställningar när redan tiotusentals vikarier och provanställda lever i denna värld och inte önskar annat än att få en trygg anställning efter många gånger många år som vikarier eller visstidsanställda.

Det handlar också om att säga nej till det som man litet enkelt kan uttrycka som ett sämre inflytande. Vi drivs av att en förutsättning för att det skall bli en förnyelse och ett bredare arbetsinnehåll på våra arbetsplatser är att de anställda skall kunna ges större inflytande, större ansvar och större befogenheter. Vi kan ute i Europa se att de som har otrygga anställningar, otrygga arbetsförhållanden, också bekämpar förändringar eller förnyelse när det gäller tekniken. De är rädda för den otrygghet som detta kan skapa. Men en trygg arbetsmarknad och starka fackföreningar bejakar ofta en teknisk utveckling, och detta till gagn både för de anställda och för företagen.

Jag vill också betona hur viktigt det är att man vid översynen av arbetsrätten har som utgångspunkt att kvinnor skall kunna förena barn och arbete. Detta är ett viktigt perspektiv även för oss socialdemokrater.

Jag vill också varna för att alla tankar på att småföretagen skulle ha andra villkor än storföretagen när det gäller arbetsrätten. Det är ett tänkande som har dykt upp många gånger i den politiska debatten. Jag vill varna för att det i ett annat konjunkturläge kan bli svårare för småföretagen att rekrytera personal om anställningstryggheten och inflytandet är mindre där än i de stora företagen.

Det är dessa utgångspunkter som vi socialdemokrater vill ha som principer när vi nu diskuterar den mycket nödvändiga översyn av arbetsrätten som vi alla är överens om behöver ske, men vi är långt ifrån överens om innehållet.

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

Den arbetsrättsliga lagstiftningen, m.m.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag yrka bifall till våra förslag, som av tekniska skäl återfinns i reservation 1 i betänkande 1 samt reservation 1 i betänkande 2.

Anf. 26 KARL-ERIK PERSSON (v):

Fru talman! De betänkanden som vi nu skall debattera är inte föranledda av propositioner från den nya regeringen utan av propositioner från den gamla regeringen. Därför är det svårt att se vilken inriktning den nya regeringen kommer att ha när det gäller framför allt medbestämmande och anställningsskydd framöver. Men man kan se litet av inriktningen om man läser de motioner som de borgerliga partierna tidigare har väckt, framför allt moderaterna. De har framfört grundläggande kritik om att lagstiftningen har varit felaktig. Och rättigheterna för de anställda ute i företagen har alltid kopplats till att de anställda måste vara med i en facklig organisation för att ha tillgång till dessa rättigheter, vilket jag bedömer som en felaktig syn. De anställda har i stort sett alla rättigheter, även om de inte är med i en facklig organisation. Jag förstår därför inte de tankegångar som de borgerliga har haft när det gäller att alltid slå mot de fackliga organisationerna.

I tilläggsdirektiven till propositionen om bl.a. småföretagsamhet framgår det att bl.a. lagen om anställningsskydd och medbestämmandelagen skall ses över. Det som man har glömt bort är företräddarrätten. Frågan är om den också skall tas bort eller ändras, och i så fall i vilken riktning.

I arbetsmarknadsutskottets betänkande 2 tas arbetstid och semester upp. Man kan konstatera att debatten om sex timmars arbetsdag var mer intressant tidigare, och det var då fler som propagerade för den. Grunden till detta kan man bara spekulera om.

När det gäller semesterfrågorna har man från framför allt borgerligt håll talat om att man skall återgå till 25 dagars semester. Det skulle vara intressant att höra om den nya regeringen kommer att föreslå att man skall riva upp det beslut som har fattats tidigare om att utvidga semestern för framför allt LO-kollektivet.

Det pågår ett utredningsförfarande på andra håll. Därför är det litet märkligt att det inte finns någon möjlighet att utreda ett förslag om en semesterlönefond, som framför allt vänsterpartiet och vissa socialdemokrater har förespråkat. En sådan fond skulle göra det möjligt för lågavlönade att få en värdig semester.

Vänsterpartiet anser att sex timmars arbetsdag vore bra för att föräldrarna skall kunna umgås med sina barn på ett socialt riktigt sätt. Men vi har alltid mött motstånd, och vi har fått höra att detta inte har varit möjligt att genomföra bl.a. därför att det varit brist på arbetskraft. Det skälet kan man väl inte med bästa vilja i världen hävda i dag. Det har sagts att det inte heller av ekonomiska skäl är möjligt att genomföra sex timmars arbetsdag.

Ekonomi handlar ju om hur man räknar, vilka som tjänar på olika åtgärder som vidtas. Och även om det inte hör till frågan om sex timmars arbetsdag kan jag inte låta bli att komma in på en annan sak. I tidningen Från riksdag och departement kunde man läsa om en frågestund som hade hållits i riksdagen. I rubriken till tidningsartikeln står det: "Ingen katastrof om kvinnor stannar hemma." Den moderata ledamoten hade enligt tidningen sagt:

”Visst gör förvärvsarbetande kvinnor en bra insats. Men de skulle göra ännu större insats om de vore hemma.”

Man kan ju vända på detta och säga: Visst gör förvärvsarbetande män en bra insats. Men skulle de inte göra större insatser om de vore hemma?

Det påstås många gånger att män är mer tekniskt kunniga. Därför skulle de kunna utföra en viss del av reparationsarbete t.ex. på en villa om de stannade hemma. På det sättet skulle de kunna göra ett visst hantverksarbete. Nu vet jag inte om det är sant att män är mer tekniskt kunniga. Men detta hävdas i debatten.

Utifrån sådana synpunkter kan man säga att den förtjänst man skulle göra socialt och kanske rent av ekonomiskt om man införde sex timmars arbetsdag skulle innebära att man försökte komma till skott med denna fråga. Denna fråga har debatterats, och jag vet att det är många politiska kvinnoorganisationer som vill att man äntligen genomför sextimmarsdagen.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till vänsterpartiets meningsyttring under mom. 5 i betänkande 1 och vänsterpartiets meningsyttring under mom. 1 i betänkande 2.

Anf. 27 SONJA REMBO (m):

Fru talman! Det råder numera politisk enighet om att det behövs en övergripande översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Mona Sahlin har redovisat sina argument, dvs. socialdemokraternas syn på hur den här översynen skall se ut. Det framgår av de direktiv som hon i egenskap av arbetsmarknadsminister utfärdade så sent som i augusti i år.

Mycket har förändrats i arbetslivet på de två decennier under vilka lagarna har gällt. Ny teknik, nya organisationsformer, nya verksamhetsformer, nya produktionsformer utvecklas i nära samarbete mellan arbetsgivare, arbetstare och fackliga representanter på arbetsplatserna.

Arbetsorganisationen genomgår i dag mycket stora förändringar. Den beslutsstruktur i hierarkisk form som vi har vant oss vid ersätts alltmer av ett decentraliserat beslutsfattande inom företag och förvaltningar. Den s.k. platta organisationen ger de anställda på ett helt annat sätt än tidigare ett ökat inflytande och ansvar i det dagliga arbetet. Detta motsvarar de anställdas växande krav på personlig utveckling.

Den taylorism som tidigare präglade arbetslivet, dvs. styrning och kontroll av osjälvständiga arbetare och tjänstemän, håller i ökande takt på att omvandlas till flexibla arbetsorganisationer som bygger på självständiga individers kunskaper, förmåga och ansvar.

Givetvis förändras härigenom också de fackliga organisationernas roll. Organisationsgränser känns i vissa fall konstlade och hämmande. Nya former av avtal, s.k. medarbetaravtal, har introducerats. Tyngdpunkten förskjuts allt mer från central till lokal nivå. Jag tror att det är riktigt att säga att i allmänhet sker utvecklingen i samarbete med de fackliga organisationerna. De inte bara medverkar utan är ofta t.o.m. pådrivande.

Så här långt tror jag att vi är ganska eniga.

Givetvis innebär denna utveckling att också de lagar som reglerar arbetsmarknaden behöver ses över och moderniseras.

Hänsyn måste tas till att förhållandena varierar mellan olika arbetsplatser.

Lagarna är i dag utformade i stor utsträckning för att tillämpas inom stora organisationer där tillgång finns till juridiskt kunnigt och förfaret folk. Den juridiska kunskapen motsvaras ofta av att det finns fackliga representanter på samma nivå.

I de mindre företagen är situationen en helt annan. De har begränsade möjligheter att hantera de komplexa system av lagar och avtal som de ändå måste rätta sig efter. Jag instämmer i Mona Sahlins synpunkter att lagarna måste bli enklare. De måste vara så överskådliga att de utan större svårighet kan tillämpas också på arbetsplatser utan tillgång till juridiskt skolad personal.

En översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen måste också beakta relationerna med EG och den fria europeiska arbetsmarknaden, som vi är på väg att träda in i, liksom annan internationell rätt.

En annan anledning till översynen är att vi egentligen vet rätt litet om lagarnas effekter på de enskilda arbetsplatserna och på Sveriges konkurrenskraft. Det finns anledning att i översynen ta fasta på vad produktivitetstudien säger i sitt nyligen avlämnade betänkande, nämligen att det är helt nödvändigt att en utvärdering av arbetsrätten beaktar de effekter lagstiftningen har på produktiviteten i enskilda företag och samhällsekonomin i stort. En hel del indikationer tyder nämligen på att delar av arbetsrättslagstiftningen kan ha haft negativa effekter på produktivitet utvecklingen – allt enligt utredningen.

Detta är en avgörande aspekt på den här debatten. Till de faktorer som leder till hög produktivitet och konkurrenskraft hör bra arbetsorganisationer med ett väl fungerande samarbete mellan arbetsledning och arbetstagare, där de anställda får använda sin kompetens och där de ges möjligheter till utveckling. Det är på sådana arbetsplatser som de anställda kan känna en verklig anställningstrygghet. Dagens situation på arbetsmarknaden ger ständiga bevis på att ekonomisk tillbakagång och stagnation ger allt annat än trygghet.

Mona Sahlin talade om angelägenheten av balans mellan parterna. Jag håller med om det. Vi har från moderat håll talat om balans mellan parterna ur den aspekten att man skall kunna bemöta stridsåtgärder på ett likvärdigt sätt. Annars är det svårt att tala om balans mellan parter, eftersom vi talar om så olikartade förhållanden och förhållanden som berör individer.

Jag tycker att Mona Sahlin bortser från att det också kan uppstå konflikter mellan fackliga organisationer och enskilda arbetstagare. Jag kan ge ett exempel på en kvinna från Norrlandskusten som ringde till mig tidigare. Hon hade utnyttjat sina möjligheter att vara deltidsledig för vård av barn. Nu hade barnet fyllt åtta år, och hon skulle gå tillbaka till heltid. Men hon ville inte det, utan hon ville fortsätta med sin deltid. Men vikarien som hade arbetat under deltidsledigheten ville gärna ha heltidstjänsten. Men det sade facket nej till. Enligt facket skulle den ordinarie personen på den ordinarie tjänsten ha heltiden och vikarien skulle ha deltiden.

Det är inte alltid fackliga organisationers önskemål överensstämmer med individernas önskemål. Därför är det viktigt att stärka de enskilda individernas möjligheter att bestämma över de förhållanden som rör dem själva på den egna arbetsplatsen. Det skapar flexibilitet inte minst i fråga om arbetsti-

den. Vi har diskuterat detta i många sammanhang här, och det finns en utredning som sitter och försöker kodifiera arbetstidskommitténs tankar i ny lagstiftning. Vi ser fram emot de förslag som så småningom skall komma.

Vi skall vara medvetna om att trygghet består ofta i att följa med i förändringarna, att vara flexibel och att ta vara på möjligheter.

I de moderata parti- och kommittémotioner som behandlas i arbetsmarknadsutskottets tre betänkanden utvecklas vår syn på förhållandena på arbetsmarknaden och den arbetsrättsliga lagstiftningen. De förändringar i lagstiftningen som vi föreslår har till syfte:

- att stärka den enskildes rätt,
- att öka den enskildes inflytande på den egna arbetsplatsen,
- att undanröja hinder för en väl fungerande arbetsmarknad samt
- att underlätta arbetsmarknadens funktion och ge utrymme för nyskapande.

Det handlar om att utveckla ett regelsystem som tar vara på de enskilda människornas vilja och förmåga att i samarbete producera de varor och tjänster som vi behöver för att samhället skall fungera och för att vi skall kunna åtnjuta fortsatt välstånd och välfärd, dvs. förutsättningarna för verklig trygghet. Ett sådant regelsystem måste bygga på ömsesidigt förtroende mellan arbetstagare och arbetsledning och respekt för de krav produktionen ställer. Det är inte de anställda eller arbetsgivarnas perspektiv som skall gälla utan helheten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1, 2 och 3.

Anf. 28 MONA SAHLIN (s) replik:

Herr talman! Jag vill inledningsvis konstatera att det råder en bred enighet om att det behövs en översyn av arbetsrätten och att mycket har förändrats i arbetslivet under de årtionden som arbetsrätten har funnits och som motiverar en översyn. Vi är överens om många av utgångspunkterna. Däremot skiljer det sig i synen på förhållandet mellan arbetsgivaren och löntagarna och de fackliga organisationerna.

Jag vill ta upp några funderingar som jag hade när jag lyssnade på Sonja Rembo. För det första gäller de stora frågorna om maktförhållanden i arbetslivet inte förhållandet mellan två löntagare eller mellan en enskild löntagare och en facklig organisation, även om det självfallet finns sådana exempel. Den stora frågan är förhållandet mellan en arbetsgivare och den enskilde löntagaren, som man måste ha som en utgångspunkt. Det var det jag menade när jag talade om balans, inte bara när det gäller detta med stridsåtgärder och konflikter, utan även när vi diskuterar arbetstiden.

Alla uttrycker vi önskemål om att få en mer flexibel arbetstid. Alla uttrycker vi önskemål om att den enskilde måste få ett större inflytande över sin arbetstidsförläggning. Men det handlar också om en balans mellan produktionens krav och den enskilde löntagarens möjligheter och även önskemål. Det är den typen av balansperspektiv som socialdemokratin tycker är så viktiga.

Produktivitet och tillväxt är självfallet det mest grundläggande för en trygg

arbetsmarknad och för företag med trygga jobb. Sonja Rembo säger att man måste undanröja hinder. Men varför är då inflytandet ett hinder? Varför behöver man större möjligheter till provanställningar och visstidsanställningar? På vilket sätt bidrar det till att öka tillväxten och produktiviteten? Kan Sonja Rembo något uttrycka om hon också ser risker i om man gör alltför stor åtskillnad mellan små och stora företag när det gäller synen på arbetsrätten?

Den stora frågan är: Varför ser man alltid inflytande och rättigheter som hinder? Jag är övertygad om att produktivitet och tillväxt uppstår när löntagare har jobb som de har inflytande i, kan utöva inflytande över och där man är klok nog att använda sina resurser på bästa möjliga sätt. Det är för detta man behöver inflytande och också starka fackliga organisationer.

Anf. 29 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Inflytande är självfallet inte ett hinder. Det har Mona Sahlin missuppfattat fullständigt. Däremot är det ett hinder om man inte gör det möjligt att provanställa människor och ger t.ex. ungdomar och nykomlingar på arbetsmarknaden möjligheter till provanställning. Det är ett hinder som skall avskaffas, enligt vår uppfattning.

När det gäller den innebörd som Mona Sahlin nu lägger i begreppet balans mellan parterna och relaterar till arbetstidsförhållandena, är vi eniga. Det gäller framför allt balans mellan produktionens krav och den enskildes önskemål. Där skall finnas en balans. Jag håller helt med Mona Sahlin om det. Utredningen skall också studera hur man åstadkommer den balansen.

Mona Sahlin talar om skillnader mellan små och stora företag. Det är min uppfattning att denna typ av lagstiftning skall vara så generell som möjligt. Man skall ha så få undantagsregler som möjligt. Det blir också utredningens uppgift att se hur man skall kunna åstadkomma detta. Det är inte sagt att det som är bra för små företag är dåligt för stora företag. Däremot har det visat sig att det som är bra för stora företag, det som kan hanteras av stora företag, inte alltid är bra för små företag. Utredningen får ägna ganska mycket omsorg åt att reda ut den problematiken.

När det gäller synen på relationerna mellan fackliga organisationer, de enskilda arbetstagarna och arbetsgivararna tror jag att vi skiljer oss åt ganska ordentligt. Socialdemokratin har av tradition förordat och arbetat för ett korporativt system, där de fackliga organisationerna blir halvvoffentliga organ som bygger mycket av sin legitimitet på lagstiftning och sambete med det regerande partiet. Vi moderater menar att fackliga organisationer skall bygga på medlemmarnas förtroende. Vi skall ha starka fackliga organisationer som kan ta till vara sina medlemmars intressen. Men bygger de inte på medlemmarnas förtroende, kan de inte spela den rollen.

Anf. 30 MONA SAHLIN (s) replik:

Herr talman! Jag vill återigen betona att jag definitivt håller med Sonja Rembo om att vi har olika syn på de fackliga organisationernas ställning, deras betydelse och vilket inflytande de de facto har på den arbetsmarknad vi har och kommer att ha på 90-talet. För oss är det en självklarhet att en facklig organisation är en fri och självständig organisation, som inte skall

växa ihop med vare sig staten eller någon annan. Men för mig som socialdemokrat är det också en självklarhet att vi har och kommer att fortsätta att ha ett mycket nära samarbete med den fackliga rörelsen.

Jag tror att Sonja Rembo och hennes parti på samma sätt har ett mycket nära samarbete med arbetsgivarorganisationerna, därför att man i så mycket har samma utgångspunkter. Detta är inget att skämmas för. Det skall man dra största möjliga nytta av i sitt arbete. Den nytta jag ser i att slåss för fackliga organisationers möjlighet till inflytande är övertygelsen om att en fri, flexibel och trygg arbetsmarknad förutsätter starka, fria och självständiga fackliga organisationer. Men den utveckling vi ser på 90-talet förutsätter också att detta arbete i större utsträckning sker lokalt, mer decentraliserat och flexibelt än tidigare.

Sonja Rembo säger att vi måste undanröja hinder. Jag vill fortfarande fråga: Vilket hinder utgör de fackliga organisationerna för att skapa en flexibel arbetsmarknad? Är det ett hinder att man kan ha provanställningar? Så är det ju redan i dag. De möjligheterna skall bli annorlunda, om Sonja Rembo får bestämma. Likadant är det med inflytandet. Det skall begränsas på många områden. Det gäller här också synen på tillväxten, att den endast uppstår om förmögenhet, kapital och ägande får andra villkor. Men är det inte så att tillväxt uppstår där de anställda utövar inflytande på sitt arbete? Det är där arbetsrätten och de fackliga principerna måste ha sin utgångspunkt. Jag vill fortsätta att fråga vari dessa hinder består.

Anf. 31 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Mona Sahlin säger att socialdemokraterna kommer att fortsätta att ha ett nära samarbete med de fackliga organisationerna och att hon ser dem som fria och självständiga organisationer. Jag hoppas att även borgerliga partier och borgerliga regeringar kan ha nära och omfattande samarbete med fackliga organisationer.

Fackliga organisationer skall, enligt vår uppfattning, arbeta för sina medlemmar oavsett vilka partier som styr Sverige. Annars kan inte de fackliga organisationerna fylla sin funktion som representanter och talesmän för sina medlemmar. Vi har där sett det rent korporativa samarbetet mellan framför allt LO och det socialdemokratiska partiet många gånger som ett hinder för att de fackliga organisationerna skall kunna samarbeta med andra regeringar än den socialdemokratiska. Jag ser det som en fara för de fackliga organisationernas legitimitet gentemot sina medlemmar. Jag tror att man även från fackligt håll i dag börjar bli medveten om detta. Det tyder bl.a. avvecklandet av kollektivanslutningen på, även om man inte har avvecklat stödet till de socialdemokratiska partiet.

Vi har icke något sådant korporativt samarbete med några organisationer från moderat sida. Vi lyssnar på alla. Jag tror att Mona Sahlin inte riktigt förstår skillnaden i sättet att arbeta. Det är skillnaden mellan de planhushållningsfilosofier och tankar på ett socialistiskt samhälle, som har styrt socialdemokraterna, och de tankar på ett samhälle byggt på marknadsekonomi och demokrati, som vi moderater har förordat och fortfarande förordar.

Det finns en lång rad hinder, Mona Sahlin. Jag har redovisat några här. De finns angivna i våra motioner. Vi har diskuterat dem under årens lopp

här i kammaren. Dit hör t.ex. rätten att blockera företag därför att de saknar kollektivavtal. Dit hör vetorätten, som många gånger utnyttjas på ett sätt som närmast liknar näringsförbud och svartlistning av företag. Jag läste nyligen en artikel om ett helt seriöst företag som ströks från kommunens upphandlingslista därför att man inte hade kollektivavtal. Det är hinder som jag menar måste undanröjas i ett fritt demokratiskt samhälle. Näringsfriheten måste hållas mycket högt.

Förste vice talmannen anmälde att Mona Sahlin anhöllit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 32 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Sonja Rembo sade i sitt anförande att man skall visa ömsesidig respekt. Det håller jag med om. Jag tycker att grunden för allt arbete över huvud taget är att man har respekt för varandra.

Men hur skall den enskilde arbetaren kunna hävda sig mot företagsledningen? Det är omöjligt – och har under all tid varit omöjligt. Anledningen till att arbetarna organiserade sig fackligt var att man inte annars hade möjlighet att hävda sin rätt gentemot företagsledningen.

Sedan är det så mycket tal om förenklingar av lagstiftningen. Mig veterligt kan man inte förenkla vare sig arbetsrättslig lagstiftning eller civilrättslig lagstiftning, och se vad den innebär, förrän det har prövats i domstol vad som är civilrättslig eller arbetsrättslig lagstiftning.

Jag tror inte att man med ett penndrag eller ett klubbslag här i riksdagen kan förenkla en lagstiftning på arbetsmarknadens område som är så lättolkad att den kan tolkas precis på samma sätt av ett stort företag som av ett litet företag. Jag kan givetvis ha fel, men jag tror faktiskt inte det, med den erfarenhet jag har när det gäller framför allt fackligt arbete.

Det sägs att kollektivavtal och de arbetsrättsliga avtalen har varit hinder för en produktivitet utveckling. Det kanske finns extremfall som man kan hänvisa till, men om det skulle ha varit så i det stora hela, om detta skulle ha varit det stora hindret, så tror jag inte att svensk arbetsmarknad och svensk företagsamhet hade sett ut som de gjort och gör i dag. Jag tror att varken fackliga organisationer eller arbetsgivareorganisationer med rätt kan hävda att det är på det sättet – att det skulle ha varit ett sådant hinder. Jag tror i stället att man slåss för rättigheter och förenklingar parterna emellan. Blandar vi oss i för mycket och försämrar den lagstiftning som redan finns i dag, så tror jag att man så att säga kommer att bita sig i tummen. Vi kan då öka konfliktrisken ute på arbetsmarknaden, och då kommer vi att få en helt annan effekt än vad som egentligen var tänkt. Jag tror alltså att man skall vara försiktig när det gäller den här biten.

Anf. 33 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Karl-Erik Persson frågar hur den enskilde arbetstagaren skall kunna hävda sig. Vi har starka fackliga organisationer, och de kommer självfallet att fortsätta att föra sina medlemmars talan.

Men jag tror inte att de fackliga organisationerna tjänar på att få en lagstiftning som lägger alla rättigheter hos de centrala fackliga organisatio-

nera. Vi måste få ned systemet på den lokala nivån så att man kan lösa problemen där de uppstår, på de enskilda arbetsplatserna. Det tror jag är mycket viktigt. I dag är det de centrala organisationerna, de kollektivavtalslutande parterna, som har rättigheterna till information, inflytande etc. De fackliga organisationernas första uppgift är naturligtvis att hävda sina medlemmars intressen. Därvidlag tror jag inte att det råder några motsättningar.

Det är klart att det går att förenkla, att samordna lagar, att se till att lagarna bygger på samma logiska grunder. Det finns mycket som man kan göra för att förenkla och samordna hela lagstiftningskomplexet.

Sedan varnade Karl-Erik Persson för att gå in på detta med kollektivavtalen. Här finns alltså ett konfliktförhållande mellan de fackliga organisationernas krav på kollektivavtal och de krav som vi som lagstiftare måste ha på mänskliga fri- och rättigheter, på näringsfriheten, rätten att tillhöra eller inte tillhöra en organisation. Det är lagstiftarens uppgift att lösa sådana konflikter, och det är viktigt att utredningen tar tag i detta.

Anf. 34 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! När nu ärenden från arbetsmarknadsutskottet behandlas i kammaren för första gången under det här riksmötet och tre betänkanden föreligger, så fullföljer vi en tradition som vi har haft de senaste åren, nämligen att diskutera arbetsrättsliga frågor m.m. Vi har alltså 60 motioner att ta ställning till i den här debatten.

Ändå kan man säga att det är annorlunda. Vi debatterar hela det här sjöket i ett sammanhang, och medan det varit vanligt med sex betänkanden har vi nu krympt antalet till tre.

En liten parentes, herr talman: Om man vill ha en samlad och lättläst, för att inte säga begriplig, översikt av svensk arbetsrättslig lagstiftning under 25 år, då kan arbetsmarknadsutskottets betänkanden rekommenderas för kammarens läsning.

Sedan är det också på ett sätt ett historiskt tillfälle. Visserligen har vi några motivreservationer, men det är första gången som arbetsmarknadsutskottet har ärenden om arbetstider, anställningsskydd, medbestämmande m.m., och vi behandlar detta utan att ha någon reservation i hemställansdelen.

Herr talman! Under senare år har folkpartiet efterlyst en översyn av 1970-talets arbetsrättsliga lagstiftning. För vår del har vi gjort det utifrån en positiv inställning till denna lagstiftning, som vi i betydande utsträckning har medverkat till. Tanken på en sådan översyn mötte länge ett kompakt motstånd från socialdemokraterna. Men förra hösten gav de upp sitt motstånd, och på sensommaren i år utfärdade den socialdemokratiska regeringen direktiv för ett översynsarbete.

Det finns alltså i dag ett samförstånd över partigränserna om att det arbetsrättsliga regelverket bör ses över. Jag tycker också att man bör slå fast att det inte är meningen att översynen skall leda till djupgående ingrepp i lagstiftningen. Denna har haft och skall även i fortsättningen ha sin stora betydelse för arbetstagarna och deras organisationer, liksom för den svenska arbetsmarknaden i dess helhet och dess sätt att fungera. Erfarenheterna från vår omvärld med ofta svaga och splittrade fackliga organisationer visar på

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

Den arbetsrättsliga lagstiftningen, m.m.

värdet av att vi i Sverige har ett fack som är starkt och kan företräda löntagarna med auktoritet och saklig tyngd.

Det råder alltså enighet om behovet av en översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Det finns vidare en för ändamålet tillsatt utredning. För utskottet blir det då en naturlig slutsats att de motioner som väcktes vid årets början med översynskrav inte behöver leda till någon riksdagens åtgärd. Vi är också i utskottet eniga om den slutsatsen, även om vi när det gäller motiveringarna har olika syn.

Socialdemokraterna anser i sin motivreservation att merparten av de frågor som tas upp i de borgerliga motionerna innefattas i de nyssnämnda direktiven. Det må vara riktigt att direktiven är brett upplagda. Jag ger gärna den förra arbetsmarknadsministern, som signerat direktiven, en blomma för att det äntligen kommer ett socialdemokratiskt erkännande av att det för den offentliga sektorns del av hänsyn till den politiska demokratin kan behövas speciella överväganden och lösningar. Det har vi från vårt håll krävt i flera år.

Kärnan i den socialdemokratiska motivreservationen är dock att våra motioner sägs ha helt andra utgångspunkter än översynsdirektiven. Ibland förhåller sig helt enkelt de problem som tagits upp, t.ex. att anställningsskyddslagens bestämmelser om provanställning inte skall hindras av äldre avtal.

Rätt ofta tar de socialdemokratiska direktiven upp omvända frågeställningar. Vi har t.ex. kritiserat skadestandsreglerna, som ofta drabbat hantverkare och andra småföretagare i överkant hårt. Läser man direktiven får man intrycket att skadestånden förmenas vara alltför låga!

Vår värderade utskottsordförande sade i sitt huvudanförande att socialdemokraterna har andra utgångspunkter än övriga partier, att man företräder löntagarna och att regeringspartierna t.ex. skulle företräda arbetsgivarnas utgångspunkter. Jag menar, herr talman, att vi som politiker måste avvisa denna partsroll. Som parlamentariker har vi den politiska rollen att avväga och nå den balanspunkt som också Mona Sahlin sade sig eftersträva.

Ett annat exempel gäller föreningsrätten. I direktiven sägs att regeländringar skall övervägas som hindrar negativa följder på grund av medlemskap i facket. Visst förekommer sådana problem, men det är inte dem vi har avsett när vi från liberalt håll har drivit kravet på en lagskyddad negativ föreningsrätt, dvs. skydd mot trakasserier för arbetstagare som av någon anledning har valt att stå utanför facket.

Mot denna bakgrund konstaterar jag att det i den nyligen avgivna småföretagarpropositionen aviseras att flera av de frågor som vi från de nuvarande regeringspartierna har ansett vara väsentliga skall utredas med förtur. Det gäller bl.a. provanställningar, som jag nyss nämnde, blockader av företag för att tvinga dem att sluta kollektivavtal trots att det gäller enmansföretag utan anställda, facklig vetorätt vid entreprenader och de arbetsrättsliga skadestånden.

Jag nämnde i inledningen att det inte råder några delade meningar om att tiden är inne för att se över den arbetsrättsliga lagstiftningen. Jag erinrar om att den inleddes för ganska precis 20 år sedan, med lagar om anställningsskydd för äldre arbetstagare, och att den under 1970-talet byggdes ut i snabb

takt, så att den kom att reglera hela det svenska arbetslivet, låt vara med vida ramar för avtalsenliga lösningar.

Som jag har pekat på finns det motstridiga intressen beträffande översynens uppläggning. Jag hoppas likväl att det skall bli möjligt att driva översynen i en avspänd atmosfär utan att vara hårt uppbunden i förväg.

Som jag ser det har översynen att se till värdet av att starka och representativa fackliga organisationer har goda möjligheter att ta till vara löntagarnas intressen men också till de enskilda arbetstagarnas berättigade intresse av eget inflytande över sitt arbete och av personlig integritet.

Det är min förhoppning att det skall gå att vinna en bred uppslutning kring de slutsatser översynen av den arbetsrättsliga lagstiftningen leder fram till. Det är, som jag har sagt, inte fråga om att i grunden ändra denna lagstiftning utan om att anpassa den till ett arbetsliv i förändring. Kring huvudtankarna i denna lagstiftning har det med åren vuxit fram en bred uppslutning, liksom en övertygelse om att lagstiftningen och anslutande avtalsöverenskommelser har varit till gagn för såväl arbetstagarna som näringslivet och samhället i dess helhet.

Jag skulle också i denna del vilja tillägga att det känns angeläget att lagstiftningen anpassas till en ny och modern arbetsmarknad. Den skall också särskilt ta fasta på behovet av att de minsta företagen erfar att lagstiftaren sökt finna balanspunkter som är rättvisa och objektiva.

Herr talman! Så några ord om betänkande AU2, där ett antal motioner tas upp som gäller arbetstider, semester och ledighet. Vi har den nyordningen i betänkandet att vi börjar med att behandla arbetstiderna för att därefter gå in på semester- och ledighetsfrågor. Det får gärna tolkas som en liten markering av vad vi tycker är viktigt.

När det gäller arbetstidsfrågorna har utskottet varit enigt. Det pågår ett rejält utredningsarbete för att försöka åstadkomma mer flexibla arbetstider. Bl.a. skall utredaren pröva och se om det går att införa bestämmelser om en årsarbetstid – något som kan komma att innebära en integrerad lagstiftning om arbetstid och semester. Jag kan här redovisa att utskottet har haft kontakt med utredningen som fortskrider enligt planerna. Det finns alltså skäl för att i betänkandet säga att utskottet ser positivt på den process som nu har inletts.

Vad det gäller är ju att gå i en riktning där den enskilde arbetstagaren får större inflytande över sin arbetstid. Därmed får t.ex. föräldrarna större möjligheter att förena arbetsliv och föräldraskap, det blir lättare att bedriva studier vid sidan av arbetet osv. Vi skall heller inte bortse ifrån att det även från arbetsgivarhåll kan finnas önskemål om flexibilitet. Med hänsyn till att alla olika önskemål i fråga om arbetstider är individuella för just den arbetstagaren och kanske även för arbetsgivaren, är det logiskt att den pågående utredningen arbetar efter förutsättningen att överenskommelserna i arbetstidsfrågor bör ske så lokalt som möjligt. När parterna är så pass överens om målen som är fallet, tycker jag att det är en uppgift för oss politiker att också finna instrumenten. Men jag skall inte sticka under stol med att det även i ett flexibelt system finns hakar, t.ex. att en enskild kan komma i konflikt med sitt arbetslag.

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

Den arbetsrättsliga lagstiftningen, m.m.

Vi har också uttalat att en ökad flexibilitet kan innebära att kravet på generell arbetstidsförkortning blir mindre aktuellt.

På semesterområdet har utskottet behandlat frågor om semesterns längd samt två för utskottet välkända frågor om semesterlönefond samt semesterlönegrundande frånvaro.

Semesterlönegrundande frånvaro är en fråga som utskottet och riksdagen har haft anledning att diskutera praktiskt taget varje år. Dels finns det önskemål att ytterligare orsaker till frånvaro från arbetet skall bli semesterlönegrundande, dels finns den motsatta ståndpunkten att särskilt småföretagen kan ha problem med betungande semesterlöneutbetalning vid graviditetsledigheter eller omfattande sjukfrånvaro. Utskottet har tidigare uttalat att såväl av jämställdhetsskäl som rättviseskäl bör semesterlagens regler om semesterlönegrundande frånvaro ses över i syfte att undanröja de betydande negativa konsekvenserna för små företag med få anställda. Utskottet har därför uttalat att regeringen bör återkomma till riksdagen med förändring av reglerna. Nu pågår det arbete också i denna del inom utredningen om flexibla arbetstider, och det är väl bara att ge sig till tåls ytterligare någon tid, så får vi ett förslag på riksdagens bord.

Jag hade en förhoppning om en bred uppslutning kring de arbetsrättsliga frågorna. Det är också min övertygelse att det i fråga om arbetstider, ledigheter och semester skall gå att nå en bred uppslutning kring förslagen, som också alla skall kunna acceptera, och en samsyn med arbetsmarknadens parter.

Anf. 35 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Dessa tre betänkanden kan närmast betraktas som ett slags uppsamlingsheat. Till allra största delen behandlas motioner från de partier som nu är i regeringsställning. I motionerna tas upp frågor som har drivits under flera år och som nu kommer att ses över. Översynen av arbetsrätten och medbestämmandet på arbetsmarknaden är en sådan fråga, där en utredning med nya direktiv kommer att tillsättas i stället för den som tillsattes av den förra regeringen.

Att dessa lagar behöver ses över och anpassas till dagens arbetsliv är vi överens om mellan partierna, som vi har hört tidigare. Däremot är vi inte helt överens om inriktningen. Vi kommer att få anledning att diskutera dessa frågor många gånger framöver. Jag tänker inte gå in på några detaljer här nu. Det mesta har berörts.

Arbetsrätten, inflytandefrågorna, arbetstiden och semestern – det är områden som berör alla människor på arbetsmarknaden. Målet för oss i centern är ett arbetsliv där var och en vet att just hon eller han är viktig och behövs, att hennes eller hans kunskaper, åsikter och erfarenheter ses som en resurs och tas till vara, där alla har möjlighet att utvecklas på jobbet och där arbetslivet på bästa möjliga sätt går att kombinera med vardagslivet. För kvinnor är det senaste särskilt påtagligt. Eftersom de i störst utsträckning har ansvaret för att familjen skall fungera, är möjlighet till inflytande över arbetstiderna viktigt, liksom möjligheten för småbarnsföräldrar att minska sin arbetstid.

Vi har förhoppningar om att den pågående utredningen om arbetstider

och semester skall öppna nya möjligheter. Jag tror också att vi har stora möjligheter att komma överens där. Det finns inte så stora skillnader.

För oss är det också viktigt att vi får ett arbetsliv som ger de enskilda människorna större inflytande över sin situation – över sina arbetstider och arbetsorganisationen. All erfarenhet visar att detta också ger större arbetstillfredsställelse, bättre resultat, lägre frånvaro och mindre personalomsättning, vilket också leder till ökad produktivitet. Det är alltså ett gemensamt intresse för arbetsgivare och arbetstagare. Arbetsgivarna börjar ju mer och mer att inse detta nu. Därför sker det också en hel del förändringar ute på företagen. Det är angeläget att vi har en lagstiftning som inte sätter onödiga hinder i vägen för flexibla lösningar som är så enkla och lättbegripliga som möjligt utan att för den skull åsidosätta den anställdes rätt.

Den lagstiftning som vi har i dag är mer anpassad till stora företag. Den översyn som nu är aviserad kommer därför att mer ta hänsyn till de förhållanden som finns i de små företagen. Jag tror inte, som Mona Sahlin, att småföretagen kommer att få svårare att rekrytera personal när det finns vissa särregler för dem. Jag tror att den farhågan är betydligt överdriven. Det råder ju stor enighet om vikten av att satsa på de små företagen. Därför är det särskilt angeläget att vi nu får den här översynen. Då känner småföretagen och de som arbetar där att lagar och regler inte är onödigt krångliga.

Det är litet beklämmande att höra företrädare för fackliga organisationer, det gäller kanske särskilt LO, hävda att den översyn av anställningsskyddet och andra utredningar som nu skall ske skulle vara något slags grundskott mot det fackliga inflytandet. Det är inte alls på det sättet. Det är ganska angeläget att vi vänder på argumentationen. Det är de anställda som är det viktiga, och facket är ju till för dem. Facket skall arbeta för att ta till vara de anställdas intressen. De fackliga organisationerna skall självfallet ha möjlighet att göra det även i fortsättningen. Men det är mycket angeläget för oss att underlätta för småföretagen att anställa fler människor. Därför vill vi vidga möjligheten till provanställning. Det gör vi helt enkelt därför att vi vill öka möjligheterna att ge fler, särskilt ungdomar, möjlighet att komma in på arbetsmarknaden. Det är faktiskt det största problemet som vi har i dag, att många unga människor står utan arbete.

Herr talman! Jag yrkar bifall till dessa tre betänkanden i sin helhet och avslag på reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande näringsutskottets betänkanden 1991/92:NU4, NU1, NU2 och NU3 samt arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1991/92:AU1, AU2 och AU3.

Näringsutskottets betänkande NU4

Mom. 1 (teckning av aktier i Nordbanken, m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

Den arbetsrättsliga lagstiftningen, m.m.

Mom. 2 (försäljning av statens aktier i Nordbanken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilsson i motsvarande – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (utredning av förhållandena i Nordbanken m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Bengt Dalström – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (granskning av bankinspektionens resp. finansinspektionens tillsynsverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilsson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (ökade befogenheter för finansinspektionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilsson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (kontroll av bankernas kreditgivning m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Bengt Dalström – bifölls med acklamation.

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU1

Mom. 2 (handelspolitiska åtgärder för skydd av miljön)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilsson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (export av kärnteknisk utrustning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilsson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU2

Mom. 2 (utvinning av olja i Östersjön, m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilsson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU3

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU1

Mom. 1 (översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 177 röster mot 134 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 1 av Mona Sahlin m.fl. anförda motiveringen.

Mom. 5 (arbetsbrist som saklig grund för uppsägning m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 21 för meningsyttringen av Karl-Erik Persson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU2

Mom. 1 (generella arbetstidsreformer)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 17 för meningsyttringen av Karl-Erik Persson i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (återgång till 25 dagars semester)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 173 röster mot 137 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 1 av Mona Sahlin m.fl. anförda motiveringen. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU3

Utskottets hemställan bifölls.

Meddelande om samlad votering

Förste vice talmannen meddelade att de på föredragningslistan återstående ärendena, skatteutskottets betänkanden SkU1 och SkU3, finansutskottets betänkanden FiU1, FiU2, FiU3 och FiU4, lagutskottets betänkanden LU1, LU2, LU3 och LU4, försvarsutskottets betänkanden FöU1, FöU2, FöU3 och FöU4, socialförsäkringsutskottets betänkanden SfU1 och SfU2, socialutskottets betänkanden SoU1 och SoU2, trafikutskottets betänkande TU1, jordbruksutskottets betänkande JoU3 samt bostadsutskottets betänkanden BoU1, BoU2, BoU3, BoU4 och BoU5, skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

13 § Lotteriskatt m.m.

Föredrogs
skatteutskottets betänkande

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Upphävande av
lagen om skatt
på omsättning
av vissa värde-
papper*

1991/92:SkU1 Lotteriskatt m.m. (prop. 1991/92:1).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 37 §.)

14 § Upphävande av lagen om skatt på omsättning av vissa värdepapper

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU3 Upphävande av lagen (1983:1053) om skatt på omsättning av
vissa värdepapper (prop. 1991/92:34).

Anf. 36 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Det första skatteförslag som den nya borgerliga regeringen lade fram för riksdagen är det vi nu behandlar, nämligen förslaget om att avskaffa omsättningsskatten på aktiehandeln. Dokumentet och dess innehåll liksom dess brist på innehåll ger anledning till stor oro.

I propositionen sägs att ett avskaffande av omsättningsskatten på aktiehandeln kommer att leda till att staten förlorar inkomster på brutto 3,3 miljarder per år. Samtidigt hävdar regeringen att nettobortfallet är väsentligt mindre, men någon närmare analys eller kalkyl som bygger under detta påstående redovisas inte. I stället konstateras bara helt sonika att "de slutliga effekterna är svåra att uppskatta". Några förslag eller ens idéer om var de besparingar som blir den nödvändiga följderna skall göras finns inte ens antydda. Detta är vår första och allvarligaste invändning.

Som vi har visat i vår motion kommer statskassan under 1992 som en följd av förslaget att dräneras på inkomster på 3–4 miljarder kronor. Det långsiktiga inkomstbortfallet kommer att uppgå till närmare 3 miljarder per år.

Den nye skatteministern Bo Lundgrens förstfödde visar sig dess värre dessutom vara symptomatisk för den nya regeringens slapphet med statsfinanserna. I proposition efter proposition har regeringen under hösten lagt fram förslag om betydande skattelättnader, förslag som dessutom i mycket hög grad är inriktade på att kraftigt gynna höginkomsttagare med stort sparande och betydande förmögenheter. I de flesta av dessa propositioner finns inte någon redovisning av hur förslagen skall finansieras. Konsekvenserna av denna skattesänkaryra blir också mycket allvarliga.

Vi kommer för vår del senare i dag att presentera vår ekonomisk-politiska motion. I samband med att vi gör det kan vi också visa på hur den borgerliga skattesänkarregeringens förslag kommer att försvaga statsfinanserna med hela 15 miljarder redan under innevarande budgetår. Detta sker samtidigt som samma regering uttalar sin stora oro för det växande budgetunderskottet och gör allt för att lägga ansvaret på den förra regeringen. Man kan inte låta bli att undra om det helt enkelt är en medveten strategi från den nya regeringens sida.

Vår andra invändning gäller regeringens hänvisning till EG. Förslaget, likt som alla andra där denna hänvisning görs, saknar enligt vår uppfattning en

nödvändig analys av den ökande internationaliseringens effekter för den svenska ekonomin och skattepolitiken. Frågor som måste ställas och besvaras är bl.a. följande:

Hur internationaliserad och integrerad i andra länders ekonomier är den svenska ekonomin?

Vilka skillnader i effektiva skattesatser på olika inkomster, sparformer, investeringar, etc. finns mellan Sverige och andra utvecklade industriländer inom OECD?

Hur känslig är rörligheten i fråga om olika produktionsfaktorer för sådana skatteskillnader?

Jag konstaterar att transaktionsskatter av olika slag finns i flera länder. Inom EG förs förvisso en diskussion om regler för denna typ av beskattning, men några beslut har ännu inte fattats. Några bindande beslut finns alltså ännu inte ens för de nuvarande medlemsnationerna – och således ännu mindre för oss.

Vår tredje invändning gäller förslagets fördelningspolitiska konsekvenser. Det är som vi ser det både nödvändigt och önskvärt att den finansiella sektorn, som fortfarande står utanför den generella mervärdeskatten, ger sitt bidrag till de gemensamma samhällskostnaderna. Ett avskaffande av omsättningsskatten på aktiehandeln bör därför leda till att denna sektor beskattas i andra former. Hur detta skall ske kommer vi att återkomma till.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen och därmed avslag på regeringens proposition.

Anf. 37 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Jag har haft förmånen – eller tvånget – att många gånger här i kammaren möta företrädare för en socialdemokratisk regering. I de debatterna har jag många gånger önskat mig en mer ideologisk regering som utgick från klassiska värderingar inom arbetarrörelsen.

I min önskan om en mer ideologisk regering har jag nu blivit över hövan bönhörd. Jag hade inte önskat att bli så bönhörd. Vad vi har just nu är en regering som utgår från ren ideologi, den ideologi som ute i världen brukar kallas nyliberal ideologi. Man kunde kalla den något annat, men det är ett vedertaget begrepp. Jag hade en släkting som en gång sade till mig att för mycket och för litet skämmer allt. Man skall visst ha en ideologi som styr en, men den får inte bli så dominant att man inte anpassar ideologin till verkligheten. Det är detta problem vi har med den nuvarande regeringen.

Vad regeringen har lagt fram är en rad förslag till skattesänkningar, och det här är det första vi har att behandla. Man har ett slags a priori tänkande, att skattesänkningar ger tillväxt. Men hur ger en sänkning av omsättningsskatten på aktier mer dynamik i den svenska industrin? Den svenska industrin har just nu problem med dålig produktivitetstillväxt och fallande lönsamhet, men produktiviteten ökar icke av att omsättningsskatten på aktier avskaffas. Lönsamheten i industrin ökar inte av att omsättningsskatten på aktier avskaffas.

Det här är alltså en ren symbolmarkering i ekonomin. Det kan naturligtvis vara till viss nytta, men svenskt näringsliv består dock av en reell verklighet,

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Upphävande av
lagen om skatt
på omsättning
av vissa värdepapper*

och det är den som styr investeringsvilja och produktion. Det är efterfrågan som styr vad som produceras, inte ideologiska markeringar.

Vad regeringen gör är att dränera statskassan på väsentliga inkomster. Växande och stora budgetunderskott är tillväxthämmande – det är man överens om inom all ekonomisk forskning. Det var tidigare ett paradnummer från den borgerliga sidan att kritisera budgetunderskotten, och sedan skapade de borgerliga själva stora underskott när de förra gången satt i regeringsställning. Det är samma filosofi nu: skattesänkningar införs som gör det nödvändigt att dra ner på åtaganden i andra sektorer, att skära ned i byggsektorn och kommunsektorn. Det är kallt i ekonomin, och då öppnar man fönstren för att skapa tillväxt, men det blir bara ännu mer kyligt i ekonomin. Detta är den avgörande kritiska punkten mot detta förslag.

Herr talman! I propositionen redovisas olika argument, men vi från vänsterpartiet menar att regeringen där inte – det framgår inte heller av betänkandet – kunnat visat på nödvändigheten eller några påtagliga fördelar av att omedelbart avskaffa omsättningsskatten på aktier. Vi skall betänka att omsättningsskatten nyligen har halverats och att den s.k. valpskatten har slopats. Det är nog så att en alltför hög omsättningsskatt på aktier kan medföra störande inslag i ekonomin – för mycket och för litet skämmer allt, som jag sade tidigare. Men på den nuvarande nivån kan vi inte peka på några störande inslag i ekonomin av denna skatt. Börsen i Stockholm fungerar som en riskkapitalmarknad, och den har gått upp under den senaste tolv månadersperioden – det visar alla index. Visst finns det problem på börsen, men de hänger snarare samman med händelser på de internationella börserna än med den omsättningsskatt på aktier som finns i Sverige.

Regeringen hävdar att det skulle leda till ett marginellt bortfall av inkomster att slopa omsättningsskatten på aktier, men man har inte kunnat redovisa några beräkningar som stöder den tesen. Socialdemokraterna talar om 3–4 miljarder. Jag vill ändå ge regeringen en poäng, och det är att bruttobortfallet inte är detsamma som nettobortfallet. Vi har räknat på detta, och vi uppskattar att bortfallet är drygt 2 miljarder. Rätt skall vara rätt. Vi ser att finansutskottets majoritet – märk väl att det är en borgerlig majoritet – har gjort ungefär samma beräkning och kommit fram till att bortfallet torde röra sig om 1,5 miljarder. Då kan vi anta att man har baissat sina beräkningar en smula, för vi vet ju vart man vill hän. Men inte ens med den målsättningen, dvs. att man vill räkna ned, har man klarat att komma ned till mindre – eller mer, hur man nu ser det – än 1,5 miljarder. Vänsterpartiets beräkning på drygt 2 miljarder torde alltså vara en ganska hyfsad sanning.

Att godkänna ofinansierade skattesänkningar när budgetunderskottet växer är inte försvarligt. Detta driver återigen upp budgetunderskottet, pressar upp räntorna, hämmar investeringsviljan och bromsar den ekonomiska tillväxt som så väl behövs för att bekämpa arbetslösheten. Det insåg Bengt Westerberg när han en gång talade om faran med budgetunderskott. Det har utgått upprepade varningar om detta från såväl chefen som vice chefen för riksbanken.

Men regeringen traskar på med en ideologisk kompass, och sedan får terrängen se ut hur som helst. Om regeringen skulle orientera, skulle den ha

uppenbart svårt att skilja på bäck och mindre väg. Även om man går i bäcken säger man glatt att det är en mindre väg – det visar liberalismens kompass.

Regeringen har inte gjort några fördelningspolitiska analyser av sitt förslag. I skatteutskottet var den tidigare oppositionen, såväl vänsterpartiet som de borgerliga partierna, överens om att alla regeringens propositioner måste förses med en noggrann konsekvensanalys. Det påtalade vi gång på gång för den socialdemokratiska regeringen. I denna proposition finns inga konsekvensanalyser. Här lyser fördelningspolitiska analyser med sin frånvaro.

Regeringen kommer med argumentet att EG kräver att Sverige slopar omsättningsskatten på aktier. Det är ett fantastiskt argument. Det finns ett slags syndrom i Sverige, ett nationaldrag, som innebär att vi svenskar vill vara duktiga. Det kanske är ett lutheranskt, arbetsetiskt arv, och det är ett bra arv. Men man kan inte driva saker till övermått. Vi behöver inte anpassa oss till EG-regler som ännu inte finns. Det är väl att gå händelserna något i förväg. Det blir en lätt absurd stämning när man säger att vi skall anpassa oss till ej befintliga regler, men som kanske kommer att antas, när vi inte ens har beslutat att gå med i EG. Vi skulle i så fall kunna ändra många regler i Sverige, om vi letade upp alla förslag till direktiv som finns inom EG. Det fanns ett förslag om EG-direktiv för företagsbeskattning som skulle höja företagsskatten i Sverige högst väsentligt. Det fanns ett förslag på kapitalsidan som skulle höja kapitalbeskattningen på vissa områden i Sverige. Men dem har vi inte anpassat oss till! EG har nämligen inte antagit några sådana regler. Det är ett rimligt ställningstagande vad gäller EG-anpassningen. Det här är däremot absurda resonemang.

Detta förslag bör därför avvisas.

Jag var ung på 60-talet och stötte då på vissa extrema yttringar inom studentvänstern. Någon i en maoistgrupp sade: Bort med alla skatter! Det tycks nästan som om en del av företrädarna för regeringen växte upp under samma period och tog intryck, fast de nu har konverterat till höger. De menar att alla skatter är skadliga, och bara de försvinner får vi ett perpetuum mobile, som löser alla problem.

Så här skulle inte en socialkonservativ företrädare ha resonerat – det är jag helt säker på – för det fanns ett större mått av balans i den politiska ideologin.

Om man beslutar att vidta denna åtgärd är det också nödvändigt att vidta åtgärder för att skaffa de skattemedel som försvinner, för att få råd att göra skattesänkningar som påverkar ekonomin. Över tiden finns det nog behov av att göra vissa skattesänkningar på kapitalbeskattningens område, som verkligen påverkar ekonomin, och då får man ha ett utrymme för det och göra verkliga, effektiva skattesänkningar.

Vi i vänsterpartiet är konstruktiva, och vi vill inte söka strid i onödan. Vi tar inte strid om mervärdeskatt på finansiella tjänster, utan vi säger: Ta ett alternativ! Det finns ett fixt och färdigt förslag från en statlig utredning, nämligen SOU 1990:46, om en särskild skatt på finansiella företag. Den skatten skulle ge en påtaglig intäkt. Den skulle naturligtvis till viss del drabba hushållen och till viss del drabba företagen, men en skatt av den typ som redovisas i denna utredning finns i flera andra europeiska länder. Den vore därför inte

artfrämmande ens i en strategi för anpassning till EG, för den part som nu vill ha en sådan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vänsterpartiets hemställan vad gäller mom. 1 och 2 som redovisas i meningsyttringen av suppleant.

Anf. 38 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Innan omsättningsskatten på aktiehandeln infördes den 1 januari 1984 varnade vi i den dåvarande oppositionen för de skadeverkningar den kunde förväntas medföra. Aktiehandeln skulle i stor utsträckning flytta utomlands och därmed beröva Sverige inte bara skatteintäkter och riskkapital utan också erfarenheter, kontakter och kunnande.

Våra farhågor blev ganska snabbt besannade, och utvecklingen kan illustreras med följande siffror: 1986 var omsättningen av svenska aktier på Stockholms fondbörs 141 miljarder och på utländska börser 20 miljarder kronor. 1989 hade omsättningen på Stockholms fondbörs minskat till 108 miljarder och utomlands ökat till 75 miljarder kronor.

Den 1 juli 1986 fördubblades som bekant omsättningsskatten. Året innan hade inflödet till Sverige varit 4 miljarder, och året efter förekom ett lika stort utflöde. Denna omsvängning av utländska placerares handel med svenska aktier på inte mindre än 8 miljarder var så kraftig att dåvarande finansminister Kjell-Olof Feldt i en hearing med skatteutskottet våren 1988 hade svårt att förneka sambandet mellan den fördubblade skattesatsen och utflödet. Smärtgränsen hade tydligen inte bara uppnåtts utan också överskridits.

Den olycksaliga s.k. valpskatten, dvs. den utvidgning av omsättningsskatten på värdepapper till att även omfatta penning- och obligationsmarknaden, som infördes den 1 januari 1989, fick så stora negativa verkningar att den socialdemokratiska regeringen fann sig tvungen att avskaffa den efter en drygt årslång parentes.

De negativa verkningarna av omsättningsskatten på aktier uppmärksammades tydligen också av den dåvarande regeringen, som även där tvingades till en reträtt. Man vidtog dock inte den enda riktiga åtgärden, nämligen att helt avskaffa skatten, utan nöjde sig med en halvmesyr. Man halverade således skatten fr.o.m. innevarande års början.

Detta var emellertid inte tillräckligt för att vända trenden, vilket bl.a. kan illustreras av att Stockholms fondbörs räknar med att omsättningen av svenska värdepapper innevarande år till mer än hälften sker hos utländska placerare. En del av denna handel sker i Stockholm, men på utländska börser mäklas ca 47 % av alla börsnoterade svenska aktier. Motsvarande siffror var 40 % för 1989 och 43 % för 1990.

För att denna negativa utveckling skall kunna stoppas och Stockholm som finanscentrum inte skall avlövas är det utomordentligt viktigt att så snart som möjligt helt slopa skatten. Detta är bakgrunden till att regeringen i den nu behandlade propositionen föreslår att skatten avskaffas den 1 december i år.

Nu försöker socialdemokraterna med omfattande resonemang och hypoteser i motion, i reservation och nu också här i kammaren leda i bevis att ett slopande av omsättningsskatten på aktier skulle vara förödande för vår ekonomi genom att statskassan kommer att gå miste om 3–4 miljarder kro-

nor 1992. Detta är knappast trovärdigt även om partivännerna i finansutskottet har samma uppfattning. Finansutskottets majoritet uppskattar beloppet till 1,5 miljarder, men säger också att detta skall ses i ett större ekonomisk-politiskt sammanhang när ställning tas till de besparingsförslag som förordas dels i proposition 1991/92:38, dels i nästa års budgetproposition. Hänsyn till budgeten har alltså tagits i motsats till vad Yvonne Sandberg-Fries och Lars Bäckström sagt.

Det kan noteras att Aktiefrämjandet tror på en merinkomst för statskassan på samma belopp, dvs. 1,5 miljarder, på grund av väsentligt ökad börsomsättning.

Jag skulle vilja vända på resonemanget och lägga fast vad som händer om skatten inte avskaffas och transaktionskostnaderna fortfarande kommer att vara tre gånger så höga i Stockholm som i London. Följande utveckling är redan konstaterad:

1. Svårigheten att bryta stagnationen på marknaden ökar.
2. Företagens möjligheter att kapitalisera sig på aktiemarknaden minskar.
3. Aktiemarknaden låses in, och omsättningshastigheten minskar, varigenom också reavinstskatten uppskjuts och en för staten negativ skatte kredit uppstår.
4. Handeln med svenska aktier flyttar fortlöpande utomlands.
5. Svenska banker och fondkommissionsbolag etablerar sig i ökad utsträckning utanför Sverige, och vårt land går miste om skatteintäkter och kunande.
6. Anpassningen till EG försvåras.

Det är förvånande och beklagligt att socialdemokraterna inte vill medverka till ett brytande av stagnationen och bana väg för en bättre tillväxt och därigenom också en ökad sysselsättning.

Vänsterpartiet har en lång och utförlig motion, och som uppsats betraktad kan den möjligen ha sitt intresse för den som inte är så väl insatt i internationella frågor i detta ämne. I övrigt är motionen bara ytterligare ett exempel på vänsterpartiets hållningslöshet och tuvhoppande i frågan om aktiemomsen. Nu vill man byta en dålig modell mot en annan, och tanken för en, utan jämförelser i övrigt, tillbaka till vad Olof Palme i ett annat sammanhang diskuterade, nämligen vilket som var värst – pest eller kolera.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till propositionen och avslag på motionerna.

Anf. 39 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Knut Wachtmeister argumenterade emot och yrkade naturligtvis avslag på de meningsyttringar som vi har avgivit från vänsterpartiets sida. Jag hade inte väntat mig något annat. Jag vill dock göra en kommentar.

Aktiefrämjandet tror på merinkomster, sade Knut Wachtmeister. Det tror jag alldeles säkert. Framför allt tror Aktiefrämjandet på merinkomster för sina medlemmar. Det är den enda reella effekt som det här förslaget har på ekonomin på hushållssidan. Sedan har det negativa konsekvenser för statsfinanserna, och det är nog så allvarligt.

Knut Wachtmeister och jag kan stå i kammarens talarstol och redogöra för

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Upphävande av
lagen om skatt
på omsättning
av vissa värde-
papper*

siffror, och vi kan välja siffrorna litet hur vi vill och visa mycket med dem. Vi kan ta siffror från mitten av 1980-talet, börsyrans värsta år, och peka på att vi då minsann hade hög omsättning. Jo visst, det ledde till överhettning, inflationseffekter i ekonomin, dålig produktivitetstillväxt, etc, etc. Hausse på börsen behöver inte alls vara detsamma som tillväxt i den verkliga ekonomin. Transaktionsekonomin tillväxt har skadat den svenska industrin. Spekulationerna i fastigheter på börsen har avsevärt och i grunden skadat den svenska industriella tillväxten. Det bör man inte stimulera och se som ett föredöme – tvärtom, tvärtom!

Faktum är att vi i dag har det läget att börsen våren 1991 har stigit; utlandets intresse för svenska aktier har ökat märkbart. Se konjunkturinstitutets höstrapport och läs vad som sägs på s. 132, för att vara exakt! Den visar att vi de sju första månaderna hade ett underskott i aktiehandeln som var högst marginellt. Man skriver i Dagens Industri av den 26 oktober: "Aktiehandeln med utlandet i balans". Tidningen konstaterar att de stora institutionernas nettoförsäljningar i hög grad kompenserats av utlåningarnas nettoköp av svenska aktier. Det var en viss utförsäljning från de svenska storbolagen – inte hushållen! – men det kompenserades genom att utlåningar köpte svenska aktier.

Totalindex för Stockholmsbörsen visar på en uppgång med 14,5 % sedan december 1990, alltså på detta helår. Det är väl inte så dåligt – 14,5 %! Det tycker jag är en bra värdetillväxt på mina sparmedel. Och det finns faktiskt – det kan jag återkomma till i en senare replik – också många tecken i den internationella debatt som Knut Wachtmeister talade om som pekar på att en omsättningsskatt kan bidra till att stabilisera börsen och skapa en ökad grad av långsiktighet för att undvika korta, spekulativa affärer, som bara försvårar och innebär en dysfunktion på aktiemarknaden.

Anf. 40 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Knut Wachtmeister tycker att det är förvånande att socialdemokratin inte vill vara med och bryta den stagnation som finns i svensk ekonomi. Låt mig då säga till Knut Wachtmeister att vi socialdemokrater vet att möjligheterna att föra en framgångsrik ekonomisk politik, som ger tillväxt, som ger arbete, som ger rättvisa och välfärd för människorna, i hög grad är beroende av att det förs en stram finanspolitik i landet. En sådan politik för inte den här regeringen. Som jag sade har man inte ens i sin stora ekonomisk-politiska motion orkat räkna igenom budgeteffekterna av sina egna förslag. Det har vi fått göra åt den nya borgerliga regeringen. Det visar ett mycket oroande resultat. Redan innevarande budgetår undergräver den borgerliga regeringen statsfinanserna med 15 miljarder kronor. Skall ni även skylla detta på den gamla regeringen? Jag tycker att det är dags att börja tala klarspråk. Jag tror att man kommer dragande med allehanda skattesänkningar för dem som egentligen är i minst behov av det. Sedan finansierar man dem inte, och när budgetunderskottet rusar iväg skyller man på den gamla regeringen. Detta är förödande för den svenska ekonomin.

Låt mig också säga att moderaterna tidigare tillsammans med de flesta andra borgerliga partier har varit mycket noga med att tala om vilka krav man måste ställa på regeringens propositioner. Så sent som i våras sade mo-

deraterna tillsammans med bl.a. centern i en reservation till ett yttrande till konstitutionsutskottet att det måste ställas mycket högre krav på de underlag som redovisas i regeringspropositionerna. Man räknade upp alla möjliga saker som skall redovisas. Det gäller utfall för skattebetalarna, miljökonsekvenser, utfall för olika regioner, följder för rättssäkerheten, osv. Inte minst mot den bakgrunden vore det på sin plats att moderaterna när de nu är i regeringsställning står fast vid vad de sade så sent som i våras. Det minsta vi i riksdagen kan begära av en ny regering är väl att det finns innehåll och analys i propositionerna.

Anf. 41 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Lars Bäckström sade att vi kunde välja siffror. Jag skall då hjälpa Lars Bäckström att välja siffror. År 1983 när skatten föreslogs och sedan genomfördes var vänsterpartiets förslag en 10-procentig skatt. År 1985 hade man ändrat sig och nöjde sig med 2 %. År 1988 ändrade man sig igen och ville ha 6 %. Märkligt nog stod man fast vid 6 % år 1989. År 1990 hade man ändrat sig igen och talade då om 2 % eller åtminstone så stora belopp att de inbringade 3 miljarder.

Lars Bäckström sade inledningsvis att en alltför hög omsättningsskatt kan vara störande. Var det inte störande, Lars Bäckström, när vänsterpartiet kommunisterna år 1983 föreslog 10 %? Jag skulle vilja ha svar på den frågan. Lars Bäckström tillhörde visserligen inte riksdagen vid den tidpunkten, men jag förmodar att om han hade varit med skulle han ha godkänt den partimotion som då lades fram. Vänsterpartiet är inte trovärdigt, och därför är det inte särskilt intressant att föra en debatt med vänsterpartiet i denna fråga.

Yvonne Sandberg-Fries demonstrerade ett socialdemokratiskt motstånd mot ett avskaffande av omsättningsskatten på aktier. Det är märkligt mot bakgrund av vad samma sossar sade förra våren när den dåvarande regeringen föreslog en halvering av skatten. Var fanns då kravet på analys? Var fanns då gnället om ett skattebortfall? Man sade: "En halvering av skatten finner utskottet vara en väl avvägd sänkning, och utskottet tillstyrker därför propositionen."

Jag misstänker, herr talman, att regeringen hade mera bekymmer att få ett godkännande av LO, som ju var den organisation som drev fram skatten i fråga. Yvonne Sandberg-Fries ville att vi skulle tala klarspråk. Kan Yvonne Sandberg-Fries tala så mycket klarspråk att hon erkänner att det är LO som var pappa till omsättningsskatten?

Anf. 42 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Knut Wachtmeister ställde en rak fråga. Raka frågor förtjänar svar. Efter den här redogörelsen kan jag konstatera att vänsterpartiet blir klokare och klokare. Det är bl.a. en del i den processen som har gjort att vi har tagit namnet vänsterpartiet efter att tidigare ha hetat vänsterpartiet kommunisterna. Jag skulle vara glad om jag kunde säga samma sak om moderata samlingspartiet – att det blir klokare och klokare. Moderata samlingspartiet blir mer och mer nyliberalt fundamentalistiskt. Om gamla kommunister tillämpade Marx som katekes, tycks dagens nyliberaler läsa Hayek eller Lépagés "I morgon kapitalism" som sin katekes. Det är inte bra. Katekesen

hör hemma i ett annat sammanhang, icke i politiken. Katekesen kan möjligen vara något slags moralisk bas men inte vid det handfasta utformandet av förslag, eftersom man då kommer helt snett.

Om man anser att det skulle vara så oerhört skadligt för en ekonomi att ha en omsättnings- och transaktionsskatt på aktier, får man betänka att Japan har en transaktionsskatt på aktier. Tillväxten i Japan är hyfsad. Man har emellertid också haft en annan politik än den inläsnings- och devalveringspolitik som har rått i Sverige under 80-talet.

Vårt förslag är att om man beslutar sig för att avskaffa omsättningsskatten skall man införa en skatt på finansiella företag. Det finns en liknande skatt i Danmark. Danmark har mig veterligen icke en uttalat vänsterpräglad regering, och där har man en sådan skatt som vi förespråkar. Danmark är med i EG och har en hyfsad tillväxt såvitt jag vet. Vad som är vänsterpopulism i Sverige är verklighet i ett moderat Danmark. Så olika kan det vara om man bara reser över ett vattendrag. Man får då vara mera vidsynt och inte bara ideolog.

Om man inte bara är ideolog utan även reser till det stora landet i väster kan man inhämta andra upplysningar. Jag har i min hand en uppsats från Harvard, där Lawrence H. Summers argumenterar i den ekonomiska debatten i USA för införande av en transaktionsskatt på aktier för att minska ineffektiviteter på aktiemarknaden. Han menar att med en transaktionsskatt skulle man få en effektivare och mer stabil och långsiktig aktiemarknad. Så lyder den amerikanska ekonomiska debatten. Den svenska kallar naturligtvis ekonomiska artiklar från Harvard för populism. Men detta skulle skapa långsiktighet. Vi skulle då kanske slippa snabba affärer i aktier. En riskkapitalmarknad skall bygga på långsiktighet, och inte på att man går in och ut med sitt kapital. Det skapar ingen långsiktig ekonomisk tillväxt. Det är det vi behöver i det här landet i stället för mer av de snabba klippens politik. Må de vila för alltid.

Anf. 43 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Knut Wachtmeister frågar sig varför vi inte gjorde motstånd när regeringen för ett år sedan föreslog att skatten skulle halveras. Det finns en mycket enkel förklaring till det. Vi hade då en regering som kunde räkna och som kunde se till att om det skulle lättas på några skatter så skulle det göras inom de samhällsekonomiska ramarna. Läget förra året var inte heller sådant att det då fanns någon rimlig möjlighet med hänsynstagande till finanspolitiken att gå vidare på det sätt som moderaterna redan då föreslog genom att ta bort resterande delen av den här beskattningen.

Jag har varit ledamot av denna kammare sedan år 1982, Knut Wachtmeister. År 1982 var ett intressant år att komma in i riksdagen på. Då efterträdde vi nämligen den förra borgerliga regeringen. Vi fick sedan ägna praktiskt taget hela 80-talet åt att komma till rätta med det enorma budgetunderskott som den gamla regeringen hade dragit på oss. Jag kan försäkra Knut Wachtmeister att det inte har varit särskilt enkelt och inte heller så oerhört roligt alla gånger, men det har varit nödvändigt för Sverige. Just därför säger jag och vårt parti att vi nu icke stillatigande kan åse hur den nya borgerliga regeringen på nytt tillåter sig att försämma våra finanser på det sätt som nu pågår.

Det är fråga om 15 miljarder redan under innevarande budgetår och 10 miljarder under de kommande åren. Det är ingen god ekonomisk politik, Knut Wachtmeister. Det tror jag att Knut Wachtmeister också förstår om han tänker efter.

Det vore intressant om Knut Wachtmeister i sin sista replik kunde svara på om min hypotes stämmer. Är det så att man nu skyndar sig att lägga fram alla i sina grupper populära skattesänkingsförslag för att kunna skylla på att budgetunderskottet är resultatet av den gamla regeringens politik?

Anf. 44 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Den här gången börjar jag med vad Yvonne Sandberg-Fries sade. Som Yvonne Sandberg-Fries säkert känner till finns en mycket stor orsak till budgetunderskottet i den gamla regeringens politik. Allan Larsson tippade ett budgetunderskott på 4 miljarder kronor, medan det i själva verket blev 39 eller kanske 40 miljarder kronor. Den hypotes han lade fram blir då inte särskilt trovärdig.

Yvonne Sandberg-Fries sade att hon kom in i riksdagen år 1982 och att man då fick överta en borgerlig regeringspolitik som hade drivits i sex år. Vad har vi fått överta nu? Det visar den ekonomiska situationen i landet. Det behövs viktiga och kraftfulla åtgärder, inte för att åstadkomma ett stort underskott som vi kan skylla på socialdemokraterna utan för att försöka vända den negativa utvecklingen.

I sitt inledningsanförande sade Yvonne Sandberg-Fries att det är fördelningspolitiskt riktigt att lägga fram en sådan här skatt. Men om man lägger en för stor börda på folket i form av höga skatter finns det ingenting att fördela. Då hjälper det inte att ha en fördelningspolitik.

Slutligen kan jag konstatera att jag inte fick något svar på om det är Yvonne Sandberg-Fries uppfattning att det var LO som drev fram den här skatten. Uttrycket "valpskatten" har myntats av Stig Malm.

Jag är glad över att Lars Bäckström tog avstånd från vad hans parti ställde till med 1983 då det förordade 10 % i skatt. Han erkände att han blev klokare och klokare. Men han beklagar att moderata samlingspartiet inte blir det. Lars Bäckström, vi har hela tiden sedan år 1983 när det fattades beslut om den här skatten bekämpat den med alla till buds stående demokratiska medel. Vi har hela tiden sagt att den är skadlig. Vi har varit konsekventa, och vi kan inte bli klokare.

Lars Bäckström talade om Danmark och den transaktionsskatt som finns där. I det sammanhanget passar det bra att jämföra med ett EG-land. I sitt inledningsanförande tog Lars Bäckström emellertid helt avstånd från de regler som gäller i EG. Vi skulle inte lägga oss i dessa regler eftersom vi inte är medlem. Varför skall vi då bry oss om EG-länderna?

Anf. 45 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Jag sade inte att vi skulle strunta i EG. Jag sade däremot att vi inte behöver anpassa oss till regler som inte finns i EG. I Danmark har man i och för sig ingen transaktionsskatt utan en skatt på finansiella företag. Vi har anvisat detta som ett alternativ, om man driver igenom ett avskaffande av omsättningsskatten på aktier. Vi visar att vad som är möjligt i Dan-

mark är möjligt även i Sverige i de allra flesta fall, såvida man inte har en mycket hård nyliberal regering i Sverige.

Anf. 46 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet utan hade bara tänkt meddela att jag inte äger rätt till ytterligare replik.

Anf. 47 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Det är tillåtet att hålla ett anförande nu.

Anf. 48 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag konstaterar då att Yvonne Sandberg-Fries trots att hon enligt riksdagsordningen hade möjlighet att svara mig icke ville diskutera LOs roll när det gäller den omsättningsskatt på aktier som vi har haft sedan år 1984.

Anf. 49 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Jag tycker att det tyder på en stor brist på argument när Knut Wachmeister uppehåller sig vid vem som eventuellt har haft en viss åsikt om en viss skatt. Jag trodde faktiskt att vi här i kammaren prövade förslagen på sakliga grunder. Åtminstone anstränger vi oss i vårt parti att göra det för att därefter komma fram till våra beslut. Om så inte är fallet i Knut Wachmeisters parti, beklagar jag det.

Vi skulle kunna fortsätta denna debatt länge och diskutera tillväxt och ekonomisk utveckling i lågskatteländer. I USA t.ex. är problemen inte helt obetydliga. Men en sådan debatt skulle kanske föra för långt, och vi har ju en del andra ärenden som också skall behandlas i dag.

Anf. 50 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag har förståelse för att Yvonne Sandberg-Fries inte vill diskutera LOs roll i detta fall. Socialdemokraterna vill inte erkänna att de har gått i LOs ledband. Jag kan då citera vad en tidigare socialdemokratisk statssekreterare sade i denna fråga i en tidningsintervju för någon tid sedan: "Det är inte svårt att räkna ut effekterna av den skatten, men det var priset för att vidmakthålla LOs stöd för en viss politik."

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 37 §.)

15 § Försäljning av kronoholmarna

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU1 Försäljning av kronoholmarna.

Anf. 51 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Herr talman! Som framgår av finansutskottets korta betänkande i denna fråga har de som tidigare haft hus på de s.k. kronoholmarna haft problem,

om de behövt låna pengar t.ex. för att reparera eller renovera sina hus. Skälet härtill är att husen har stått på ofri grund, varför man inte kunnat få in-teckningslån.

Så var det tidigare, och det är detta som är anledning till den motion som väckts i ärendet. På senare år har emellertid byggnadsstyrelsen, som förvaltar kronoholmarna, låtit husägarna antingen få tomträtt eller i vissa, på se-nare tid inte så ovanliga, fall få köpa marken, om inte något speciellt riksintresse hindrat en försäljning. På det sättet har frågan om in-teckningslån kun-nat lösas.

I princip var alltså de problem som motionen tar upp redan lösta när mo-tionen väcktes. Det var vi också överens om i finansutskottet när vi gjorde vårt preliminära ställningstagande. Men vid slutjusteringen lade modera-terna fram ett förslag som i stort sett innebär att det skall vara fritt fram. Då orkade de övriga borgerliga partierna inte stå emot. Tidigare var vi överens om att det som kan göras redan är gjort, men inför detta moderatförslag vek sig alltså de övriga borgerliga partierna. Därigenom kom den moderata upp-fattningen att bli majoritetens förslag.

Detta är naturligtvis inte världens största fråga, men den är på något sätt symbolisk.

"Sälj ut fosterlandet", är den nya devisen. Nu tycks man vilja sälja ut fos-terlandet till snart sagt vilket pris som helst. Det tycker vi socialdemokrater är fel, och därför har vi reserverat oss.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 52 TOM HEYMAN (m):

Herr talman! Innehavet av de s.k. kronoholmarna har varit föremål för riksdagens behandling vid flera tidigare tillfällen. Markägarfrågan har emel-lertid aldrig fått någon tillfredsställande lösning, och det demonstreras av de här i kammaren återkommande motionskraven, som har sin grund i svårig-heterna för husägare på öarna att belåna eller sälja sina hus.

Detta gäller framför allt på Kärringön och Gullholmen, som är de enda kronoholmar som har någon mer omfattande bebyggelse. Där har ingen för-säljning skett, som Arne Kjörnsberg hävdar i sitt anförande. Mig veterligt gäller den enda försäljning som ägt rum Ängholmen, som ligger strax utan-för Göteborg. Problemen på framför allt Kärringön är lika olösta som nå-gonsin tidigare.

Den utredning som genomfördes 1983 har på ett bra sätt redovisat var och en av de 198 bebyggda öar som är aktuella. De flesta är mycket små och utan värde för staten. Resultatet av den utredningen blev tyvärr inte en avveck-ling av det statliga markinnehavet, något som hade varit det naturliga. I stäl-let överfördes marken till domänverket – inte till byggnadsstyrelsen. Verket bygger nu upp lokala organisationer för att förvalta dessa 198 öar, som ligger spridda utmed den svenska kusten från Strömstad i väster till Haparanda i öster.

Nytan av denna statliga fastighetsförvaltningsorganisation kan ifrågasät-tas. I samband med den bolagisering av domänverket som nu har påbörjats måste en ändring av ägarförhållandet under alla omständigheter komma till stånd.

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Försäljning av
kronoholmarna*

De motiv som tidigare anfördes för fortsatt statligt ägande, nämligen intresset av bevarande av natur och bebyggelse, saknar i dag giltighet. Sedan utredningen genomfördes har plan- och bygglagen tillkommit, varigenom kommunerna har fått vidsträckta befogenheter i detta avseende.

Utskottets majoritet har tagit fasta på detta och anser alltså att huvudalternativet nu bör vara att det statliga markinnehavet avvecklas, om inte klara skäl finns för ett fortsatt statligt ägande. I första hand bör alltså öarna säljas av staten. Fortsatt statligt markinnehav måste kunna motiveras för att en försäljning inte skall kunna ske.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 53 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Herr talman! En moderat ledamot av denna kammare sade vid ett tillfälle: "Det är kanske symptomatiskt att i motioner med moderata undertecknare är det alltid Kärringön som tas som exempel." Jag förstod aldrig varför, men det kanske finns någon annan klok ledamot av denna kammare som kan räkna ut varför det alltid är Kärringön som tas som exempel i moderata motioner.

Anf. 54 TOM HEYMAN (m):

Herr talman! Det finns naturligtvis många goda skäl till att Kärringön nämns i dessa sammanhang. Ett kan faktiskt vara att av de kronoholmar som har bebyggelse är Kärringön den mest omfattande. Kärringön och Gullholmen är de enda två kronoholmar som har någon större samling hus. På Kärringön har domänverket också organiserat en lokal förvaltning. Det har skett på ett så klumpigt och tafatt sätt att man har dragit in staten i en jätteprocess om utvecklingen med 100 markägare. På Gullholmen har detta ännu inte skett, men problemen kan bli aktuella även där.

Anf. 55 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Herr talman! Den rättsprocess som Tom Heyman nu nämnde var ett av skälen till att vi socialdemokrater ville avvakta med ett beslut i detta ärende. Denna process är ännu inte avgjord. En annan ledamot av denna kammare företräder i sin profession en del markägare just på Kärringön.

Den moderata ledamot som påpekade att Kärringön tas som exempel i de moderata motionerna hade ett leende på läpparna. Jag påminner om att Kärringön ofta är platsen för semesterreportage om framträdande moderater.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 37 §.)

16 § Organisationsformer för statens revision

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU2 Organisationsformer för statens revision.

Anf. 56 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Ett enhälligt utskottsbetänkande brukar normalt förbigås med tystnad och beslutas av riksdagen. Det tycker jag dock inte bör vara fallet med finansutskottets betänkande nr 2. Det enkla skälet härtill är att det beslut som riksdagen nu kommer att fatta innebär en klar förstärkning av riksdagens möjligheter att arbeta och av riksdagens möjligheter att följa upp fattade beslut, som berör statliga organ och myndigheter. Beslutet innebär också en klar förbättring av riksdagens möjligheter att skapa underlag för sina beslut och hävda dessa gentemot exempelvis regeringen.

Ett enigt utskott föreslår att riksdagen skall ge regeringen till känna vad utskottet anför om att regeringen bör lägga fram förslag för riksdagen om en kraftig förstärkning av revisionsresurserna för den statliga revisionen och riksdagens revisorer. Skälen härför är två. Det ena är att det i de västliga demokratierna är naturligt att parlamenten har en tillräckligt stor revisionsresurs och att den revisionsresursen är oberoende, något som är en hörnsten i all revisionsverksamhet.

Det andra skälet är inte mindre viktigt, nämligen att den förändring av den statliga budgetprocessen som håller på att genomföras ställer större krav på uppföljning och kontroll från riksdagens sida. Avsikten är att riksdagen skall få bättre möjligheter att fatta riktiga beslut och även kunna kontrollera och följa upp att de beslut som fattas verkligen genomförs.

Herr talman! Jag tror att det är en styrka för framtiden för Sveriges riksdag att det här beslutet fattas. Förväntningarna är att regeringen i de överväganden som nu pågår angående organisation av den statliga revisionen och även den s.k. riksdagsutredningen tar fasta på dagens riksdagsbeslut och återkommer till riksdagen med förslag om förändringar i den statliga revisionens organisation med bl.a. en förstärkning av riksdagens revisorers resurser.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 37 §.)

17 § Vissa ändringar i lagen om Sveriges riksbank

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1991/92:FiU3 Vissa ändringar i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank (förs. 1991/92:10).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades efter 37 §.)

18 § Forskning om den offentliga sektorn

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1991/92:FiU4 Forskning om den offentliga sektorn (prop. 1991/92:16).

Prot. 1991/92:28

20 november 1991

*Forskning om
den offentliga
sektorn*

Anf. 57 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Sverige har en mycket omfattande offentlig sektor. Ungefär en tredjedel av alla förvärvsarbetande är sysselsatta inom offentlig verksamhet. Det innebär nästan en och en halv miljon människor, och skattetrycket är som bekant högt.

Kraven på en förnyelse av de offentliga verksamheterna har ökat, beroende dels på att statens och kommunernas resurser har blivit knappare, dels på att medborgarna börjat ställa krav på en högre och bättre effektivitet. Man vill helt enkelt ha mer valuta för skattepengarna. Men medborgarna vill också ha ökad valfrihet. Det handlar också om att hitta nya modeller för verksamheterna, att finna nya lösningar inte minst för den politiska styrningen.

Nu måste man vara fantasifull och våga pröva nya vägar, bearbeta oplöjd mark. Detta gäller för alla dem som jobbar inom de offentliga verksamheterna men också för de förtroendevalda politikerna.

Det nya som nu sker på det statliga området, i kommuner och landsting är i mångt och mycket omvälvande. Visst har man en hel del med sig i bagaget i form av tidigare erfarenheter, men till allra största delen handlar det om en helt ny kunskap. Här kommer det viktiga behovet av fördjupad forskning och kunskap in. Det är detta som det här ärendet handlar om.

Hittills har forskningen om den offentliga sektorn varit spridd över många områden och med många olika projekt. Det har resulterat i en god grundforskning, men måhända har denna blivit något svåröverskådlig. Därför finns det nu anledning att gå vidare när nu kompetensen finns till fördjupning och koncentration i s.k. spjutspetsforskning. I propositionen föreslås därför två centrumbildningar för forskning inom den offentliga sektorn, ett förlagt till universitetet i Stockholm i samverkan med Handelshögskolan, ett till universitetet i Göteborg. Genom dessa centrumbildningar skapas förutsättningar för en god forskningsmiljö, där man också kan knyta samman den forskning som bedrivs på många håll inom detta område, så att forskningsresultaten blir väl kända.

Herr talman! Förutom skapandet av dessa två centrumbildningar förstärks forskningsresurserna via Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för forskare inom hela högskolan. Dessutom sker en forskning på kollegiet för samhällsforskning i Uppsala, avsett för gästforskarprogram.

Utskottet delar propositionens slutsatser om vikten av att satsa på den här typen av forskning. Dock finns vissa randanmärkningar, bl.a. vad gäller en eventuell omprövning av organisationsformerna och när detta kan ske.

Utskottet delar motionärens Daniel Tarschys uppfattning att universiteten själva måste ha möjlighet att ompröva organisationsformerna om de inte är ändamålsenliga. Universitetens frihet att själva organisera sin verksamhet framhålls ju också i propositionen. Någon tidsperiod för omprövningen anger inte utskottet.

Herr talman! Låt mig något ytterligare stanna vid Daniel Tarschys motion och också i det här sammanhanget nämna Rune Rydéns motion, där man diskuterar inriktningen av forskningsprogrammen, bl.a. att forskningen om offentlig sektor inte bara skall beröra den egna verksamheten, den s.k. inre förnyelsen, utan också ta upp gränzonen mellan det privata och det offent-

liga. Självfallet är detta ytterst angeläget med tanke på den privatisering av offentliga verksamheter som nu förekommer i hela vårt land – alldeles oavsett vilken politisk majoritet som styr.

Jag tycker att motionärerna har helt rätt i sina propåer, men, herr talman, jag delar också utskottets bedömning att vi i den här församlingen rimligen inte skall lägga oss i detaljer och härifrån styra vilka projekt och vilka områden som forskningen skall inrikta sig på.

Avslutningsvis: Om välfärden skall kunna utvecklas i vårt land behövs det nytänkande och kreativitet. Att tänka i gamla banor håller inte längre. Alla de som använder den offentliga servicen har blivit mer kritiska, och det med rätta. Man vill få så god service som möjligt med största möjliga valfrihet till lägsta kostnad. Det är en stor utmaning för stat, kommuner och landsting, men redan nu kan vi konstatera att mycket har skett. Det finns en vilja till förnyelse och förändring som aldrig förr.

Det är därför bra att det här viktiga förnyelsearbetet nu får ytterligare resurser för fördjupad forskning och kunskaps- och kompetensutveckling.

I det här sammanhanget förtjänar det att nämnas att internationella kontakter och erfarenhetsutbyte är av stor vikt. Sverige och den svenska offentliga sektorn skulle må väl av att pröva mer av internationella modeller. Detta blir ju nu ännu mer påtagligt när vi närmar oss EG.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 37 §.)

19 § Ekonomiska föreningar m.m.

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1991/92:LU1 Ekonomiska föreningar m.m.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 37 §.)

20 § Försäkringsvillkor för barn

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1991/92:LU2 Försäkringsvillkor för barn.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 37 §.)

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Forskning om
den offentliga
sektorn*

21 § Internationell järnvägstrafik

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1991/92:LU3 Internationell järnvägstrafik (vilande lagförslag; prop.
1990/91:43, bet. 1990/91:LU14).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 37 §.)

22 § Internationella oljeskadefonden

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1991/92:LU4 Internationella oljeskadefonden (prop. 1990/91:196).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 37 §.)

23 § Internationella överenskommelser rörande räddningstjänst

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1991/92:FöU1 Internationella överenskommelser rörande räddningstjänst
(prop. 1990/91:180).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 37 §.)

24 § Vissa försvarsfrågor

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1991/92:FöU2 Vissa försvarsfrågor.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 37 §.)

25 § Transporter av farligt gods

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1991/92:FöU3 Transporter av farligt gods.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 37 §.)

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

Socialavgifter

26 § Handläggning av vissa ersättningar

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1991/92:FöU4 Handläggning av vissa ersättningar (prop. 1991/92:22).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 37 §.)

27 § Socialavgifter

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1991/92:SfU1 Socialavgifter.

Anf. 58 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Herr talman! När socialförsäkringsutskottet beredde detta betänkande nr 1 gällde det ett antal motioner från allmänna motionstiden, förra riksmötet. Utskottet avstyrker motionerna enhälligt. Den borgerliga majoriteten hänvisar till att frågorna bereds i regeringskansliet. Det gör också vi socialdemokrater delvis, men en del motioner innehåller sådant som vi helt enkelt inte ställer upp på.

Jag förutsätter att vi kommer att få en hel del diskussioner här i kammaren om socialförsäkringsfrågorna när de konkreta förslagen föreligger. Jag återkommer till det.

På en punkt anser vi emellertid att vi redan på det här stadiet skall redovisa var vi står. Det gäller sambandet mellan avgifter och förmåner. Under ett flertal år har vi haft borgerliga motioner och reservationer, som krävt bättre överensstämmelse mellan avgifter och förmåner i socialförsäkringssystemet.

Riksdagsmajoriteten har avslagit förslagen, därför att den har ansett det vara ett avsteg från den obligatoriska och solidariska tanken bakom vår socialförsäkring. Med den förslagstext som fanns i betänkandet hade vi kunnat avstå från reservation, men med den skärpta formulering som blev majoritetsskrivningen blev det nödvändigt för oss att med en reservation markera vår inställning.

Majoriteten säger nämligen: "Utskottet anser det viktigt att frågor om överensstämmelse mellan förmåner och avgifter inom socialförsäkringssystemet beaktas." Det är väl så nära en riksdagsbeställning man kan komma.

Vi socialdemokrater vidhåller att det är en viktig och för oss avgörande princip att vår socialförsäkring även fortsättningsvis bygger på ett obligatoriskt och solidariskt system.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 59 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 1 innehåller en del motionskrav som tidigare behandlats i riksdagen, precis som Nils-Olof Gustafsson säger. I de flesta fall har de lett till reservationer från de borgerliga ledamöterna.

Vi har ansett att den socialdemokratiska regeringen inte ägnat exempelvis företagarna och egenföretagarna det intresse som de är värda. Deras situation har alltid betraktats med viss misstänksamhet av den socialdemokratiska regeringen. Nu har vi fått en ny regering med höga ambitioner att förändra detta förhållande. Det krävs för att få fart på svensk ekonomi och företagsamhet.

Just ett rättvist förhållande mellan avgifter och förmåner måste eftersträvas, men det innebär också att nuvarande system måste förändras. Regeringen tar för närvarande upp dessa förhållanden i sina överväganden och vi kan inom treårsperioden förvänta oss förslag, som kommer att medföra förbättrade förhållanden för i dag missgynnade grupper.

I stort sett håller socialdemokraterna i opposition med om detta. I sin reservation tar man avstånd från majoritetens förslag att låta socialavgiftsuttaget finnas med i överväganden som gäller den ekonomiska politiken liksom välfärdspolitiken. Oppositionen tycker att det räcker med pensionsberedningens förslag och riks-försäkringsverkets förslag till sjukpenningssystem.

Jag utgår från att vi är överens om att även de här bitarna kommer att finnas med i de överväganden som kommer att ske. Det är därefter de slutliga besluten skall tas. Vi har att ta ställning till hur det framtida pensionssystemet skall utformas, hur avgiften kommer att bestämmas, hur sjuk- och arbetsskadeförsäkringen kommer att utformas och hur stora avgifterna kommer att bli.

Jag tror nog att vi kan vara överens om att en grundtrygghet för alla måste eftersträvas. Vi anser också inom regeringspartierna att ett ökat egenansvar bör byggas in i vårt försäkringssystem.

När nu ekonomin är i ett sådant bedrövligt skick som den har visat sig vara, måste besparingar ske även i de generella transfereringssystemen. Denna tanke är inte heller främmande för socialdemokraterna. Vi var överens om förändringen i sjukersättningen, om sjuklönen och om att avgiftssättningen skall vara kostnadsneutral när det gäller insatser på detta område.

Jag håller med Nils-Olof Gustafsson om att vi har anledning att återkomma i dessa frågor längre fram. Det är också vår ambition att göra det så snart förslagen ligger på riksdagsbänken. Vår ambition är också att detta skall ske så snart det göras kan, därför att det finns stora behov, dels av förändringar, dels av besparingar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 60 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag tycker också att detta betänkande om våra socialförsäkringar inte är värt någon större debatt. Vi skall avvakta de förslag som kommer och de beredningar som nu sker. Det är självfallet på det sättet.

Vi har dock redan nu velat säga ifrån att vi aldrig kommer att ställa upp

på förändringar i socialförsäkringssystemet som skulle innebära ett avsteg från den solidariska obligatoriska tanken. Det är lika bra att säga det nu.

Jag vill också påminna om att när vi beslutade om de här förenklade reglerna för avgiftsuttag 1981 – det var Karin Söder såsom socialminister som lade fram förslaget – var vi alla på det klara med och överens om att det skulle innebära ett avsteg från överensstämelsen mellan förmåner och avgifter. Vi tyckte då att det var så stora administrativa fördelar med det här systemet att de övervägde nackdelarna. Den uppfattningen har vi socialdemokrater fortfarande.

Anf. 61 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Vi var överens, precis som Nils-Olof Gustafsson säger. Det visade sig dock senare att det för vissa grupper i samhället, speciellt egenföretagare och småföretagare, gav en något ogynnsam utdelning på de inbetalda avgifterna. Det kanske blev ett bekymmer för dem att orka med att vara goda småföretagare och att arbeta vidare såsom egenföretagare och kanske också utvidga sin verksamhet, eftersom just arbetsgivaravgiftssidan med dessa sociala avgifter har varit en tung börda. Genom en differentiering både av avgifter och av förmåner kan man kanske hitta en lämpligare utformning.

Vår ambition är också att vi skall ha en solidarisk välfärdspolitik, som verkligen tar hand om de sämst ställda som behöver samhällets skydd. Vi i centern har som ett exempel fört fram grundpensionstanken, som finns också hos de andra partierna mer eller mindre väl utvecklad. Det är ambitioner som finns med i det fortsatta beredningsarbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 37 §.)

28 § Tandvårdsförsäkringen

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1991/92:SfU2 Tandvårdsförsäkringen.

Anf. 62 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! I de borgerliga motionerna signaleras genomgripande förändringar också på tandvårdens område. Tydligen skall etableringsbegränsningen slopas. Landstingen skall inte längre ha ansvaret för barn- och ungdomstandvården. Som vi ser det är det inte längre patienten och vården som är det viktiga och som skall sättas främst, utan det är det omtalade systemskiftet på alla områden.

Jag tycker, Sigge Godin, att en mycket viktig princip inom välfärdspolitiken är vård på lika villkor var man än bor. Som vi ser det rubbar man allvarligt på denna princip, och det är olyckligt. Konsekvenserna för tandvården står helt klara. Ännu fler tandläkare kommer att etablera sig i de redan tandläkartäta storstäderna. Det blir problem på landsbygden. Man talar om val-

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Tandvårds-
försäkringen*

frihet, men för vem? Inte blir det för människorna på de mindre orterna. Det är dem man sviker med sådana här förslag.

När etableringsbegränsningen infördes var motivet faktiskt att i viss mån anpassa tandvårdsresurserna till behov och samhällsekonomiskt utrymme. Men det var också, vilket måhända var det viktigaste, att uppnå just en utjämning av tillgången på tandläkare mellan och inom regionerna. Tack vare den styrning som finns inom etableringsbegränsningen har vi också en god tandvård i hela landet. Det vågar jag påstå. Vi menar att skälen för etableringskontrollen för privattandläkare är precis lika viktiga i dag, och det markerar vi i vår reservation.

En bra tandvård är naturligtvis särskilt viktig för den unga generationen. Därför ser vi det som väsentligt att folktandvården har ett samlat ansvar för barn- och ungdomstandvården. Den har också nått mycket goda resultat. Tandhälsan för de allra yngsta har förbättrats avsevärt. En viktig förutsättning för detta goda resultat har just varit att vården har omfattat alla barn och att den har varit kostnadsfri. Det är oerhört väsentligt.

Organisationen av barn- och ungdomstandvården med ett enhetligt ersättningsbelopp per barn har också stimulerat till ett långsiktigt tänkande, inriktat på att uppnå en så god tandhälsa som möjligt för barnen till en låg kostnad. Vi vet att inslaget av förebyggande åtgärder har varit mycket stort, vilket självfallet också är fördelaktigt ur ekonomiska aspekter. Vi tycker att det är en mycket klok uppläggning som den borgerliga majoriteten nu vill bryta upp för systemskiftets skull. Det märker vi på alla områden. Vi tror att det är direkt farligt att de unga hamnar i den öppna vården med dess prestationsinriktade system. Vi märker det mycket tydligt, framför allt i storstäderna, och det är inte bra.

Den socialdemokratiska regeringen tog i våras initiativ till en försöksverksamhet på tandvårdsområdet i några landstingskommuner. Syftet var att uppnå en ännu jämnare resursfördelning inom landet och en bättre hushållning med resurserna. I denna försöksverksamhet skulle också ingå en decentralisering av ansvaret från central nivå till lokal nivå samt möjlighet till avreglering. Vi tycker att det är viktigt att denna försöksverksamhet verkligen får fortsätta. Den skulle ge svar på viktiga frågor. Speciellt viktigt är det att den får slutföras innan man fingrar på taxsystemet. Framför allt skulle den ta upp en än jämnare resursfördelning. Vi märker nu att det finns en överförbrukning av tandläkarbesök och tandvård i storstadsregionerna. Det är en snedfördelning, och det är viktigt att man kan rätta till den. Det kan man, som vi ser det, göra genom vissa styrmedel.

Det som förs fram nu är signaler, eftersom man säger att de här frågorna bereds av regeringen. Det blir en debatt på vårkanten. Men redan nu vill vi markera var vi står i de här frågorna. Vi tycker att tandvården är en oerhört viktig hälsofråga. Man har gjort stora framsteg, och vi tycker att det är klårfingrihet att ge sig in på detta.

Jag yrkar bifall till de båda socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 63 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! I detta betänkande behandlas några kvarvarande motioner från allmänna motionstiden. De upptar frågor som främst rör etableringsbe-

gränsningar för privattandläkarna, tandvårdstaxan och barn- och ungdoms- tandvården.

Låt mig inledningsvis säga att det är glädjande att tandhälsan hos svenska folket har förbättrats avsevärt de senaste åren. Inte minst barnens goda tandhälsa bör vi notera med tillfredsställelse. Majoriteten i utskottet bibehåller sin uppfattning att tvistefrågorna som rör etableringsbegränsningarna och tandvårdstaxan snarast måste få sin lösning. Vi kan därför med glädje notera, som framgår av utskottets betänkande, att regeringen på flera sätt arbetar med förnyelsen av välfärdssystemen. Inte minst viktig är då valfriheten för den enskilde, möjligheten att välja sin egen tandläkare och även valfriheten för familjen att för barnen få välja den tandläkare som familjen finner bäst.

Det är också av avgörande betydelse att skilja ut den offentliga finansieringen och kontrollen från produktionen, oavsett om produktionen är privat, kooperativ eller offentlig.

I betänkandet tas också tandvårdstaxan upp. Det är nödvändigt, kanske främst av kostnadsskäl, att konkurrens och effektivitet uppnås. Genom konkurrens ökar man effektiviteten inom tandvården. Främst med tanke på att kostnaderna skenar i väg är det viktigt att öppna nya vägar för att komma till rätta med problemen.

Herr talman! Till betänkandet har socialdemokraterna fogat två reservationer, dels om etableringsbegränsningen, dels om tandvårdstaxan.

De framhårdar fortfarande med att motiven för fortsatt etableringsbegränsning kvarstår. De vill fortfarande genom etableringskontrollen styra tandläkare från storstäderna till orter med underskott eller glesare tillgång på tandläkare. Att systemet inte har fungerat visas av, som Börje Nilsson säger, att det finns betydligt fler tandläkare i storstäderna, främst i Stockholm, trots att vi har haft de här regleringarna i många år. Det blir inte bättre vård, Börje Nilsson, och inte vård på lika villkor oavsett var man bor, som ni säger, om man har de här begränsningarna. Systemet har visat att det inte fungerar. Det är därför vi måste hitta andra vägar. Vi ser inte någon annan möjlighet än att avskaffa regleringarna och öppna för fri etablering. Vi tror att det är den väg man kan gå för att komma till rätta med detta.

Herr talman! Inledningsvis anförde jag att barn- och ungdomstandvården har lyckats mycket bra. Men det får inte vara ett argument för att föräldrarna inte skall ha möjlighet att välja, låt oss kalla det en egen hustandläkare, till vilken hela familjen kan gå.

Det förvånar mig att socialdemokraterna vidhåller att man enbart i glesbygder kan tillåta en uppluckring av monopolet. Om barnens tandhälsa enbart beror på folktandvården, blir frågan varför glesbygdsbarnen skall diskrimineras. Självklart är det inte på det sättet.

I den översyn som regeringen avser att göra när det gäller etableringsfriheten, valfriheten för den enskilde, förutsätter majoriteten att frågorna löses så snabbt som möjligt.

Herr talman! I reservation 2 anser socialdemokraterna att resultatet av försöksverksamheterna bör avvaktas innan några större förändringar görs i tandvårdstaxan. Det är viktigt att tandvårdstaxan får ett inslag av förebyggande verksamhet, så att stora kostnadskrävande insatser så långt möjligt

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Tandvårds-
försäkringen*

minimeras. Det är bara att beklaga att socialdemokraterna trummade igenom en stympad försöksverksamhet, som inte ger svar på alla frågor. Majoriteten förutsätter att förändringar i tandvårdstaxan utformas så att ökad konkurrens och mångfald kommer just konsumenterna till godo. Om redan avslutad försöksverksamhet ger ett sådant resultat återstår att se. Det får vi utvärdera när den dagen kommer.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet samt avslag på reservationerna 1 och 2.

Anf. 64 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Man rider på begreppet valfrihet. Men, Sigge Godin, för vem blir det valfrihet? För tandläkarna kan hända, som kan etablera sig var som helst, men inte för de enskilda människorna. Det är väl helt klart att många i Västernorrland, i Sigge Godins egna hemtrakter, kommer i kläm om man plockar bort etableringsbegränsningen. Den har haft oerhörda fördelar. Vi har fått tandvård i hela landet, var man än bor, vågar jag påstå. Tandhälsan har också förbättrats avsevärt.

Jag tycker att man skall analysera litet djupare vad de här borgerliga förslagen innebär. Det är helt klart att de kommer att gå ut över tandvården på de mindre orterna. Den blir också väsentligt mycket dyrare. I dag omfattar barn- och ungdomstandvården alla barn och är kostnadsfri. Vad händer med denna i fortsättningen? Vad jag förstår kommer förslagen att innebära att det blir en fördyring för de enskilda familjerna. Man minskar naturligtvis också effektiviteten.

Det viktiga när det gäller socialförsäkringen och vård är att det är lika villkor i hela landet, inte att rida på några borgerliga privatiseringsdoktriner. Det är hela tiden människan som måste sättas främst. Men man sviker, framför allt i Sigge Godins hemtrakter, barnen, de enskilda människorna, med sådana här förslag.

Anf. 65 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag skall kommentera några av Börje Nilssons påståenden. Han sade tidigare att vi ändrar system för systemskiftets skull. Jag försökte i min inledning säga att det faktiskt handlar om att se till att det finns tillgång på tandläkare i hela landet för konsumenternas skull, så att de kan få den valfrihet som de önskar. Börje Nilsson aktade sig självfallet väldigt noga för att ta upp en diskussion om huruvida etableringsregleringarna nu har lett till att vi har tandläkare att tillgå i hela landet och i samma omfattning, för Börje Nilsson vet att det inte är så. Det finns tandläkare som vill etablera sig, men de får inte göra det, utan konsumenterna är hänvisade enbart till folktandvården. Nu finns det många som tycker att det är väldigt bra, medan andra tycker att valfriheten faktiskt är det viktigaste.

Börje Nilsson tog tidigare upp frågan om de höga kostnaderna. Vi har en skenande ekonomi även här. Kostnaderna rakar i höjden, och den socialdemokratiska regeringen insåg på sin tid också att någonting måste göras. Därför skulle jag vilja säga till Börje Nilsson: Visst var det litet beklämmande att vi inte kunde enas om en mycket vid och omfattande försöksverksamhet där vi vägrade in alla aspekter. Hade vi gjort det, hade vi så småningom fått

mycket bra svar på alla de frågor som vi nu ställer om hur vi skall bemästra kostnaderna, hur tillgången på tandläkare skall kunna bli lika oavsett var man bor i landet och hur man kanske kan locka ut en del av tandläkarna från Stockholmsregionen.

Det är inte så, Börje Nilsson, att mitt hemlän har haft någon lysande tillvaro på tandläkarfronten, eftersom ni har reglerat systemet så stenhårt. Det är raka motsatsen, det har inte fungerat. Men nu finns det litet tid fram till våren, så ni kanske hinner komma på bättre tankar och börjar inse att vi måste öppna alla vägar för att få nyetableringar och för att kunna ge valfrihet till konsumenterna till en rimlig kostnad.

Anf. 66 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Det är, Sigge Godin, på det sättet att tack vare etableringsbegränsningen och andra instrument kan vi nu erbjuda en bra tandvård i hela landet. I dag finns naturligtvis fortfarande en snedfördelning. Jag har statistik som visar att det går åt två tandläkartimmar per varje invånare i Malmö, 1,8 i Göteborg, 1,6 i Stockholm men endast 0,85 i Västernorrland, varifrån Sigge Godin kommer. Och det här kommer att förstärkas om man tar bort etableringsbegränsningen. Man måste gå vidare. Därför är försöksverksamheten oerhört viktig. Den kommer att ge svar på vissa frågor om hur vi skall kunna få en ännu jämnare fördelning. Det är inte så att folk har sämre tänder i storstadsregionerna, men där är det en oerhörd överetablering. Det måste bli en jämnare resursfördelning.

Det handlar också om miljarder i socialförsäkringskostnader som måste användas på ett riktigt sätt och där man verkligen måste sätta rättvisan främst för alla människor oavsett var de bor.

Jag uppfattade det som så att Sigge Godin är litet grand på reträtt. Han sade att vi måste locka ut tandläkare till landsbygden. Fundera på det ett litet slag till, så kommer ni rätt. Jag tror att det är ytterst farligt att avskaffa den styrning som nu finns. Den måste finnas.

Anf. 67 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag vill bara än en gång tala om för Börje Nilsson att etableringsbegränsningarna – också med tanke på exakt de siffror som Börje Nilsson redovisade här – har visat att det alltså är sämre tillgång på tandläkare i exempelvis skogslänen. Det vill vi komma ifrån. Exakt det jag har bekrivit nu här har jag tagit upp i debatt efter debatt tidigare. Folkpartiet och de andra borgerliga partierna är inte på reträtt. Vi har samma uppfattning i dag som vi har haft tidigare. Vi har försökt påverka er gång efter annan och påpekat olika siffror som visar att systemet inte fungerar, varför vi måste göra någonting åt det. Men ni har inte velat lyssna, ni har över huvud taget inte velat ge exempelvis privattandläkare möjlighet till ett antal varierande försök. Försöken skulle i stället ligga enbart hos folktandvården. Men då får man de svar som man vill ha. Det är en brist som jag påpekat tidigare.

Trots detta ämnar vi låta denna försöksverksamhet fortgå. Sedan får vi utvärdera vad den kan ge. Men slutresultatet kommer sannolikt att bli att etableringsbegränsningen måste bort. Vi skall öppna för alla varianter, så att tandläkare kan etablera sig och välja lokalisering. Sedan kan kunden välja

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Tandvårds-
försäkringen*

vilken tandläkare han vill besöka. Det skall också finnas möjlighet för barnen att gå hos samma tandläkare som föräldrarna, om föräldrarna så tycker. Det är konsumenten som skall välja, inte vi politiker.

Anf. 68 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Jag har en känsla av att vi pratar förbi varandra, och det är synd i en sådan här debatt. Det är ändå så, Sigge Godin, att införandet av fri etablering innebär att ännu fler tandläkare etablerar sig i storstadsregionerna. Det måste finnas en styrning, för annars förvärras problemen ännu mer – det är helt klart. Därför är försöksverksamheten oerhört viktig. Jag hoppas att den borgerliga regeringen ändå fortsätter den, för den skall ge svar på frågan om möjligheten att gå ännu längre i styrning för att vi inte skall få en överetablering och överkonsumtion av tandvård i storstadsregionerna. Man måste öppna möjligheterna ännu bättre för tandvård på de mindre orterna, t.ex. hemma hos Sigge Godin.

Anf. 69 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Får jag bara kort säga, när nu Börje Nilsson hänvisar till mitt hemlän, att jag vet att etableringsbegränsningen har gjort att det inte finns tillgång till så många tandläkare som vi behöver. Det är en brist som vi inte kan komma ifrån utan som vi måste avhjälpa. Den nya regeringen kommer att se till att frågan löses.

Börje Nilsson talar om att man måste gå ännu längre i fråga om styrning. Får jag då som avslutning säga att i arbetet med att styra tandvården ytterligare kommer socialdemokraterna inte att få något stöd från de borgerliga partierna – det kan jag försäkra.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 37 §.)

29 § Barn och ungdom

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1991/92:SoU1 Barn och ungdom.

Anf. 70 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Jag hade tänkt begagna det här tillfället där min motion behandlas till att ställa en del frågor till utskottets talesmän. Jag kan inte se så hemskt många från socialutskottet här, så jag vet inte om det är någon idé med det. Men jag vill ändå säga att jag tycker att det är anmärkningsvärt. Man hänvisar nämligen när det gäller min motion till en riksdagsbeställning som gränsar till det som jag har tagit upp i min motion. Det är alltså inte samma sak, och man har ingen åsikt i frågan över huvud taget.

Jag har alltså i min motion tagit upp frågan om barnens talerätt i sociala mål. Det handlar alltså om LVU och socialtjänstlagen. Frågan har varit föremål för kontinuerlig utredning sedan 1977. Jag väckte min första motion i

ärendet 1979. Man hänvisar hela tiden till fortsatt beredning av frågan. Naturligtvis skulle frågan ha lösts när vi gjorde förändringar i LVU förra hösten, men så skedde inte. Utskottet tyckte då att man fortfarande skulle avvakta regeringens bedömning av förslagen från utredningen om barnens rätt.

Jag väckte sedan ytterligare en motion under den allmänna motionstiden i år. Utskottet avfärdade motionen med att man inte bör föregripa regeringens kommande åtgärder i denna fråga. Utskottet hänvisade till det uppdrag som regeringen har fått med anledning av ett förslag från lagutskottet, som gäller mål om vårdnad och umgänge.

Jag hade tänkt att fråga om inte utskottet hade någon åsikt i denna fråga. Det hade varit bra om man i betänkandet hade beskrivit vad som har hänt på det här området. Detta ärende har alltså varit föremål för kontinuerlig beredning sedan 1977. Även om regeringen har ett uppdrag i en angränsande fråga, tycker jag inte att det fritar vare sig socialutskottet eller riksdagen från ansvar. Jag måste uttrycka min besvikelse över denna hantering.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 37 §.)

30 § Socialtjänst

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1991/92:SoU2 Socialtjänst.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 37 §.)

31 § Vissa frågor om bilismen m.m.

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1991/92:TU1 Vissa frågor om bilismen m.m.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 37 §.)

32 § Miljöfarligt avfall

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1991/92:JoU3 Miljöfarligt avfall (prop. 1990/91:188).

Anf. 71 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Riksdagen har i flera olika sammanhang haft anledning att diskutera och besluta om olika frågor som rör avfallshanteringen.

5 Riksdagens protokoll 1991/92. Nr 28

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Miljöfarligt
avfall*

Vi i vårt land producerar årligen 55 miljoner ton avfall – med avfall avses då restprodukter som det inte finns något intresse av att återanvända, utan som på något sätt måste sluthanteras, deponeras eller förbrännas. Av dessa 55 miljoner ton avfall är den största delen, 46 miljoner ton, s.k. branschspecifikt avfall från t.ex. byggbranschen. Hushållsavfallet utgör 3 miljoner ton och 1,5 miljoner ton består av slam från reningsverk. Den minsta definierade delen är det miljöfarliga avfallet som utgör 500 000 ton och som den här debatten, om det nu blir någon, – jag tycks vara tämligen ensam deltagare än så länge – och det här betänkandet handlar om.

Dessa siffror måste tas med stor reservation, eftersom de är mer än tio år gamla. Det verkligen beklagliga och en av anledningarna till att vi från vänsterpartiet har yrkat avslag på förslagen i den här propositionen är att kontrollen över avfallsströmmarna i vårt land är så dålig. Det gäller avfallet som helhet och i synnerhet det miljöfarliga avfallet.

Det finns alltså beräkningar som visar att av 500 000 ton miljöfarligt avfall kan det vara så mycket som 100 000 ton som på något sätt försvinner i hanteringen och som man inte vet vart det tar vägen.

När man ser på de behandlingsanläggningar som finns – varav SAKAB är en – visar det sig att mängderna miljöfarligt avfall som kommer in för hantering under senare tid har minskat. Man kan naturligtvis tycka att det är glädjande, vilket det också är om det betyder att det miljöfarliga avfallet minskar i verkligheten. Så länge kontrollen över avfallsströmmarna är dålig, finns det alltid en risk för att denna minskning i själva verket betyder att det miljöfarliga avfallet försvinner någon annanstans. Det behöver inte alltid försvinna på ett sämre sätt, men den risken finns.

Vi i vänsterpartiet menar att när man nu i propositionen föreslår ett utökat samarbete mellan Sverige och Norge med syfte att bygga ytterligare en behandlingsanläggning i Norge för miljöfarligt avfall, borde man – innan man kommit så långt som till ett avtal mellan två parter – ha haft en betydligt klarare bild över hur det framtida behovet när det gäller miljöfarligt avfall faktiskt kommer att se ut. Det borde ha funnits en analys av hur avfallsflödena i dag ser ut. Det borde också ha förts en diskussion om hur man skall hantera prissättningsproblematiken. Det är naturligtvis mycket dyrt att hantera miljöfarligt avfall, och det skall ju vara dyrt. Det är en princip som vi över alla partigränser är överens om, nämligen att förorenaren skall betala, ”polluter pays-principle”. Det betyder att man skall betala för att det miljöfarliga avfallet hanteras. Å andra sidan finns den uppenbara risken att man, om kostnaderna för omhändertagandet blir för höga, inte kan vara riktigt säker på att allt miljöfarligt avfall tas om hand, utan det kan ta andra vägar som betingar lägre kostnader för den som vill bli av med avfallet.

Vi anser att det inte är bra att sluta ett avtal i det uppenbara syftet att bygga en ny behandlingsanläggning för miljöfarligt avfall när kunskapen om det framtida behovet är så bristfällig. Visserligen sägs det i den socialdemokratiska regeringens proposition, vilket också utskottet understryker i sitt betänkande, att den gemensamma inställningen naturligtvis är att avfallsflödena skall minimeras. Det är en bra princip som vi alla ställer oss bakom, men man måste också fundera litet grand över om de handlingar som man i praktiken utför ligger väl i linje med den principen.

Vi från vänsterpartiet menar att det inte är alldeles säkert att byggandet av en ny anläggning verkligen leder till att man med all kraft kommer att arbeta för att minimera underlaget för förbränningsanläggningarna.

Vi inser också att om man skall ha anläggningar, kan det vara mycket bra att de så att säga sinsemellan kan byta avfall, dvs. att SAKAB hanterar det som man är bra på att hantera och att en eventuell ny anläggning hanterar andra typer av avfall. Man kan dock inte bortse ifrån att det miljöfarliga avfallet måste transporteras långa sträckor, och det kan utgöra ett mycket stort problem. Detta kan ge lika negativa miljöeffekter som hanteringen i sig medför.

Det finns naturligtvis en risk för att ju mer man bygger ett system som förutsätter transport av miljöfarligt avfall långa sträckor, desto större är risken att någonting kan hända under transporten. Dessutom använder man vid SAKAB framför allt förbränning, för det är den metod man har – förbränning och så effektiv rening av rökgaserna som kan åstadkommas – för att ta hand om avfallet. Samtidigt utvecklas inom nya branscher olika metoder för att separera det miljöfarliga avfallet för att man skall få fraktioner, dvs. delar, av avfallet som kan återanvändas. Sett i ett ekologiskt perspektiv måste det naturligtvis vara bättre om man kan gå fram den vägen och hitta nya behandlingsmetoder när det gäller det miljöfarliga avfallet som möjliggör en större grad av återvinning och en mindre grad av förbränning – helst bör vi ju helt komma bort ifrån förbränning av det miljöfarliga avfallet.

Att nu bygga fast sig i en struktur där man använder en teknik som redan är föråldrad kommer inte heller att gynna den nya och mer miljövänliga utvecklingen. Det är också ett av skälen till att vi i vänsterpartiet har sagt nej till förslaget om att etablera ett fast samarbete mellan Sverige och Norge när det gäller att behandla miljöfarligt avfall.

En annan princip som vi alla är överens om är att man inte skall exportera miljöfarligt avfall till länder som av ekonomiska skäl tvingas att ta emot andra länders avfall för att tjäna pengar på avfallshantering, samtidigt som dessa länder inte kan garantera att avfallet tas om hand på ett tillfredsställande sätt. Vi har i Sverige dåliga erfarenheter av hur tidigare export av miljöfarligt avfall har fungerat. Vi har inte haft tillräcklig kontroll över hur de mottagande ländernas hanteringsanläggningar har sett ut. Någon risk av den karaktären föreligger naturligtvis inte vid samarbetet med Norge, men den principiella inställningen att miljöfarligt avfall i första hand skall hanteras i det land där det uppkommer är viktigt att markera och hålla fast vid.

Också vid SAKAB, där samhället ännu så länge är den dominerande ägaren, har man varit kritisk till att i det här osäkra läget gå vidare och fullfölja detta avtal med Norge. Man har velat att Sverige skall vänta med att sluta ett avtal. En utredning är nämligen tillsatt som skall se över just strömmarna av miljöfarligt avfall och som skall lämna förslag till hur avfallet i framtiden skall hanteras.

Vi i vänsterpartiet tycker att det är väldigt märkligt att man, när man har tillsatt en utredning som vid årsskiftet 1991/92 skall avge sitt förslag, oavsett utredningens resultat går från ord till handling och fattar ett beslut av den här typen. Man kunde mycket väl ha väntat under dessa månader på utredningens resultat.

Herr talman! För vänsterpartiets räkning vill jag därför yrka avslag på hemställan i jordbruksutskottets betänkande nr 3 och bifall till den särskilda meningsyttring som är fogad till detta betänkande och som vänsterpartiet står bakom.

Anf. 72 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 3 behandlas en proposition som avgavs av den förra regeringen, prop. 1990/91:188. Propositionen behandlar miljöfarligt avfall.

I propositionen lämnas förslag om ett samarbete mellan Sverige och Norge för att omhänderta miljöfarligt avfall. I tidigare motioner avseende avfallsområdet har vi hävdat behovet av att kraftigt minska det miljöfarliga avfallet genom att med ekonomiska styrmedel utöka ansvaret hos tillverkare.

Utskottets majoritet är överens om att ett gemensamt bolag med svenska och norska ägare bör bildas. Bolagets verksamhet bör syfta bl.a. till att analysera möjligheterna till att gemensamt uppföra anläggningar för miljöriktig hantering av det miljöfarliga avfallet.

Ett samarbete mellan de nordiska länderna på detta område är enligt vår mening fullt i linje med utgångspunkten att varje land har ansvar för det miljöfarliga avfallet.

De nordiska länderna har en hög och likartad ambition på miljöområdet. Därmed kan en specialisering på behandlingsområdet ske utan att grundläggande miljökrav äventyras.

Tendensen tycks dock vara att det miljöfarliga avfallet minskar, vilket är mycket bra. Det står också klart att behandlingsanläggningar i såväl Danmark som Finland har överkapacitet. Det finns alltså skäl att gå vidare i det nordiska samarbetet.

Genom samarbete med ett land, som nu när det gäller Norgeavtalet, är det meningen att man skall kunna ställa ansvarsfulla krav. Det bidrar vi i Sverige till genom att miljöfarligt avfall tas om hand på ett miljöriktigt sätt. Samma inriktning har man givetvis i Norge. Utskottet konstaterar också, i likhet med föredragande statsrådet, att hanteringen av miljöfarligt avfall är ett område som lämpar sig väl för nordiskt samarbete. Genom ett sådant samarbete kan en miljömässig kompetens och en effektiv specialisering när det gäller behandlingen av det miljöfarliga avfallet uppnås.

Även om målet är att minimera uppkomsten av miljöfarligt avfall måste betydande kapacitet för omhändertagande under överskådlig tid finnas tillgänglig. Därför bör också, som framhålls i propositionen, en utbyggnad av kapaciteten ske för att tillgodose kraven på kompetens och kostnadseffektivitet. Det medför en viss grad av specialisering, i många fall ganska långtgående, vilket också är mycket bra. Samarbetet torde även innebära stora ekonomiska och hanteringsmässiga fördelar.

I likhet med vad som också framhålls i propositionen anser utskottet att en stegvis uppbyggnad av samarbetet är att föredra. Ett sådant förfarande skapar den nödvändiga flexibiliteten vid beslutsfattandet. Det skapar goda förutsättningar för kontroll över utvecklingen samt möjligheter att styra den

i en riktning som är positiv från såväl miljömässiga som företagsekonomiska synpunkter.

När det nu aktuella gemensamma bolaget har klarlagt förutsättningarna är det möjligt att gå vidare i samarbetet.

Vi har i olika sammanhang tagit upp ägarfrågan. Vi anser att det är viktigt att man på sikt skapar ett förhållande där användarna av dessa anläggningar är delägare. Det skapar bredare möjligheter för ett ökat intresse. Och det ökade intresset kan utan tvivel leda till att vi får fram nya och förbättrade metoder när det gäller att lösa dessa mycket viktiga problem. På sikt ser vi det alltså som nödvändigt att man försöker bredda ägaransvaret, att staten inte helt och hållet äger dessa anläggningar. Det ligger i tiden, och det skapar ett gemensamt ansvar för framtiden.

Annika Åhnbergs farhågor i fråga om transporter och annat kommer givetvis även i fortsättningen mycket noga att uppmärksammas. Det är uppenbart att regeringen kommer att följa den fortsatta utvecklingen på detta område och vid behov vidta de åtgärder som kan anses erforderliga. Men vi tycker ändå att det är viktigt att vi redan i dag tar ställning för att bilda detta bolag som innebär ett breddat samarbete. Det finns ingen anledning att vänta. Av det skälet har vi från den borgerliga sidan i dessa delar också gett denna proposition vårt stöd.

Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet om miljöfarligt avfall.

Anf. 73 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Ingvar Eriksson argumenterar ju på ett utmärkt sätt, inte för sin och utskottsmajoritetens ståndpunkt, däremot för min, tycker jag.

När propositionen lades fram i våras byggde den på antagandet att mängderna miljöfarligt avfall ökade och att det därför behövdes nya behandlingsanläggningar. Men redan i våras när riksdagen behandlade miljöpolitiken för de närmaste åren, visste vi att det inte var så utan att mängderna i stället minskade. Men det är osäkert varför. Ingvar Eriksson hade då egna partikamrater som väckte motioner just i denna fråga och som ifrågasatte behovet av nya anläggningar när mängderna miljöfarligt avfall minskade i stället för att öka. Propositionen bygger alltså på gamla fakta, och den är inte aktuell. Bara det tycker jag borde ha varit ett skäl för den nya regeringen att återkalla den. Det gjorde regeringen inte.

Sedan säger Ingvar Eriksson att de, som han påstår, ökande mängderna miljöfarligt avfall leder till att man behöver nya anläggningar. Samtidigt redovisar han det som mycket riktigt är ett faktum, nämligen att det finns ledig behandlingskapacitet i såväl Danmark som Finland. Det är alltså mycket osäkert om man behöver bygga en ny anläggning. Han talar om behovet av att ta fram nya metoder. Ja visst, det är ytterligare ett bra argument för att inte bygga en anläggning som bygger på gammal teknik, som redan nu håller på att bli föråldrad.

Jag har mycket svårt att föreställa mig, Ingvar Eriksson, att några aktörer på någon marknad kan tänka sig att bygga en dyr och kostsam anläggning och sedan se den läggas i malpåse och aldrig komma till användning. Därför är det mycket svårt att förena byggandet av en anläggning med gammal teknik med framtagandet av nya metoder och med minimerandet av mängderna

miljöfarligt avfall. Jag kan därför inte förstå annat än att det är ett helt ologiskt och orimligt beslut som jordbruksutskottet föreslår att riksdagen skall fatta. Och jag kan inte förstå annat än att det från utskottsmajoritetens och eventuellt riksdagsmajoritetens sida tyder på ett bristande intresse och en bristande insikt i denna oerhört viktiga miljöpolitiska fråga.

Anf. 74 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Annika Åhnberg framhåller att jag har sagt att mängderna minskar. Vi är överens om att mängderna av vissa avfallsslag minskar. Men det finns också andra avfallsslag som kan öka. Och vi får vara klara över att detta inte är någon statisk situation, utan avfallet kommer hela tiden framöver att öka på vissa områden och minska på andra. Men den sammantagna strävan är naturligtvis att vi totalt sett måste minska dessa mängder miljöfarligt avfall. Det är givetvis också ett av skälen till att man nu menar att en viss utbyggnad behövs. Det handlar om specialisering och nya metoder. Det är väl självklart, Annika Åhnberg, att inga nya anläggningar byggs med användning av gammal teknik. Det trodde jag ändå att vi var överens om. Vi finner då trots allt att det inte finns någon anledning att återkalla den här propositionen. Däremot har jag redan sagt att regeringen följer utvecklingen och gör det med det ansvar som man kan begära av en regering.

Anf. 75 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i denna debatt. Men Annika Åhnberg insinuerade i sitt senaste inlägg att utskottet som sådant inte skulle verka för en miljövänlighet och att detta förslag på något sätt skulle vara negativt för miljön. Det var ungefär vad hon sade. Då reagerade jag.

Vad Annika Åhnberg har sagt i denna debatt är att man skall förhålla frågan om hur vi skall hantera det miljöfarliga avfallet på ett bra sätt. Vi skall vänta på ytterligare utredningar. Som jag ser det är detta en ny inställning från vänsterpartiet.

I propositionen har ju de grundläggande synsätten tagits upp i fråga om att minimiera mängden avfall. I propositionen tar man upp hur vi skall klara en miljöriktig hantering av det miljöfarliga avfallet.

Jag tror egentligen att vi är överens. Men av någon anledning måste vänsterpartiet ändå foga en meningsyttring till betänkandet. Då är frågan varför man gör det. Jo, det är för att till varje pris få profilera en egen hållning i miljöfrågorna. Men jag tror, Annika Åhnberg, att vi nog har passerat det stadiet i miljödebatten i Sverige då man från de olika partierna till varje pris måste hitta en sorts egen profileringsmöjlighet när vi egentligen är överens om färdriktningen. Jag skulle faktiskt vilja uppmana Annika Åhnberg att försöka att inte i varje fråga framöver hitta egna vägar bara för att mäla ut partiet utan att i stället ta fasta på det som vi är överens om, vilket är det mesta i fråga om en miljöriktig väg.

Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 76 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag tillåter mig faktiskt att tycka att det är både förmätet och oförskämt av Dan Ericsson i Kolmården att påstå att vi från vänsterpartiets

sida skulle vilja använda denna oerhört viktiga miljöfråga för att profilera oss. Men det är väl så, Dan Ericsson, att efter sig själv dömer man andra.

Våra argument för att i denna situation vilja avslå propositionen är mycket enkla och mycket hållbara. Propositionen bygger på grundläggande antaganden som inte längre är giltiga. Den bygger på en situation som vi för bara några år sedan hade, nämligen att mängderna miljöfarligt avfall stadigt växte. Jag tror att vi alla minns med vilken desperation man runt om i vårt land letade efter en kommun, som var villig att åta sig att bygga ett s.k. Sakab nr 2, utan att hitta en sådan kommun. En sådan anläggning är i sig inte utan problem, som kanske Dan Ericsson i Kolmården tror. Den ger i sig upphov till utsläpp som är skadliga för miljön och som skapar stor oro och ångest hos de människor som kommer att leva i närheten av anläggningen. Det bör därför vara ansvarsfulla politikernas grundläggande inställning att man bara i yttersta nödfall skall bygga en sådan anläggning.

När själva grunden för förslaget om samarbete har ryckts undan, när det visar sig att mängderna miljöfarligt avfall inte längre ökar, varför skall man då gå vidare med ett projekt som har tappat sin aktualitet? Varför kan man då inte vänta litet och se efter vad det beror på att mängderna minskar?

Vi i vänsterpartiet vill inte tillsätta en ny utredning. Det finns en redan. Den skall vara färdig till årsskiftet, om en månad. Det är väl inte så märkligt att man vill invänta resultatet av den utredningen? Det är märkligare att tillsätta en utredning som lägger ned arbete och möda och sedan fatta beslut utan att bry sig om vad utredningen har kommit fram till.

Herr talman! Jag tycker att vänsterpartiet har sakliga och bra argument för vår hållning i frågan. Det tycker jag däremot inte att utskottsmajoriteten har. Jag vidhåller min uppfattning att det är slöhet och brist på engagemang i denna viktiga fråga som gör att den nya regeringen inte har återkallat propositionen eller tagit sig tiden och ansträngningen att tänka efter först innan man går vidare med förslaget.

Om det visar sig, när man har sett över frågan och fattat politiska beslut, att det behövs ett bolag och ett fortsatt samarbete, har vi i vänsterpartiet inget emot detta. Vi tycker att sådana beslut skall vara väl underbyggda och grundas på fakta, inte på uppenbarligen förlegade fakta eller brist på kunskaper.

Anf. 77 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! Annika Åhnberg hävdar att jag var oförskämd och förmänten. Det var inte min mening. Jag ville peka på att vänsterpartiet egentligen inte har någon annan uppfattning än det som framgått av propositionen och utskottsbetänkandet. Det handlar här inte bara om en utskottsmajoritet, utan det är hela utskottet som står bakom betänkandet.

Givetvis är det som Åhnberg säger, att frågan inte är utan problem på något sätt. Det vet vi sedan tidigare. Men det handlar om att hantera en verklighet där vi har detta miljöfarliga avfall. Då kan vi inte sitta och vänta på att avfallet samlas på hög på diverse ställen. Vi har att hantera denna verklighet hur besvärlig den än är. Då gäller det att ha en långsiktighet och planering för att klara problemen. Detta är ändå ett steg i rätt riktning.

Något beslut har inte fattats om att något skall byggas. Förutsättningarna

skall analyseras om hur vi fortsättningsvis skall hantera detta miljöfarliga avfall.

Anf. 78 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Annika Åhnberg talar om och påstår att orsaken till att den nuvarande regeringen inte dragit tillbaka propositionen skulle vara slöhet och oengagemang när det gäller miljöfrågor. Det är ett häpnadsväckande påstående!

Det är alldeles uppenbart att resultatet av den utredning som nu arbetar med stor sannolikhet inte kommer att förändra synen med hänsyn till det beslut vi i dag fattar. Vi tycker att det är beklagligt att Annika Åhnberg inte vill vara med på detta enhälliga betänkande. Vi menar att avfallet skall tas omhand på ett så bra sätt som möjligt, och det är viktigt med uppslutning kring bolaget såväl från ägarens sida som från den som bolaget betjänar. Vi ser framför oss en situation där både kommunerna och industrin bör samverka och ha del i ägandet av bolaget. Hanteringen av miljöfarligt avfall skall fungera på ett för alla berörda parter godtagbart sätt. Vi skall därmed också stimulera ny teknik, nya lösningar och bredda intresset och ansvaret för dessa viktiga frågor. Det tyder faktiskt inte på brist på miljöengagemang. Tvärtom, vi tar detta på mycket stort allvar.

Anf. 79 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag förstår att Ingvar Eriksson gärna hade sett att ett enhälligt utskott hade stått bakom betänkandet. Det är naturligtvis obekvämt att ha företrädare för partier i utskottet som inte så enkelt sluter upp kring denna linje utan hävdar egna och andra uppfattningar. Jag tror att den nya regeringen får lov att vänja sig vid att miljö . . ., vänsterpartiet gör så. Vi ser det som en viktig uppgift för oss att värna miljöintresset i riksdagen.

Det är bra att vi alla är överens om den grundläggande principen att mängden miljöfarligt avfall skall minimeras. Men vi tar oss friheten att ifrågasätta om det rätta sättet att åstadkomma detta är att planera för nya anläggningar. Vi tycker åtminstone att ett beslut i frågan borde ha underbyggts bättre.

Jag tycker inte att Dan Ericsson i Kolmården skall lägga ned så mycket möda på att för kammaren tolka vad jag egentligen tycker och vad han och jag är överens om. Jag kan förklara för kammaren mina och vänsterpartiets ståndpunkter, och Dan Ericsson borde lämpligen ägna sig åt att förklara sina och kds ståndpunkter.

Anf. 80 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag beklagar att vi inte har kunnat bli enhälliga. Vi är givetvis beredda på att det kan bli opposition i kammaren. Men jag beklagar mest angreppet på den nya regeringen och dess miljöpolitik. Jag vill än en gång fastslå att samtliga fyra partier i regeringskonstellationen har ett engagemang när det gäller miljöfrågor. Regeringen kommer, som det står i betänkandet, att följa utvecklingen och vidta de åtgärder som är befogade med hänsyn till den utveckling som kommer.

Anf. 81 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! Jag kan lugna Annika Åhnberg med att jag givetvis i första hand kommer att plädera för kristdemokraternas ståndpunkter i de miljöpolitiska ställningstagandena. Men jag måste ändå få ha friheten att uttrycka att när vänsterpartiet och utskottet i det här fallet har ungefär samma uppfattning och vänsterpartiet ändå till varje pris måste måla sig ur, så tycker jag inte att detta är rimligt, och det skapar inte förtroende för miljöpolitiken.

Det kanske var en freudiansk felsägning från Annika Åhnbergs sida, men hon verkar också vilja tala å miljöpartiets vägnar i den här frågan. Annika Åhnberg skall kanske själv hålla reda på vilket parti hon företräder.

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Miljöfarligt
avfall*

Anf. 82 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Det är självklart att jag också vill företräda miljöintressen. Jag kan inte se att det är det minsta märkligt med det. Jag beklagar att miljöpartiet inte längre finns i denna församling.

Ja, vi är överens om den grundläggande principen – åtminstone verkar det så i ord – att mängderna miljöfarligt avfall skall minskas. När jag ser de konkreta förslag som utskottsmajoriteten kommer med, ifrågasätter jag om vi i praktisk handling är överens.

Vi bedömer inte den nya regeringens miljöpolitik, Ingvar Eriksson, utifrån några förutfattade meningar eller utifrån något ställningstagande redan på förhand att den kommer att vara dålig för miljön.

Vi kommer, som i detta fall, att bedöma varje förslag utifrån vad det sakligt innehåller, och på grundval av det kommer vi att fatta våra beslut. Det är precis vad vi har gjort med denna proposition. Vi har kommit till slutsatsen att det i det här skedet vore bättre att vänta med att ingå detta avtal och i stället se över förutsättningarna än en gång.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 37 §.)

33 § Direktverkande el för uppvärmning i byggnader m.m.

Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1991/92:BoU1 Direktverkande el för uppvärmning i byggnader m.m.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades efter 37 §.)

34 § Plan- och bygglagen

Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1991/92:BoU2 Plan- och bygglagen.

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

*Rikets administrativa
indelning
m.m.*

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 37 §.)

35 § Egenskapskrav på byggnader m.m.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1991/92:BoU3 Egenskapskrav på byggnader m.m.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 37 §.)

36 § Rikets administrativa indelning m.m.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1991/92:BoU4 Rikets administrativa indelning m.m.

Anf. 83 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag vet att jag begår ett etiketsbrott, och konvensen kräver att jag skall sitta tyst. Men jag tänkte ändå göra ett försök att bryta mönstret.

Betänkandet från bostadsutskottet tar upp viktiga frågor om Sveriges regionala indelning. Utskottet väljer att avstyrka alla motioner och hänvisa till pågående utredningar. Det är kanske så man skall göra.

Jag tror att frågorna om Sveriges framtida regionala organisation kommer att bli en av 1990-talets absolut viktigaste frågor – både med tanke på behovet av ökad demokrati, större effektivitet i beslutsfattandet och regionernas betydelse i det nya Europa. De utredningar som nu pågår i frågorna är enligt min mening inte tillräckligt långtgående. Mer radikala grepp måste tas. Sverige kan rimligen inte längre bestå av 24 olika regioner. Vi behöver större och slagkraftigare regioner med direkt valda regionparlament i någon form.

I Skåne är vi på gång med ett gemensamt Skåne, ett mer sammanhållet och samlat landskap. Vi får se hur långt vi kan komma och hur fort det kan gå. Liknande tankegångar finns på andra håll i vårt land. Det behandlas också i några av dessa motioner.

Herr talman! Min förhoppning är att riksdagen och regeringen nu är beredda att visa större framsynhet och djärvhet när det gäller förnyelse av det regionala självstyret i vårt land än den gamla regeringen. Vi får inte återigen hamna i ett tröstlöst utredande år efter år.

Avslutningsvis kan konstateras, vilket också görs i betänkandet, att Sverige har haft en praktiskt taget oförändrad länsindelning i 200 år. Det är på tiden att vi i denna församling nu intresserar oss mer för dessa frågor och vågar ta i dem. Dessutom måste debatten föras ut i landet. Nu är tid att handla, herr talman. Undervisad om hur man agerar i en sådan här situation, har jag inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

37 § Godkännande av Esbokkonventionen

Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1991/92:BoU5 Godkännande av Esbokkonventionen om miljökonsekvensbeskrivningar i ett gränsöverskridande sammanhang (prop. 1991/92:5).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Företogs till avgörande skatteutskottets betänkanden 1991/92:SkU1 och SkU3, finansutskottets betänkanden 1991/92:FiU1, FiU2, FiU3 och FiU4, lagutskottets betänkanden 1991/92:LU1, LU2, LU3 och LU4, försvarsutskottets betänkanden 1991/92:FöU1, FöU2, FöU3 och FöU4, socialförsäkringsutskottets betänkanden 1991/92:SfU1 och SfU2, socialutskottets betänkanden 1991/92:SoU1 och SoU2, trafikutskottets betänkande 1991/92:TU1, jordbruksutskottets betänkande 1991/92:JoU3 samt bostadsutskottets betänkanden 1991/92:BoU1, BoU2, BoU3, BoU4 och BoU5.

Skatteutskottets betänkande SkU1

Utskottets hemställan bifölles.

Skatteutskottets betänkande SkU3

Mom. 1 (omsättningsskatten på aktier m.m.)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölles med 168 röster mot 133 för hemställan i reservationen av Lars Hedfors m.fl. och meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Mom. 2 (en ny särskild skatt i den finansiella sektorn)

Utskottets motivering godkändes med 272 röster mot 15 för meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Finansutskottets betänkande FiU1

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Hans Gustafsson m.fl. – bifölles med acklamation.

Finansutskottets betänkande FiU2

Utskottets hemställan bifölles.

Finansutskottets betänkande FiU3

Utskottets hemställan bifölles.

Finansutskottets betänkande FiU4

Utskottets hemställan bifölles.

Lagutskottets betänkande LU1

Utskottets hemställan bifölles.

Lagutskottets betänkande LU2

Utskottets hemställan bifölles.

Lagutskottets betänkande LU3

Utskottets hemställan bifölles.

Lagutskottets betänkande LU4

Utskottets hemställan bifölles.

Försvarsutskottets betänkande FöU1

Utskottets hemställan bifölles.

Försvarsutskottets betänkande FöU2

Utskottets hemställan bifölles.

Försvarsutskottets betänkande FöU3

Utskottets hemställan bifölles.

Försvarsutskottets betänkande FöU4

Utskottets hemställan bifölles.

Socialförsäkringsutskottets betänkande Sfu1

Mom. 1 (överensstämmelse mellan förmåner och avgifter)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölles med 168 röster mot 131 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen av Doris Håvik m.fl. anförda motiveringen. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2–4

Utskottets hemställan bifölles.

Socialförsäkringsutskottets betänkande Sfu2

Mom. 1 (etableringsbegränsningen m.m.)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölles med 172 röster mot 126 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 1 av Doris Håvik m.fl. anförda motiveringen.

Mom. 2 (tandvårdstaxan)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 2 av Doris Håvik m.fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

Mom. 3–5

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU1

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU2

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU1

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU3

Mom. 1 (riktlinjer för det fortsatta samarbetet)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 15 för meningsyttringen av Annika Åhnberg.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU1

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU2

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU3

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU4

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU5

Utskottets hemställan bifölls.

38 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1991/92:40 Vissa socialförsäkringsfrågor, m.m.

1991/92:Sf10 av Gullan Lindblad m.fl. (m, fp, c, kds)

1991/92:Sf11 av Fredrik Reinfeldt (m)

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

1991/92:Sf12 av Doris Håvik m.fl. (s)
1991/92:Sf13 av Doris Håvik m.fl. (s)
1991/92:Sf14 av Berith Eriksson m.fl. (v)
1991/92:Sf15 av Margitta Edgren (fp)

med anledning av skriv. 1991/92:42 Redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika
1991/92:U7 av Lars Moquist m.fl. (nyd)

med anledning av prop. 1991/92:47 Ändrad instansordning enligt bilavgaslagen (1986:1386)
1991/92:Jo16 av Jan Sandberg m.fl. (m, fp, c, kds)
1991/92:Jo17 av Max Montalvo (nyd)

med anledning av prop. 1991/92:52 Regional ledningsorganisation inom polisen
1991/92:Ju6 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp, m, kds)
1991/92:Ju7 av Lars Stjernkvist m.fl. (s)

med anledning av prop. 1991/92:56 Bostadsbyggandets finansiering år 1992, m.m.
1991/92:Bo2 av Ingvar Carlsson m.fl. (s)
1991/92:Bo3 av Lars Werner m.fl. (v)

med anledning av prop. 1991/92:57 Ändring i lagen (1991:742) om byggnadsgaranti, m.m.
1991/92:Bo4 av Oskar Lindkvist m.fl. (s)

med anledning av prop. 1991/92:65 Valfrihet i barnomsorgen
1991/92:So7 av Ingvar Carlsson m.fl. (s)
1991/92:So8 av Gustaf von Essen (m)
1991/92:So9 av Johan Brohult (nyd)
1991/92:So10 av Inga-Britt Johansson m.fl. (s)
1991/92:So11 av Lennart Hedquist m.fl. (m)
1991/92:So12 av Lars Werner m.fl. (v)
1991/92:So13 av Roland Larsson (c)
1991/92:So14 av Harry Staaf (kds)

39 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställdes

den 18 november

1991/92:48 av *Stig Rindborg* (m) till kommunikationsministern om finansieringen av Arlandabanan m.m.:

Till statsrådet Mats Odell angående den privata sektorns medverkan i Arlandabanan och andra infrastrukturinvesteringar.

Sverige står inför stora utmaningar när det gäller att snabbt upprusta, modernisera och bygga ut infrastrukturen. Tillgången till bra vägar, en konkurrenskraftig järnväg och ett väl utbyggt flygnet är en förutsättning för att vi skall kunna kompensera vårt geografiska läge i förhållande till våra viktigaste konkurrensländer.

Såväl i den förra regeringens tillväxtproposition som i regeringsförklaringen av den 4 oktober framhålls betydelsen av en sådan utbyggnad av infrastrukturen för den övergripande tillväxten.

För att åstadkomma denna kraftsamling, vars omfattning uppskattats till ca 100 miljarder under 1990-talet, krävs att både statliga och privata resurser mobiliseras. Regeringen har redan anvisat att, förutom ordinarie anslag, använda de medel som staten erhåller vid privatisering av statliga företag för infrastrukturessatningar.

Men även den privata sektorn måste om möjligt göras delaktig i infrastrukturuppbyggnaden. Detta har flera fördelar. Om den privata sektorn kan involveras i sådana projekt, som både är samhällsekonomiskt och företagsekonomiskt motiverade, kan det rent statliga kapitalet användas till sådana projekt som inte är företagsekonomiskt lönsamma, eller har en mycket lång pay-off-tid.

För det andra är det en nationell uppgift att skapa investeringsmöjligheter inom landet. Under ett flertal år har svenskt investeringskapital lämnat Sverige och utländska företag har endast i begränsad utsträckning investerat i Sverige.

Arlandabanan, som ställts som villkor för uppförandet av en tredje landningsbana på Arlanda, är troligen det projekt som har de bästa företagsekonomiska förutsättningarna.

Flera privata intressenter har visat intresse av att erbjuda en helhetslösning, inkl. huvudsaklig finansiering, avseende Arlandabanan. Vidare finns ett intresse att tillsammans med regeringen och banverket diskutera hur ett sådant privat förslag kan anknytas till övergripande ambitioner om avreglering och konkurrens, och hur en privat monopolsituation undviks. Det senare uppges inte utgöra något problem.

Någon reell förhandling med utgångspunkt från de privata konsortiernas förslag genomfördes icke av den tidigare regeringen, som i stället förordade en helt statlig lösning; finansierad av anslag, upplåning i Riksgälden alternativt upplåning med statsgaranti. Genom ett regeringsbeslut om bildandet av ett gemensamt bolag mellan banverket och luftfartsverket, som dock ännu icke överlämnats till riksdagen, ville den förra regeringen besegla sitt beslut.

Ett regeringsbeslut innebärande att 200 milj.kr. anvisas för inledande arbete med det s.k. fyrspåret har möjliggjort för banverket att starta sådana arbeten, men detta innebär inte att en senare privat lösning omöjliggjorts.

Med hänsyn till den syn på den privata sektorn och dess medverkan i infrastrukturinvesteringar som redovisats av regeringen, torde en omprövning av den förra regeringens förslag avseende Arlandabanan vara naturlig.

Med anledning av ovanstående skulle jag vilja rikta följande frågor till statsrådet Mats Odell:

1. På vilket sätt avser statsrådet verka för att den privata sektorn kan delta i och dela affärsrisken vid de infrastrukturprojekt där sådant intresse viksats?
2. Avser statsrådet initiera förhandlingar med de privata konsortierna avseende Arlandabanan?

40 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 19 november

1991/92:162 av *Catarina Rönnung* (s) till justitieministern om förbud mot deltagande i rasistiska organisationer:

Invandrarminister Birgit Friggebo har i en interpellationsdebatt den 13 november uttalat att "det vore en elegant lösning att inte förbjuda rasistiska organisationer som sådana utan just personerna som deltar i verksamheten".

Är det justitieministerns uppfattning och regeringens samlade bedömning att en framkomlig väg för att bekämpa en tilltagande främlingsfientlighet skulle vara att föreslå riksdagen anta en lag som förbjuder deltagande i och stöd till rasistiska organisationer?

1991/92:163 av *Eva Zetterberg* (v) till socialministern om s.k. surrogatmödraskap:

Har regeringen för avsikt att ändra lagstiftningen så att s.k. surrogatmödraskap blir juridiskt accepterat?

1991/92:164 av *Sten Östlund* (s) till arbetsmarknadsministern om sysselsättningen inom byggsektorn:

I frågestunden den 14 november förklarade regeringens främsta företrädare att *alla* åtgärder på det ekonomiska området som regeringen föreslagit riksdagen för beslut är ägnade att gynna fördelningspolitiken genom att öka tillväxten och därmed sysselsättningen.

Inom byggbranschen har såväl branschorganisationer som avtalsparterna förklarat att den osäkerhet som uppstått om lånevillkoren för framtiden, den fördyring som därav kan beräknas och därtill det sänkta investeringsbidraget för bostadsbyggandet från 9,3 % till 3,1 % som regeringen föreslagit kommer att innebära stopp för igångsättandet av nya byggprojekt med åtföljande utslagnings av såväl företag som anställda från byggbranschen.

Delar arbetsmarknadsministern sina regeringskollegers uppfattning att åtgärderna som regeringen föreslår vad avser byggandet kommer att öka tillväxten och sysselsättningen?

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 12 § anf. 27 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 18 § anf. 57 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

Vid protokollet

BENGT TÖRNELL

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 20 november

1§ Anmälan om försök med nya debattformer	1
Talmannen	
2§ Utökning av antalet suppleanter i utrikesutskottet	1
3§ Val av suppleant i utrikesutskottet	2
4§ Avsägelse	2
5§ Anmälan om kompletteringsval till Europarådets parlamenta- riska församling	2
6§ Justering av protokoll	2
7§ Hänvisning av ärende till utskott	2
Meddelande om samlad votering	2
8§ Teckning av aktier m.m. i Nordbanken	3
Näringsutskottets betänkande NU4	
Debatt	
Rolf L Nilson (v)	
Bengt Dalström (nyd)	
Rolf Dahlberg (m)	
<i>Beslut fattades efter 12 §</i>	
9§ Utrikeshandel	12
Näringsutskottets betänkande NU1	
Debatt	
Rolf L Nilson (v)	
Karin Falkmer (m)	
Anita Gradin (s)	
Nic Grönvall (m)	
Hadar Cars (fp)	
<i>Beslut fattades efter 12 §</i>	
10§ Utvinning av sand och olja på kontinentalsockeln	21
Näringsutskottets betänkande NU2	
Debatt	
Rolf L Nilson (v)	
Karin Falkmer (m)	
<i>Beslut fattades efter 12 §</i>	
11§ Vissa elfrågor	23
Näringsutskottets betänkande NU3	
<i>Beslut fattades efter 12 §</i>	
12§ Den arbetsrättsliga lagstiftningen, m.m.	23
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden AU1, AU2 och AU3	
Debatt	
Mona Sahlin (s)	
Karl-Erik Persson (v)	
Sonja Rembo (m)	
Elver Jonsson (fp)	

Marianne Andersson (c)		Prot. 1991/92:28
Beslut	37	20 november 1991
Näringsutskottets betänkande NU4		
Näringsutskottets betänkande NU1		
Näringsutskottets betänkande NU2		
Näringsutskottets betänkande NU3		
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU1		
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU2		
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU3		
Meddelande om samlad votering	39	
13 § Lotteriskatt m.m.	39	
Skatteutskottets betänkande SkU1		
<i>Beslut fattades efter 37 §</i>		
14 § Upphävande av lagen om skatt på omsättning av vissa värdepapper	40	
Skatteutskottets betänkande SkU3		
Debatt		
Yvonne Sandberg-Fries (s)		
Lars Bäckström (v)		
Knut Wachtmeister (m)		
Förste vice talmannen (om debattreglerna)		
<i>Beslut fattades efter 37 §</i>		
15 § Försäljning av kronoholmarna	50	
Finansutskottets betänkande FiU1		
Debatt		
Arne Kjörnsberg (s)		
Tom Heyman (m)		
<i>Beslut fattades efter 37 §</i>		
16 § Organisationsformer för statens revision.	52	
Finansutskottets betänkande FiU2		
Debatt		
Bengt Wittbom (m)		
<i>Beslut fattades efter 37 §</i>		
17 § Vissa ändringar i lagen om Sveriges riksbank.	53	
Finansutskottets betänkande FiU3		
<i>Beslut fattades efter 37 §</i>		
18 § Forskning om den offentliga sektorn	53	
Finansutskottets betänkande FiU4		
Debatt		
Olle Schmidt (fp)		
<i>Beslut fattades efter 37 §</i>		
19 § Ekonomiska föreningar m.m.	55	
Lagutskottets betänkande LU1		
<i>Beslut fattades efter 37 §</i>		
20 § Försäkringsvillkor för barn	55	
Lagutskottets betänkande LU2		
<i>Beslut fattades efter 37 §</i>		

21 §	Internationell järnvägstrafik	56
	Lagutskottets betänkande LU3	
	<i>Beslut fattades efter 37 §</i>	
22 §	Internationella oljeskadefonden	56
	Lagutskottets betänkande LU4	
	<i>Beslut fattades efter 37 §</i>	
23 §	Internationella överenskommelser rörande räddningstjänst . . .	56
	Försvarsutskottets betänkande FöU1	
	<i>Beslut fattades efter 37 §</i>	
24 §	Vissa försvarsfrågor	56
	Försvarsutskottets betänkande FöU2	
	<i>Beslut fattades efter 37 §</i>	
25 §	Transporter av farligt gods	56
	Försvarsutskottets betänkande FöU3	
	<i>Beslut fattades efter 37 §</i>	
26 §	Handläggning av vissa ersättningar	57
	Försvarsutskottets betänkande FöU4	
	<i>Beslut fattades efter 37 §</i>	
27 §	Socialavgifter	57
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU1	
	Debatt	
	Nils-Olof Gustafsson (s)	
	Karin Israelsson (c)	
	<i>Beslut fattades efter 37 §</i>	
28 §	Tandvårdsförsäkringen	59
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU2	
	Debatt	
	Börje Nilsson (s)	
	Sigge Godin (fp)	
	<i>Beslut fattades efter 37 §</i>	
29 §	Barn och ungdom	64
	Socialutskottets betänkande SoU1	
	Debatt	
	Lena Öhrsvik (s)	
	<i>Beslut fattades efter 37 §</i>	
30 §	Socialtjänst	65
	Socialutskottets betänkande SoU2	
	<i>Beslut fattades efter 37 §</i>	
31 §	Vissa frågor om bilismen m.m.	65
	Trafikutskottets betänkande TU1	
	<i>Beslut fattades efter 37 §</i>	
32 §	Miljöfarligt avfall	65
	Jordbruksutskottets betänkande JoU3	
	Debatt	
	Annika Åhnberg (v)	
	Ingvar Eriksson (m)	
	Dan Ericsson i Kolmården (kds)	
	<i>Beslut fattades efter 37 §</i>	

33 § Direktverkande el för uppvärmning i byggnader m.m.	73	Prot. 1991/92:28 20 november 1991
Bostadsutskottets betänkande BoU1		
<i>Beslut fattades efter 37 §</i>		
34 § Plan- och bygglagen	73	
Bostadsutskottets betänkande BoU2		
<i>Beslut fattades efter 37 §</i>		
35 § Egenskapskrav på byggnader m.m.	74	
Bostadsutskottets betänkande BoU3		
<i>Beslut fattades efter 37 §</i>		
36 § Rikets administrativa indelning m.m.	74	
Bostadsutskottets betänkande BoU4		
Debatt		
Olle Schmidt (fp)		
<i>Beslut fattades efter 37 §</i>		
37 § Godkännande av Esbokonventionen.	75	
Bostadsutskottets betänkande BoU5		
Beslut.	75	
Skatteutskottets betänkande SkU1		
Skatteutskottets betänkande SkU3		
Finansutskottets betänkande FiU1		
Finansutskottets betänkande FiU2		
Finansutskottets betänkande FiU3		
Finansutskottets betänkande FiU4		
Lagutskottets betänkande LU1		
Lagutskottets betänkande LU2		
Lagutskottets betänkande LU3		
Lagutskottets betänkande LU4		
Försvarsutskottets betänkande FöU1		
Försvarsutskottets betänkande FöU2		
Försvarsutskottets betänkande FöU3		
Försvarsutskottets betänkande FöU4		
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU1		
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU2		
Socialutskottets betänkande SoU1		
Socialutskottets betänkande SoU2		
Trafikutskottets betänkande TU1		
Jordbruksutskottets betänkande JoU3		
Bostadsutskottets betänkande BoU1		
Bostadsutskottets betänkande BoU2		
Bostadsutskottets betänkande BoU3		
Bostadsutskottets betänkande BoU4		
Bostadsutskottets betänkande BoU5		
38 § Bordläggning	77	
39 § Anmälan om interpellation		
1991/92:48 av Stig Rindborg (m) om finansieringen av Arlanda-		
banan m.m.	78	

Prot. 1991/92:28
20 november 1991

40 § Anmälan om frågor

1991/92:162 av Catarina Rönnung (s) om förbud mot delta- gande i rasistiska organisationer	80
1991/92:163 av Eva Zetterberg (v) om s.k. surrogatmödraskap	80
1991/92:164 av Sten Östlund (s) om sysselsättningen inom byggsektorn	80

